

Orgelkunst

Orgelrestauratie en - conserveringsbeleid

Michel Lemmens • Orgelwerk Jurgen De Pillecyn

Orgelmuziek uit Wallonië 20e eeuw • Orgels Antwerpen & Geraardsbergen

Componeren voor orgel

Onlangs werd mij (niet voor het eerst overigens) gevraagd waarom ik nog nooit iets voor orgel gecomponeerd heb, terwijl ik toch ondertussen al voor de meest uiteenlopende bezettingen muziek kan voorleggen. De persoon in kwestie vroeg zich af of er eventueel een aversie voor het instrument aan ten grondslag lag, maar daar kon ik hem in geruststellen, want het is bij mij louter een kwestie van toeval en omstandigheden. Ik heb zelfs schetsen liggen voor orgelcomposities, maar tot uitwerking is het helaas nooit gekomen. Helaas, zeg ik erbij, want het instrument spreekt me juist heel erg aan. Vooral het ruimtelijk aspect en de klankdiversiteit ervan vind ik fascinerend. Het orgel levert ook de meest ideale benadering van het orkest, veel meer dan de piano bijvoorbeeld. Vooral via mijn werk als docent heb ik veelvuldig contacten met organisten, en hun benadering van de muziek, o.a. via het aspect improvisatie, is iets waarvan verwacht dat het mij in mijn componeren zou kunnen inspireren. Ook de orgelliteratuur is mij goed vertrouwd, en voor mij vormen Bach, Franck en Messiaen daarbij de hoogtepunten. Ik heb geen antwoord op de vraag waarom zoveel romantische en hedendaagse componisten het orgel links lieten of laten liggen. Het kan voor mij niet liggen aan de eigenheid van het instrument zelf. Het orgel heeft immers meer dan genoeg parameters om de creativiteit van componisten te stimuleren. Kan het te maken hebben met de specifieke ruimte waarin het zich meestal bevindt, of met ongewenste associaties met het religieuze, misschien met de compeertraditie die vooral de nadruk legt op het contrapuntische? Met dat laatste aspect heb ik trouwens een dubbele verhouding. Het orgel leent er zich bij uitstek toe, maar de grote ruimtes waarin ze vaak staan doen de finesses ervan vaak al te zeer teniet gaan. Hoe dan ook zou het me toch vooral interesseren om het instrument in zijn klankkleur- en ritmische aspecten te behandelen, omdat dat het meest aansluit bij mijn taal. Het monumentale spreekt erg aan, maar juist ook in het heel intieme schuilen er veel mogelijkheden. Sprekende over orgel denk ik op de eerste plaats aan grote instrumenten met een rijke klankdiversiteit, liefst met alle technische mogelijkheden voor het snel wisselen van registraties e.d. Klankkleuren worden daarbij via registratieaanduidingen zo expliciet mogelijk vastgelegd, natuurlijk in het besef dat uitvoeringen naargelang de instrumenten soms aanpassingen vragen. Ik word ook regelmatig gevraagd om te componeren voor oude instrumenten, maar, hoe interessant ze ook zijn voor de uitvoeringspraktijk, als componist geef ik de voorkeur aan moderne instrumenten. Dat geldt dus ook voor orgels. Misschien dat oude stemmingen nog een extra dimensie aanbrenge, maar voor het overige kijk ik liever vooruit en maak ik graag gebruik van alle mogelijkheden die moderne instrumenten kunnen bieden.

Kortom, ik kan alleen maar hopen dat mensen me blijven aansporen om me aan een orgelwerk te wijden, en dat uiteindelijk de gelegenheid zich ook eens voordoet.

WIM HENDRICKX, COMPIONIST

COLOFON

Orgelkunst

driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door Orgelkunst vzw
ondernemingsnummer: 0421 446 885
opgericht in 1978 | ISSN 0776-9350

Erevoorzitter Kamiel D'Hooghe

Adres van de redactie & administratie

Overhem 28 a, B-3320 Hoegaarden
[t] +32 (0)16 76 52 99
secretariaat: Lene Vandenberghe

Internet & e-mail

[w] www.orgelkunst.be | [e] mail@orgelkunst.be

Abonnementen 2009

België: € 26 - voltijdse studenten: € 18 - steunabonnement: € 50
Europa: € 33
Buiten Europa: € 36

Betalingen abonnementen

• enkel via rekeningnummer 436-6204991-57 t.n.v. Orgelkunst vzw
• voor overschrijvingen vanuit het buitenland:
IBAN: BE09 4366 2049 9157 | BIC: KREDBEBB

Overige publicaties & advertentieopgave

Inlichtingen: www.orgelkunst.be

Redactieraad

hoofdredacteur: Luk Bastiaens [e] luk.bastiaens@orgelkunst.be
eindredacteur: Marc Van Driessen [e] mvdriessen@skynet.be
redactie: Annelynn Ballieu, Stijn Hanssens, Wenceslaus Mertens,
Joris Potvlieghe, Pieter Vanhaecke, Lieve Van de Rostyne

Aan dit nummer werkten verder mee

Johan Huys, Scheepdsdalelaan 26, 8000 Brugge
Jean Ferrard [e] jf@lemagazinedel.org
Helmut De Backer [e] helmut.de.backer@online.be

Vertalingen

Joël Hooyberghs [f]

Verantwoordelijke uitgever

Luk Bastiaens, Overhem 28 a, B-3320 Hoegaarden [t] +32 (0)16 765299

Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk. Overname van artikels is mogelijk na schriftelijke toestemming van de hoofdredacteur.

De redactie poogt zorgvuldig om te gaan met beeldrechten.

*Gelieve met de hoofdredacteur contact te nemen
bij vermeend oneigenlijk gebruik van afbeeldingen.*

Tweesporenbeleid

Vlaanderen heeft in de laatste decennia heel wat inspanningen geleverd om het historisch orgelerfgoed te inventariseren én te restaureren. De conservatie en herwaardering van het zoste-eeuwse orgelpatrimonium hinkt hierbij duidelijk achterop. Dit wordt hopelijk een aandachtspunt voor de komende generatie orgelbeleidsmakers.

Een heikel punt in het Vlaamse beleid is dat er geen stimuli worden gegeven om, naast de valorisatie van oude orgels, nieuwe instrumenten te creëren én te bouwen die een inspiratiebron kunnen vormen voor hedendaagse orgelmuziek.

Wie grasduint in het actuele orgelrepertoire merkt al gauw dat componisten zich in het bijzonder laven aan instrumenten van vorige eeuw met vele registratiemogelijkheden en klankkleuren. Zou het niet van durf én visie getuigen, mocht het cultuurbeleid in Vlaanderen een aanzet geven tot de bouw van nieuwe, grote orgels in een eigentijdse vormgeving met vooruitstrevende technische middelen?

Het moeten er geen honderd zijn, maar bijvoorbeeld in elke provincie(hoofdstad) één?

Een nieuw orgel kost handenvol geld dat niet door een kleine, plaatselijke orgelkring kan worden vergaard. Sponsoring leidt, een uitzondering niet te na gesproken, enkel tot de bouw van eerder kleine instrumenten, veelal erg geïnspireerd op historische voorbeelden.

Focussen op dit verleden is één aspect; openstaan voor nieuwe ontwikkelingen en het stimuleren van hedendaagse creativiteit is een ander gegeven dat evenzeer moet gesteund en geactiveerd worden, wil men onze tijd een plaats gunnen in de evolutie van het orgelgebeuren.

LUK BASTIAENS

116

116 Antwerpen, kapel Elzenveld
detail kast Bremserorgel | 1675

72

72 Vlaams orgelerfgoedconsulent
Michel Lemmens

113 Geraardsbergen, St.-Catharinacollege
orgel Pierre Schyven | 1900

113

Inhoud

juni 2009 | nummer 2

bijdragen

- 64** **Luk Bastiaens | Johan Huys**
Aanzetten tot het ontwikkelen van criteria ten aanzien van een adequaat orgelrestauratie en -conserveringsbeleid in Vlaanderen
- 69** Overzicht gerestaureerde orgels in Vlaanderen 1976-2009
- 72** **Luk Bastiaens | Wenceslaus Mertens | Marc Van Driessen**
Gesprek met Vlaams orgelerfgoedconsulent Michel Lemmens
- 80** **Jean Ferrard**
20ste-eeuwse orgelmuziek uit Wallonië - deel 1
- 98** **Helmut De Backer**
Sailing on the waves — nieuw orgelwerk van Jurgen De Pillecyn
- 113** **Dirk Van Kerchove | Pieter Vanhaecke**
Schyvenorgel St.-Catherinacollege in Geraardsbergen gerestaureerd
- 116** **Bij de achterplaat**
De orgels van het Elzenveld Antwerpen

actualia

- 100** Nieuwe uitgaven
- 106** Agenda orgelconcerten
- 110** Berichten
- 122** Overzicht tijdschriften

Met steun van de
Vlaamse overheid

Detail van het Brenserorgel (kast 1765/binnenwerk 2007) in de O.L.V.-Gasthuiskapel van het Elzenveld te Antwerpen | Foto: Luk Bastiaens

Aanzetten tot het ontwikkelen van criteria ten aanzien van een adequaat orgelrestauratie en -conserveringsbeleid in Vlaanderen

Publieke belangstelling voor Vlaanderens orgelpatrimonium kwam er voor het eerst in de jaren 1964/65. Naar aanleiding van een serie radio-uitzendingen over 'oude orgels in Vlaanderen' publiceerde de dienst Pers & Publicaties van de toenmalige BRT twee mooi uitgegeven deeltjes met gelijknamige titel, verzorgd door Gaby Moortgat.

Maar liefst 107 verschillende instrumenten werden even in de schijnwerpers geplaatst. Alle instrumenten werden – weliswaar uiterst summier – beschreven en opvallend was de tamelijk lamentabele toestand waarin zich vele specimen van dit toch wel waardevolle en interessante orgelpatrimonium bevonden. Wat men er ook van moge denken, samen met de oprichting van het tijdschrift *De Schalmei* door Gabriël Verschraegen en Bertien De Keyzer en de organisatie van de eerste naoorlogse *Gentse orgeldagen*, was deze uitgave van de beide deeltjes *Oude Orgels in Vlaanderen* een niet te onderschatten bijdrage tot de herwaardering van het orgel als monument en als instrument.

Van de 51 vermelde orgels uit deel 1 zijn er sedert 1976 tot vandaag 9 gerestaureerd met steun van de Vlaamse Gemeenschap. Van de 56 vermelde orgels uit deel 2 zijn dat er 12.

Nochtans bevat de lijst van de tot op heden met overheidssteun gerestaureerde orgels maar liefst 140 instrumenten. Het is duidelijk dat dit laatste té weinig in de publieke belangstelling werd gebracht. Een constructieve discussie over het maken van keuzes (waarom werden van die 140 orgels er 'slechts' 21 uit een lijst van 107 die wél publieke belangstelling kenden gerestaureerd?) en de daarbij gehanteerde criteria wordt mede hierdoor bemoeilijkt. Alhoewel er ongetwijfeld in de voorbije jaren veel positiefs werd gerealiseerd, lijkt ons nu de tijd gekomen een meer 'open' orgelbeleid te voeren door niet

alleen het orgel (als monument als als instrument) nog meer in de publieke belangstelling te brengen, maar vooral door de wat artificiële tegenstelling tussen het monument orgel en het instrument orgel in een zo open mogelijk forum van bouwers, spelers, pedagogen, historici, adviseurs, etc. ter discussie te stellen om aldus tot waardevolle en interessante voorstellen en of oplossingen te komen.

**OUDE ORGELS
IN VLAANDEREN**

GABY
MOORTGAT

Het orgel als monument/instrument

Orgels bekleden een bijzondere plaats in het Europese erfgoed. Vele eeuwen lang heeft het orgel voorbeelden van hoogtechnologisch kunnen geleverd, en zijn ontwikkeling weerspiegelt de technische, sociale en economische situatie van de maatschappij in de diverse regio's. Er is een orgellandschap ontstaan, met veel gemeenschappelijke kenmerken maar ook boeiende verschillen in constructie, stijl en klank. Het maakt het orgel tot een centraal en belangrijk deel van onze gemeenschappelijke klinkende en bouwtechnische culturele erfenis.

De rol van de kerk als fundament van de orgelcultuur en de indruk dat velen het orgel vooral nog als een kerkelijk instrument beschouwen, maakt dat de orgelkunst in een grotendeels ontkerkelijkt maatschappij in een nieuwe situatie is verzeild geraakt: een bedenkelijke situatie waarin het orgel zelfs in de erediensten steeds vaker geweerd wordt.

Een orgelrestauratiebeleid kan niet los gezien worden van de maatschappelijke context. Een orgel is in de eerste plaats een muziekinstrument dat dient bespeeld en beluisterd te worden.

De omstandigheden waarin, de manieren waarop het bespeeld en beluisterd wordt, zijn in de loop der tijden al meermalen gewijzigd en onderhevig aan allerlei factoren van maatschappelijke en economische aard, esthetische opvattingen enzovoort. Het instrument kende in zijn geschiedenis en kent nu nog zoveel verschillende vormen en bouwwijzen dat er nauwelijks sprake kan zijn van een standaardtype noch van een standaardliteratuur. Een niet te onderschatten probleem voor het bespelen van de talrijke Vlaamse 18de-eeuwse éénmanualige orgels zonder pedaal. Elementen zoals tessituur, stemming (Werckmeister, middentoons, Rameau, ...), dispositie, soort verkort octaaf, ... spelen hierbij een niet onbelangrijke rol.

Al van oudsher werd en wordt het orgel vooral als begeleidingsinstrument voor allerlei gezangen (koralen, psalmen, ...) en als basso continuo instrument voor het begeleiden van instrumenten gebruikt tijdens kerkelijke erediensten. Het gebruik als solo-instrument (preludiëren, improviseren, passende literatuur, ...) situeert zich aanvankelijk uitsluitend tijdens kerkelijke erediensten. Het orgel als concertinstrument dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw, vooral toen het meer en meer zijn intrede deed in menige concertzaal. Van dan af zal langzamerhand een soort standaardtype of 'compromisinstrument' ontstaan dienstig voor alle literatuur.

Het solorepertoire dat vanaf de 17de eeuw tot ontwikkeling kwam, bestond grotendeels uit streng contrapuntische composities, allerlei variaties en werken in vrij improvisatorische vormen. Improvisatie stond hoog aangeschreven en tot ver in de 19de eeuw was het improviseren en het spelen van sololiteratuur quasi uitsluitend gerelateerd aan de erediensten (de orgelwerken van Bach zijn oorspronkelijk niet bedoeld als concertliteratuur).

Met de opkomst van het zogenaamde 'concertorgel' en dito repertoire verandert ook de speelwijze. Deze wordt virtuozier en is vooral gebaseerd op de ontwikkelingen binnen het 19de-eeuwse pianorepertoire. Moge deze speelwijze al passend zijn voor de nieuwe virtuoze orgelmuziek van die tijd, dan zal ze helaas ook toegepast worden op zowat alle orgelliteratuur die meer en meer deel gaat uitmaken van een groeiende concertpraktijk (vooral het orgelwerk van Bach).

In de zestiger jaren van de 20ste eeuw doet zich een kentering voor en ontstaat een revival van oude muziek. Onderzoek vormt de basis van deze 'beweging'. Het resultaat is het ontstaan van de zogenaamde historische uitvoeringspraktijken. Dat deze uitvoeringspraktijken nauw samenhangen met de terechte interesse voor 'authentieke' instrumenten is logisch. Deze ontwikkelingen zijn aan de Vlaamse orgelwereld niet onopgemerkt voorbijgegaan en zijn nog steeds aanleiding tot soms heftige meningsverschillen.

Wanneer een orgel met geld van de gemeenschap wordt gerestaureerd/gereconstrueerd, kan het niet enkel de bedoeling zijn dat die gemeenschap een monument meer bezit dat vervolgens enige tijd staat te blinken, maar vooral dat het voor en door leden van de gemeenschap kan gebruikt worden om de doelen waarvoor het instrument werd gebouwd/gerestaureerd/gereconstrueerd optimaal te verwezenlijken. Wanneer een orgel louter als monument wordt beschouwd en als dusdanig wordt gerestaureerd/gereconstrueerd en er geen of onvoldoende rekening wordt gehouden met een toch enigszins gewijzigde 'gebruikssituatie' vandaag – al was het maar de grotere toegankelijkheid voor meer passend repertoire en/of de grotere kunde van de organist – dan loopt men het gevaar 'bedenkelijke' situaties uit het verleden terug in het leven te roepen. En dat kan niet de bedoeling zijn. Het is niet omdat er in Vlaanderen in de 18de eeuw heel wat orgelbespelers waren die amper eenvoudige stukjes van enkele maten en maar in enkele toonaarden konden spelen dat men deze 'praktijk' als na te volgen voorbeeld moet nemen. Een orgel is meer dan een monument, hoe waardevol ook. Het is ook een instrument van hic et nunc. Aangezien de historische uitvoeringspraktijk en al wat daarmee samenhangt ook een hedendaags verschijnsel is, lijkt het maar meer dan normaal dat in een restauratie- en conserveringsbeleid ook deskundigen die daarmee bezig zijn bij dit beleid worden betrokken.

Het lijkt de enige weg om het orgel opnieuw in de belangstelling te krijgen.

Beleidsuggesties

Hoe dienen we het orgelbeleid in de toekomst aan te pakken?

Een beleid dient o.i. te kaderen in een ruimer plan waarbij het orgel opnieuw bij een breder publiek onder de aandacht wordt gebracht. Monumentenzorg zal hier met andere actoren moeten samenwerken.

Een accuraat orgelrestauratiebeleid op lange termijn is pas

mogelijk wanneer de inventarisatie van het Vlaamse orgel-patrimonium is voltooid en gepubliceerd.

Aan de hand van deze inventarisatie kan:

- bepaald worden welk orgellandschap we willen;
- een prioriteitenlijst worden opgemaakt van orgels die bij voorkeur moeten worden gerestaureerd;
- nagegaan worden waar er een belangrijke achterstand is inzake restauraties (regionaal, maar ook naar orgeltype); het is wenselijk dat eigenaars van de met prioriteit te restaureren orgels door de overheid worden gestimuleerd om restauratieprojecten voor hun instrument(en) in te dienen.
- de toestand van de grotere stadsorgels worden geëvalueerd;
- een lijst worden opgesteld van de belangrijkste orgels in het Vlaamse orgellandschap;
- nagegaan worden welke 20ste-eeuwse orgels als monument kunnen worden beschermd en gerestaureerd.

Aangezien een orgel dient bespeeld te worden heeft het opstellen van een restauratiedossier slechts zin nadat door de initiatiefnemers een omstandig rapport is opgesteld met volgende criteria:

1. de plaats die orgels besteden in stad/gemeente;
2. de ruimte, context van het gebouw;
3. de tijd waaruit het orgel dateert;
4. de belangrijkheid van het orgel;
5. de bouwfysische staat;
6. de getroffen voorzieningen qua gebruik en onderhoud;
7. de opleiding van de organist;
8. de plannen voor het orgelgebruik na de restauratie;
9. de voorzieningen rond klimaatbeheersing/verwarming.

Zinvol lijkt ook:

1. Het begrip "historisch" orgel te omschrijven.
2. Het opstarten van een centraal orgeldepot waar waardevolle, niet herbruikte orgeldelen bij restauraties worden verzameld. Deze kunnen bij een andere restauratie opnieuw worden geïntegreerd.
3. Het organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst met orgelmakers, orgeladviseurs en organisten waarbij de gerealiseerde projecten van het afgelopen jaar ter plaatse worden besproken, bespeeld en geëvalueerd. Het bevorderen van een goede samenwerking en verstandhouding tussen orgelmakers, orgeladviseurs, organisten en monumentenzorg staat hier voorop.
4. Het opstellen van een uitvoerige en toegankelijke folder voor orgelbeheerders/kerkbesturen waarin de werking van een orgel, een goed beheer en de mogelijkheden voor onderhoud/restauratie/conservatie worden uitgelegd met een apart hoofdstuk betreffende het beheer gewijd aan elementen als klimaatbeheersing, akoestiek, kerkrestauratie.
5. De organisatie van een jaarlijks of tweejaarlijks orgelfestival, eventueel in een multimediale context, in een bepaal-

de regio of met de instrumenten die in de voorbije tijd zijn gerestaureerd en waar het orgel met al zijn mogelijkheden wordt aangewend teneinde de publieke belangstelling te vergroten en een nieuw publiek aan te boren.

6. Dat grotere (stads)-orgels, instrumenten waarop een ruime waaier van orgelliteratuur kan worden uitgevoerd, of die reeds actief in het Vlaamse orgelgebeuren zijn betrokken, prioritair worden aangepakt. Ook dat kerken die thans als cultuurhuizen worden gebruikt en die een historisch orgel bezitten, bij voorkeur worden aangemoedigd om hun orgel bij voorbaat te restaureren.

7. Dat plaatselijke initiatiefnemers (organist, orgelvereniging, orgelbeheerder) actief betrokken worden bij de restauratie van hun instrument en inspraak hebben in de te nemen restauratieoptie, voor zover zij in overeenstemming zijn met de regelgeving.

8. Dat een aantal belangrijke instrumenten die vrijwel intact zijn, naar hun oorspronkelijke toestand gerestaureerd worden om de orgelmuziek die voor dergelijke instrumenten is geschreven, optimaal te doen klinken en aldus een referentie zijn voor wetenschappelijk en musicologisch onderzoek. Zij krijgen een eerder museale functie.

9. Dat bij de overige restauraties getracht wordt een evenwicht te vinden tussen enerzijds respect voor het historische erfgoed en anderzijds de bruikbaarheid van het instrument. Zo zijn Vlaamse instrumenten uit de 18de eeuw nadrukkelijk aanwezig in het landschap, maar is er nauwelijks interessante solomuziek van Vlaamse componisten voor.

10. Dat er minimale criteria worden opgesteld waaraan een orgel-adviseur dient te voldoen, bijvoorbeeld:

- een stage van twee jaar bij een orgelmaker samen met een jaar stage bij een orgeladviseur;
- het niveau van minstens de hogere graad orgel van het deeltijds kunstonderwijs bezitten.

In 2006 werd een klankbordgroep orgelbeleid in Vlaanderen in het leven geroepen door de afdeling Monumenten en Landschappen met als doel het orgelbeleid in Vlaanderen te optimaliseren. Luk Bastiaens en Johan Huys hebben deze discussietekst geschreven ten behoeve van deze werkgroep. De klankbordgroep orgels kwam echter slechts twee maal samen. Beide auteurs zijn van mening dat deze (aangepaste) tekst nog steeds actueel is en willen met de publicatie ervan een bijdrage leveren aan het debat over het restauratiebeleid in Vlaanderen.

Overzicht gerestaureerde orgels

met subsidie of premie van het Vlaams gewest, gerangschikt op jaar van oplevering

nr	jaar	gemeente	ruimte	originele bouwer	bouwjaar	restaurateur
1	1976	VEURNE	kapel bisschoppelijk college	van Peteghem, Pierre	1839	fa. Loncke Orgelbouw
2	1977	NOSSEGEM (ZAVENTEM)	Sint-Lambertus	Rochet, Adrien	eind 18e eeuw/1815	G. Potvlieghe-De Maeyer
3	1980	DENDERLEEUV	Sint-Amandus	van Peteghem, Pieter	1768	fa. Loncke Orgelbouw
4	1980	GENT	karmelieten	Schyven, Pierre	1894	Draps Jean-Pierre
5	1980	DENDERMONDE	Sint-Egidius (St.-Gillis binnen)	Vereecken, P. en zoon	1873	Pels-Dhondt Orgelbouw
6	1981	NIEUWERKERKEN (AALST)	Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart	Forceville/van Peteghem/Loret	1703/c.1758/19de eeuw	Draps Jean-Pierre
7	1981	BRASSCHAAT	Sint-Antonius	Vermeersch, Henri	1870	Pels-Dhondt Orgelbouw
8	1981	MAARKEDAL (ETIKHOVE)	Sint-Britius	van Peteghem, P. & en L.-B.	c.1786	fa. Loncke Orgelbouw
9	1981	REKKEM (MENEN)	Sint-Niklaas	van Houtte, Charles-Louis	1842	fa. Loncke Orgelbouw
10	1981	MASSEMEN (WETTEREN)	Sint-Martinus	van Peteghem, P.	1739	fa. J. Stevens
11	1981	SINT-PIETERS-KAPELLE (HERNE)	Sint-Pieter	Anneessens, Pieter Hubertus	1867	fa. A. Thunus
12	1981	ICHTEGEM	Sint-Michiel	Van Peteghem, Pieter	1768	fa. Loncke Orgelbouw
13	1982	OPPEM (MEISE)	Sint-Stephanus	Coppin, Antoine	1831	fa. A. Thunus
14	1982	SEMMERZAKE (GAVERE)	Sint-Pieter's Banden	van Peteghem, L.-B.	c.1790	Verschueren Orgelbouw NL
15	1982	LAARNE	Sint-Macharius	Langlez, N. / Van Peteghem	1672/18e en 19e e	Verschueren Orgelbouw NL
16	1983	SINT-LIEVENS-HOUTEM	Sint-Michiels	van Peteghem	1780	G. Potvlieghe-De Maeyer
17	1983	SINT-ANTELINKS (HERZELE)	Sint-Gertrudis	van Peteghem, Pierre	1835	Draps Jean-Pierre
18	1983	SCHELLE	Sint-Petrus en Paulus	van Peteghem, P. & zonen	1779	fa. J. Stevens
19	1983	ROOSBEEK (BOUSERSEM)	Sint-Anna	van Dinter, Pieter Adam	18e eeuw/1857	Draps Jean-Pierre
20	1984	GENT	O.L.V.-St.-Pieters	van Peteghem, Pierre	1847	Pels-Dhondt Orgelbouw
21	1984	LEBBEKE	Onze-Lieve-Vrouw	van Peteghem, Aeg.-Fr.	1792	fa. Loncke Orgelbouw
22	1984	BOOITSHOEKE (VEURNE)	Sint-Audomarus	Van Houtte, Ch.-L.	1849/18de eeuw	De Munck Etienne
23	1985	AALST	Sint-Jozef	Vereecken	1900	fa. J. Stevens
24	1985	VOLKEGEM (OUDENAARDE)	Sint-Martinus	Hubau & zoon Francis	1822	Les Artisans Facteurs d'Orgues et Clavecins de Tournai
25	1985	ZELE	Sint-Ludgerus	van Peteghem, P. en L.-B.	1780	G. Potvlieghe-De Maeyer
26	1986	LEUVEN	Sint-Jan-de-Doper	Golfuss, Peter	1692	G. Potvlieghe-De Maeyer
27	1986	ANTWERPEN	kathedraal	Schyven, Pierre	1891	Pels-Dhondt Orgelbouw
28	1987	BEKKERZEEL (ASSE)	Sint-Godardus	van Peteghem, Pierre	c.1826	G. Potvlieghe-De Maeyer
29	1987	VORSELAAR	Sint-Pieters	Merklin, Joseph	1852	fa. P. Collon
30	1988	BALEN	Sint-Andreas	Penceler, Christian	c.1723	fa. J. Stevens/ G. Potvlieghe-De Maeyer
31	1988	VRASENE (BEVEREN)	Heilig Kruis	van Peteghem, Aeg.-Fr.	1791	fa. Loncke Orgelbouw
32	1989	HERENTALS	voormalig St.-Elisabethgasthuis	anoniem/Van Peteghem	vroeg 19de eeuw	Draps Jean-Pierre
33	1989	SOMBEKE (WAASMUNSTER)	Sint-Rochus	Vereecken, P.J. en zonen	1874	fa. A. Thunus
34	1990	PULLE	Sint-Petrus en Paulus	Verbuecken, Jacobus	1729	Draps Jean-Pierre
35	1990	NINOVE	Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart	Forceville, Jean-Baptiste	1728	fa. Loncke Orgelbouw
36	1990	IDEGEM (GERAARDSBERGEN)	Sint-Pieter's Banden	Coppin, François J.	1765	Draps Jean-Pierre
37	1991	WINKSELE (HERENT)	Maria Hemelvaart	18de eeuw/ J. Smets 1789	1991	Draps Jean-Pierre
38	1992	MERCHTEM	O.L.Vrouw ter Nood	Loret, Fr.	1876	fa. A. Thunus
39	1993	OOSTKAMP	Sint-Pieters Banden	Van Eynde, J.	1717	Verschueren Orgelbouw NL
40	1994	AARTSELAAR	Sint-Leonardus	van Peteghem, Aeg.-Fr./Mondt	1788	Les Artisans Facteurs d'Orgues et Clavecins de Tournai
41	1994	IDDERGEM (DENDERLEEUV)	Sint-Amandus	Vereecken, Petrus Joannes	1857	Les Artisans Facteurs d'Orgues et Clavecins de Tournai
42	1995	HAMME-SINT-ANNA	Sint-Anna	van Peteghem, P.	1753	Pels-Dhondt Orgelbouw /M. Nagels / Ph. Nijs

43	1995	BERTEM	Sint-Pieter	van Peteghem Lambert	1829	Potvlieghe Dierik / bestuur monumenten en landschappen
44	1995	TIENEN	O.L.V.-ten-Poel	Merklin Joseph	1857	Pels-Dhondt Orgelbouw
45	1995	BROECHEM (RANST)	O.L.Vrouw Geboorte	Forceville, J.-B./Smet Th.	1720/1839	Draps Jean-Pierre
46	1995	ONKERZELE (GERAARDSBERGEN)	Sint-Martinus	Lovaert, Leonard	1854	Potvlieghe Dierik
47	1996	ANTWERPEN	Sint-Paulus	Van Hagen/Forceville/Delhaye	1654/1730/1824	Draps Jean-Pierre / G. Potvlieghe-De Maeyer/bestuur monumenten en landschappen
48	1996	LEUVEN	Romaanse Poort	van Peteghem, gebroeders	1828	Pels-Dhondt Orgelbouw
49	1996	KEERBERGEN	Sint-Michiel	van Peteghem, P. & L.-B.	1777	Draps Jean-Pierre/ G. Potvlieghe-De Maeyer
50	1996	LANGDORP	Sint-Pieter	Robustelly, Guillaume	1781	Pels-Dhondt Orgelbouw/ M. Nagels & Ph. Nijs
51	1996	OVERMERE (BERLARE)	O.L.Vrouw Hemelvaart	Vereecken gebroeders	1890	Les Artisans Facteurs d'Orgues et Clavecins de Tournai
52	1996	SINT-TRUIDEN	Begijnhof	Ancion, Christian	1646	Decourcelle Pierre
53	1996	KORTENBOS (SINT-TRUIDEN)	O.L.Vrouw Hemelvaart	Clerinx, Arnold	1867	Wouters, Herman
54	1996	SINT-TRUIDEN	O.L.V. ten Hemelopneming	div. hist. comp./Clerinx	1848	Schumacher Orgelbau
55	1997	HERENT	Onze-Lieve-Vrouw	Robustelly, Guillaume	1770	Draps Jean-Pierre
56	1997	TURNHOUT	Sint-Pieter	Le Royer/div. hist. comp.	1662	Potvlieghe Joris
57	1997	STAVELE (ALVERINGEM)	Sint-Jans Onthoofding	van Peteghem, gebr.	1821	Lapon Jan
58	1998	HASSELT-GODSHEIDE	Onze-Lieve-Vrouw Visitatie	Vermeulen, P.J. (NL)	1869	Schumacher Orgelbau
59	1998	PUURS	Sint-Pieter	Delhaye	1723/1795/1843	Draps Jean-Pierre/ G. Potvlieghe-De Maeyer
60	1998	ZONNEGEM (ST.-LIEVENS-HOUTEM)	Sint-Stephans' Vinding	Lovaert, L.	1841	Potvlieghe Joris
61	1998	VERREBROEK (BEVEREN)	Sint-Laurentius	van Peteghem, P.	1751	Pels-Dhondt Orgelbouw
62	1998	TONGEREN	Sint-Jan-Baptist	Pereboom, W. & Leyser, J.	1857	Nijs Filip
63	1999	MELSEN (MERELBEKE)	Sint-Stephanus	van Peteghem, Pierre (jr)	18de e/1834	Pels-Dhondt Orgelbouw
64	1999	BILZEN	kasteel Alden Biezen	van Peteghem, Aeg.Fr.	1788	Wouters Herman & Moors Jos
65	1999	ASSEBROEK	Onze-Lieve-Vrouw	van Eynde, J. (?)	1717	G. Potvlieghe-De Maeyer
66	2000	ZANDBERGEN (GERAARDSBERGEN)	Onze-Lieve-Vrouw	Delhaye, J.J.	1840	Potvlieghe Dierik
67	2000	GENTBRUGGE	Sint-Simon & Juddas Taddeus	van Peteghem, Pierre en zoon	1855	Potvlieghe Dierik
68	2000	HEUSDEN (DESTELBERGEN)	Heilig Kruis	Vereecken, P.J. en zonen	1873	Nijs & zonen
69	2000	DEERLIJK	Sint-Cornelis	Delmotte, Th. & zoon	1907	Lapon Jan
70	2000	DENDERMONDE	Onze-Lieve-Vrouw	van Peteghem, Maximilien	1860	G. Potvlieghe-De Maeyer/ Pels & Van Leeuwen
71	2001	LINDE (PEER)	O.L.V.-Onbevlekt-Ontvangen	Vermeulen, Peter-Jan	1881	Schumacher Orgelbau
72	2001	HOOGSTRATEN	Begijnhof	Delhaye, J.J.	1772	Lapon Jan
73	2001	ZOERSEL	Sint-Elisabeth	Pescheur, Henricus	1712	Pels-Dhondt Orgelbouw
74	2001	KONTICH	Sint-Martinus	Smet, Th. & Vermeersch, H.	1844	Draps Jean-Pierre
75	2001	BILZEN	Sint-Mauritius	pjpwerk van J.J. Bramertz	1709	G. Verschueren/Ph. Nijs
76	2001	GREMBERGEN	Sint-Margaretha	Vereecken, Petrus Joannes	1871	Nijs Filip
77	2002	ESEN-HORENDONK	Sint-Vincentius a Paulo	anoniem	c. 1700	Pels-Dhondt Orgelbouw
78	2002	TONGEREN	O.L.V.-Geboorte	Le Picard, Jean-Baptiste	1750	Manufacture d'orgues Thomas
79	2002	HASSELT	kathedraal	Binvignat, J. & Houdtappel, L.	1793	Schumacher Orgelbau
80	2002	SCHENDELBEKE (GERAARDSBERGEN)	Sint-Amandus	van Peteghem, Pierre jr.	1833	Manufacture d'orgues Thomas
81	2002	OUD-HEVERLEE	Sint-Annakerk	van Peteghem, Pierre-Charles	1816	Draps Jean-Pierre
82	2003	GENT	Sint-Stefanus	Forrest, Philippe	1873	Pels & Van Leeuwen (NL)
83	2003	DE PINTE	St.-Niklaas van Tolentijn	Lovaert, Leonard	c.1851	Potvlieghe Dierik
84	2003	LEUVEN	Predikheren	Smet Theodoor	1829	Pels-Dhondt Orgelbouw
85	2003	DESSELGEM (WAREGEM)	Sint-Martinus	Van Belle, Jan/Loncke, Pieter	1680/1872	G. Potvlieghe-De Maeyer
86	2003	HOEKE (DAMME)	Sint-Jacob de Meerdere	Loncke, Pieter	1858	Pels & Van Leeuwen (NL)
87	2003	HASSELT	Virga-Jesse	Clerinx, Arnold	c. 1860	Nijs Filip
88	2003	KORTRIJK	Begijnhof	anoniem	1678?	Pels-Dhondt Orgelbouw
89	2003	SINT-MARTENS-LIERDE	Sint-Martinus	Vereecken, P.J	1903	Pels & Van Leeuwen (NL)

90	2003	MEERDONK	Sint-Cornelius	Vereecken, P.J.	1862	Manufacture d'orgues Thomas
91	2003	MINDERHOUT	Sint-Clemens	Vermeersch, Henri	1858	Lapon Jan
92	2003	TREMOLO	O.L. Vrouw van Bijstand	Smet, Theodoor	1828	Pels & Van Leeuwen
93	2004	EVERBEEK	Sint-Maria	van Peteghem, P. & L.-B.	1786	Potvlieghe Dierik
94	2004	OTTERGEM (ERPE-MERE)	Sint-Paulus' Bekering	van Peteghem, P.-Ch. & L.- Ch.	1830	Pels & Van Leeuwen (NL)
95	2004	ALKEN	St.-Aldegondis	Clerinx, Arnold	1859	Devior bvba
96	2005	EVERGEM	St.-Christoffel	Reygaert, J.	1929	Lapon Jan
97	2005	DENDERMONDE	Onze-Lieve-Vrouw	van Peteghem, P.(jr.)	1858	Pels & Van Leeuwen (NL)
98	2005	GEETBETS	Sint-Paulus	Clerinx, Arnold	c. 1870	Schumacher Orgelbau
99	2005	TOMBEEK (OVERIJSE)	Sint-Bernardus	Smets, J.E.?	begin 19de eeuw	Moors Jos
100	2005	PEER	Sint-Trudo	Clerinx, Arnold	1846	Manufacture d'orgues Thomas
101	2005	MEERLE (HOOGSTRATEN)	Allerheiligste Verlosser	Tits, J.R.	1779	J. Lapon (1e fase positief)
102	2005	HOFSTADE (AALST)	O.L.Vrouw Hemelvaart	van Peteghem, Pieter	1762	Pels-Dhondt Orgelbouw
103	2005	MALDEGEM	Sint-Barbara	Hooghuys, Louis-Benoît	1865	Manufacture d'orgues Thomas
104	2006	MILLEGEM (RANST)	kapel Onze Lieve Vrouw	Dillens, Carolus	1723	Lapon Jan
105	2006	AFSNEE (GENT)	Sint-Jan-Baptist	Lovaert, L.	1842	Lapon Jan
106	2006	BRUGGE	O.L.V.-van Blindekens	Berger, A. J.	1737	Lapon Jan/Nijs & Zonen
107	2006	ZULZEKE (KLUISBERGEN)	Sint-Jan-in-de-Olie	Hooghuys, L.B.	1857	Lapon Jan
108	2006	BELSELE-PUIVELDE (SINT-NIKLAAS)	Sint-Job	Hooghuys, Fr. & L.-B.	1859	Lapon Jan
109	2006	WIJCHMAAL (PEER)	Sint-Trudo	Pereboom-Leyser	1882	Moors Jos
110	2006	SINT-AMANDSBERG (GENT)	Sint-Amandus	Vereecken, Petrus Joannes	1881	Schumacher Orgelbau
111	2006	KESSEL-LO (LEUVEN)	O.L.V.-Vlierbeek	Le Picard, Jean-Baptiste	1738	Manufacture d'orgues Thomas
112	2006	VOSSELAAR	O.L.Vrouw	Verbuecken, J.	1739	Manufacture d'orgues Thomas
113	2006	HOUTEM (VILVOORDE)	Sint-Antonius	anoniem/Davit, G.	1710/1742	Potvlieghe Joris
114	2007	KNESSELARE	Sint-Willibrordus	Vereecken	1898	Lapon Jan
115	2007	RIJMENAM (BONHEIDEN)	Sint-Martinus	Smets, J.	1777	Pels-Dhondt Orgelbouw
116	2007	HULSTE (HARELBEKE)	Sint-Petrus	Cacheux, C.	1725 (?)	Lapon Jan
117	2007	BEEK (BREE)	Sint-Martinus	Gilman, L.	1739	Schumacher Orgelbau
118	2007	KURINGEN (HASSELT)	Sint-Gertrudis	Smet, Th.	1840-41	Manufacture d'orgues Thomas
119	2007	LEUT (MAASMECHELEN)	Sint-Pieter	Pereboom & Leijser	1879	Moors Jos
120	2007	MILLEN (RIEMST)	Sint-Stefanus	Gregoire, A.	1746	Nijs & Zonen
121	2007	ANTWERPEN	Elzenveld	Bremser, J. /Loret, Fr.	1675/1844	Manufacture d'orgues Thomas
122	2007	BRUGGE	Sint-Gillis	Hooghuys, Louis-Benoît	1879	Pels & Van Leeuwen (NL)
123	2007	SINT-TRUIDEN	Minderbroeders	Rettler, C.A.	1844	Nijs & Zonen
124	2008	HERDERSEM (AALST)	O.L.Vrouw Hemelvaart	van Peteghem, L.B./Vereecken, P.J.	1778/1885	Nijs & Zonen
125	2008	VREMDE (BOECHOUT)	Sint-Jan-in-de-Olie	van Peteghem	eind 18e eeuw	Schumacher Orgelbau
126	2008	SINAAI (SINT-NIKLAAS)	Sint-Catharina	Vereecken, P.J.	1876	Flentrop Orgelbouw
127	2008	BORGT (GRIMBERGEN)	Sint-Salvator	Cappuyns, J.	c. 1860	Potvlieghe Joris
128	2008	LANDSKOUTER (OOSTERZELE)	Sint-Agatha	van Peteghem, Pieter	1752 of 1768	Lapon Jan
129	2008	TESTELT (SCHERPENHEUVEL-ZICHEM)	Sint-Pieter	Collin, Joseph	1803	Pels-Dhondt Orgelbouw
130	2008	MAARKE (MAARKEDAL)	Sint-Eligius	Delhaye, L./van Peteghem, gebrs.	c.1720/1814	Lapon Jan
131	2009	KANEGEM (TIELT)	Sint-Bavo	Geurts, J.	1912	Lapon Jan
132	20xx	MALDEREN (LONDERZEEL)	Sint-Amandus	van Peteghem, Aeg.Fr./Loret, Fr.	1776/1784	Lapon Jan
133	20xx	ADEGEM (MALDEGEM)	Sint-Adrianus	L. Delhaye/van Peteghem, gebrs.	c.1720/1818	Lapon Jan
134	20xx	POPERINGE	Sint-Bertinus	divers		Schumacher Orgelbau
135	20xx	WEZEMBEEK-OPPEM (WEZEMBEEK)	Sint-Pieter	Rochet, Adrien	1795	Lapon Jan
136	20xx	REET (RUMST)	H. Maria Magdalena	Penceler/van Peteghem, Aeg.Fr.	1713/1779	Schumacher Orgelbau
137	20xx	BIERBEEK	Sint-Hilarius	Robustelly, Guillaume	1775	Manufacture d'orgues Thomas
138	20xx	ANTWERPEN	kapel van het Instituut van Celst	Merklin, Joseph	1862	Pels & Van Leeuwen (NL)
139	20xx	WIEZE (LEBBEKE)	Sint-Salvator	Merklin, Joseph	1863	Flentrop Orgelbouw
140	20xx	GONTRODE (MELLE)	Sint-Bavo	Lovaert, Leonard	1834	Potvlieghe Joris

Gesprek met Vlaams orgelerfgoedconsulent Michel Lemmens

Op 1 september 2007 werd Michel Lemmens aangesteld als orgelerfgoedconsulent bij het Agentschap Ruimtelijke Ordening & Onroerend Erfgoed Vlaanderen (voorheen Monumenten en Landschappen). Bijna twee jaar nu beheert en begeleidt Lemmens nu alle gesubsidieerde orgelrestauraties in Vlaanderen. Tijd voor Orgelkunst om te peilen naar Lemmens' visie op en toekomstplannen voor het Vlaamse orgelbeleid.

Misschien mogen we eerst even informeren naar uw orgelachtergrond.

Ik was al organist in mijn geboortedorp van toen ik zestien was. In de muziekacademie van Sint-Truiden volgde ik orgel, piano en harmonie. Later ben ik muzikwetenschappen gaan studeren in Leuven.

Was het vooral het orgelspel zelf dat u boeide of ook het instrument zelf?

Beide. De machine, om het zo oneerbiedig te zeggen, fascineerde mij al vroeg en eenmaal door die microbe gebeten raak je daar nooit meer van af, zoals u weet. Ik voerde bij mijn orgel ook al kleine reparaties uit. Maar ook het cultuurhistorische aspect interesseerde mij erg. In Leuven ging mijn thesisonderwerp dan ook in die richting: het werd een verhandeling over de Luikse bouwer *Graindorge*. De thesis heeft me veel tijd en energie gekost, maar is uiteindelijk tot een goed einde gebracht en gepubliceerd.

Inderdaad, en zelfs bekroond.

Na het voltooien ervan had ik even genoeg van alles wat met orgel te maken had, maar een aantal maanden later is dat al omgeslagen. Enkele kerkbesturen in Limburg benaderden mij toen omdat ze vastgeraakt waren met hun restauratiedossiers. Ik ben op hun vragen ingegaan en op die manier uiteindelijk als zelfstandig orgeladviseur begonnen. Ik was amper 23, maar zo vroeg beginnen is eigenlijk niet zo slecht. Je leert steeds bij en doorheen de jaren krijg je de kans om veel ervaring op te doen.

Toch kan ik me voorstellen dat een studie musicologie niet een voldoende opleiding biedt om als orgeladviseur te werken.

Nee, maar de vraag is ook of een man dat allemaal alleen kan. Ik geloof sterk in een multidisciplinaire aanpak. De studie musicologie geeft alvast een brede basis, met vakken als paleografie, kunstgeschiedenis, instrumentenleer, historisch onderzoek, enz. Daarnaast is het ook een groot voordeel als je zelf orgelspeler bent.

Inderdaad, maar er zijn naast het archivalische nog een heleboel andere facetten die aan bod moeten komen: materiaalkennis, enz.

Inderdaad, maar in dat opzicht is er niet zoveel verschil met een architect, die, als hij van school komt, ook eerst een tiental jaar ervaring moet opdoen voordat hij een bekwaam vakman is die zelfstandig kan werken. In die zin is elk diploma relatief. Maar het is natuurlijk mogelijk dat iemand vanuit een totaal andere invalshoek komt om dit werk te doen.

Of bijvoorbeeld vanuit het vak, omdat zo iemand vanuit zijn ervaring weer andere inzichten kan meebrengen.

Inderdaad, natuurlijk. Dat onderstreept ook het belang van samenwerking en respect voor ieders competentie. Dat heb ik altijd heel belangrijk gevonden, omdat het essentieel is voor de kwaliteit die je beoogt.

Is dat ook de reden dat u ervoor gekozen hebt om samen te gaan in een collectief, met name Spectrum, waar mensen uit verschillende disciplines samenwerken?

Dat heeft me toch beïnvloed. Ik heb 22 jaar met architecten samengewerkt, eerst met Spectrum, nadien ook als zelfstandige. Het heeft zeker mijn blikveld verruimd en ook een visie ontwikkeld waarbij een orgel nooit een geïsoleerd object is en niet kan ontsnappen aan een aantal principes die gelden voor restauraties in het algemeen. Ook daar gelden vragen zoals: wanneer kan je tot reconstructie overgaan en wanneer niet? Natuurlijk is elk project eigen, je kunt niet veralgemenen, maar het is dus bijvoorbeeld niet vanzelfsprekend dat een orgel met een kleine kern van 17de-eeuws pijpwerk automatisch naar een 17de-eeuwse toestand teruggestaureerd wordt, als de windlade bijvoorbeeld 18de-eeuws is en er ondertussen een nieuw coherent geheel ontstaan is. Een voorbeeld daarvan is de restauratie in de kathedraal in Hasselt. Het orgel daar bevat o.a. Niehoff-pijpwerk, van het oudste dat in Vlaanderen bewaard is, maar in totaal waren er zeven verschillende pijpfacturen. Het 19de-eeuwse gedeelte was door de vroegere restauratie (als we dat zo mogen noemen) in 1972 al volledig weggerestaureerd. De meest coherente toestand bleek die van 1793, tenminste als we al dat historisch materiaal nog wilden bewaren. Je mag daar niet te rigoureuus in zijn, ook al omdat we anders op de duur met massa's historisch materiaal zitten dat we zouden moeten herbestemmen en niet herbestemd krijgen.

Bovendien heeft elk orgel zijn eigen verhaal, en de vraag is: waar knip je in dat verhaal?

Inderdaad, maar in een ander geval kan het wel zijn dat een historische kern zo uniek is en bovendien de 19de-eeuwse toevoegingen zo minderwaardig van kwaliteit, dat het teruggaan naar de 17de eeuw wel te verantwoorden is. Anders zou het kunnen gebeuren dat we al te vaak stranden in het einde van de 18de-eeuw, en dat we daardoor te weinig oudere instrumenten zouden hebben, waardoor de muziek uit die tijd niet meer adequaat kan uitgevoerd worden. Ik denk dat dat het belang onderstreept van het maken van duidelijke keuzes. We mogen daarin niet te angstig zijn, want angst is een slechte raadgever.

Die coherentie is dus voor u een belangrijk principe?

In principe keren we inderdaad terug naar de laatste meest coherente toestand van het orgel, wat dat dan ook moge betekenen.

Dan blijven we toch met het probleem zitten, dat we dan meestal in een periode terecht komen waar nauwelijks muziek met enige allure voor bestaat, namelijk eind achttiende, begin negentiende eeuw.

Ik wil dat toch relativiseren. Neem het voorbeeld van het orgel in Helmond: een Robustelly, die verbouwd werd door Graindorge en Smits en waarbij men voor de restauratie

naar die laatste toestand is teruggekeerd. Hoeveel Bach-CD's zijn daar niet opgenomen? Of de basiliek van Tongeren.

Inderdaad, maar dat heeft dus, net zoals Helmond, een Duits pedaal gekregen.

Maar dat moet ook kunnen in sommige gevallen.

Dat is waar we naartoe wilden.

Ja, het moet geval per geval bekeken worden, maar als je een orgel hebt dat al verschillende transformaties beleefd heeft, wat met de meeste grote orgels het geval is, moet je op een bepaald moment een actualisatie kunnen maken, wat ik in het verleden trouwens ook al gedaan heb. Ik voeg eraan toe dat wij geen museale functie hebben. Wij restaureren om de instrumenten te kunnen gebruiken. In een museum ligt dat vaak anders.

Zou het anderzijds niet goed zijn om van bepaalde belangrijke bouwers sommige instrumenten ongerestaureerd te laten?

Dat zal sowieso wel gebeuren, al kunnen we een opdrachtgever uiteindelijk niet verbieden om zijn instrument te laten restaureren. We moeten ook weer niet te bang zijn om te restaureren, al blijft het een kwestie van interpreteren en duiken er steeds veranderende visies op restauratie op.

Zou u eens een omschrijving kunnen geven van uw functie bij het Agentschap Ruimtelijke Ordening & Onroerend Erfgoed Vlaanderen? Wat is uw taak, wat mag de orgelwereld van u verwachten?

Mijn nieuwe functie zal geslaagd zijn, als ik veel heb kunnen realiseren, zowel kwantitatief als kwalitatief. Ik heb natuurlijk het voordeel dat ik niet in de situatie zit van 1974, bij de oprichting van de afdeling Monumenten en Landschappen, toen er nog vermeende orgelrestauraties gebeurden waarbij tracturen geëlectrificeerd werden en windlades opzij gelegd. Er is ondertussen een hele evolutie gebeurd, zowel in Vlaanderen als internationaal, en we moeten nu verder werken op zaken die al opgebouwd zijn. In de afgelopen decennia zijn er een aantal orgelbouwers geweest die zich met enige moeite het ambacht dat gedeeltelijk verloren was gegaan weer hebben eigen gemaakt en het is heel belangrijk dat er een continuïteit is en er geen hiaten ontstaan. Als je iemand hebt die in die sector is opgeleid en je kunt hem vijf jaar lang geen werk geven, dan valt de kennis weer weg. In die zin is deze sector kwetsbaar en dat is alvast een zorg. Verder is de aandacht voor kwaliteit heel belangrijk. Ik wil daar, zoals gezegd, graag multidisciplinair in werken.

Je hebt bij een project bijvoorbeeld de kast en het kleuronderzoek van kasten. Vaak wordt gezegd dat Duitse orgels beschilderd zijn en Vlaamse niet, maar de werkelijkheid is genuanceerder. Van de tien orgels waar ik de laatste zes jaar van mijn orgeladviseurschap bij betrokken was waren er niet minder dan acht beschilderd, dus dat is een element waar

de nodige aandacht aan besteed moet worden. Verder is er de akoestiek. Het heeft geen zin om grote bedragen uit te geven aan orgelrestauraties als je op voorhand weet dat de akoestiek kurkdroog is en het dus niet rendeert. Ik probeer dat gegeven er dan ook steeds bij te betrekken. Dat multidisciplinaire speelt ook binnen deze afdeling. Het zou zonde zijn om al de competenties die er binnen deze dienst aanwezig zijn, niet te benutten. Mijn collega's zullen al gemerkt hebben dat ik dat steeds probeer te doen. Op het niveau van de ontwerpers geldt hetzelfde. Ik heb bijvoorbeeld nooit echt zelf tekeningen uitgewerkt, wel schetsen, maar het echte tekenwerk gebeurde dan door iemand anders op het bureau.

Daar werd vroeger wel erg de nadruk op gelegd, namelijk dat de ontwerper alles zelf moest tekenen.

Tja. Als je ziet wat een ontwerper allemaal moet kunnen...

Dat is het juist.

Hij moet historisch onderlegd zijn, een algemeen historisch kader hebben, hij moet enkele talen kennen, archivalisch onderzoek kunnen doen, muzikaal onderlegd zijn, kunnen tekenen, heel het lastenboek schrijven, toezien op heel het administratief werk, met zijn juridische aspecten, enzovoort, wat het boeiend maakt, maar ook erg moeilijk.

Het probleem is toch dat je niet op alle terreinen even onderlegd kunt zijn.

Inderdaad. Dat moet opgelost worden door samenwerking. Ik probeer hier binnen de afdeling een team te vormen met mijn collega's.

Maar dat is op het niveau van het beleid. Op het niveau van de adviseurs staan individuele personen er toch nog alleen voor, zij zijn althans alleen verantwoordelijk.

Ja, maar ik zie toch ook daar al steeds meer samenwerking, bijvoorbeeld met ingenieurs wat betreft stabiliteit van het doksaal, kleuronderzoek, metaalonderzoek enz. Maar je kunt je natuurlijk blijven vormen. Als ik het vanuit mijn vorige werk als adviseur bekijk, zijn er bepaalde momenten waarop je met een sprong vooruit gaat, waarop je ineens verbanden ziet die je voordien niet zag. Zoiets heb ik in mijn loopbaan een viertal keer meegemaakt. Het is geen gestaag proces. Ook oudere orgelbouwers zeggen mij dat ze steeds nog bijleren.

Dat geldt voor iedereen in zijn vak, inderdaad. Maar je ziet toch dat de taakinvulling van een orgelkundige in het buitenland, bijvoorbeeld in Nederland, erg verschillend is, in die zin dat een deskundige daar iemand is die in samenspraak met de orgelbouwer een project begeleidt, daar waar bij ons de adviseur alles leidt en de orgelbouwer slechts uitvoert.

Dat hangt natuurlijk erg samen met de wetgeving. Wat de wetgever hier vraagt, is een kant en klaar lastenboek, waarin

in een 200-tal pagina's in allerlei posten alles heel duidelijk wordt beschreven, zodat men ook een duidelijke prijsvergelijking kan maken.

Maar is dat dan steeds mogelijk, vraag ik me altijd af?

Alles is relatief, maar het geeft toch een goed beeld. Daarnaast is het systeem ook bedoeld om grote meerkosten nadien te vermijden. We zijn nu eenmaal ook gebonden aan de wetgeving.

Het systeem heeft toch een aantal nadelen, dat geeft u toch toe?

Elk systeem zal wel ergens zijn nadelen hebben, maar orgels zijn ook geen eiland. In administratief opzicht zijn orgels niet anders dan glasramen of molens, of wat voor andere monumenten dan ook.

Orgels zijn wel complexer. Een glasraam laat zich gemakkelijker bestuderen dan het inwendige van een orgel.

Ja, maar dat is des te meer een argument voor dit systeem. Vanuit mijn ervaring ben ik er heilig van overtuigd dat, hoe meer en gedetailleerder studiewerk er op voorhand gebeurd is, hoe minder problemen er achteraf zullen zijn.

Dat klopt, maar een aantal dingen kun je niet op voorhand bestuderen. Je mag een orgel niet demonteren, dus hoe weet je wat je allemaal bij de restauratie nog kunt tegenkomen, bijvoorbeeld of de windlade nog bruikbaar is? Je kunt toch niet alles volledig inschatten?

Akkoord, niet helemaal. Maar het is veel erger als bijvoorbeeld het pijpwerk niet voldoende geïnventariseerd is en geëvalueerd, want dan krijg je meerwerken, en ik durf te stellen dat we in Vlaanderen minder meerwerken hebben dan bijvoorbeeld in Nederland. Daardoor kunnen dingen ook beter gebudgetteerd worden.

Aan de andere kant: de ene orgelbouwer is de andere niet, vandaar ook dat er een systeem is van een aanbesteding in twee fases, met een eerst kwalitatieve selectie. Maar uiteindelijk kan je altijd discussiëren over de vraag of orgelbouwer x beter is dan orgelbouwer y en dat is een discussie waar je nooit uitkomt. Dan is de prijs toch nog een objectiever gegeven.

Maar je hebt toch orgelbouwers die in bepaalde domeinen meer gespecialiseerd zijn dan in andere, en je zou toch ook volgens dat criterium moeten kunnen selecteren?

Dat is iets wat je via de referenties kan opvangen. Je kan bijvoorbeeld vragen naar ervaring in zeventiende-eeuwse orgelbouw en van daaruit selecteren.

Ook als die bouwer de goedkoopste niet is?

Nee, maar uiteindelijk hou je bij de gunning dan alleen die bouwers over die die ervaring hebben. Met dit systeem is dat perfect mogelijk.

Het is natuurlijk wel zo dat het orgelbouwersveld in Vlaanderen niet zo groot is. Als we enkel selecteren volgens ervaring met bijvoorbeeld de zeventiende eeuw blijven er heel weinig spelers over.

Ja, al werken we uiteindelijk toch met Europese aanbestedingen.

Alleen leert de ervaring ons dat we weinig mededinging krijgen uit het buitenland, behalve van enkele Nederlandse bouwers.

Maar ook als men in Nederland een aanbesteding houdt, komen daar geen grote aantallen orgelbouwers op af, het is daar niet veel anders.

Ik denk dat daar toch eerder de kwaliteit de doorslag geeft, en niet het financiële. Het gaat tenslotte toch om iets artistieks.

Ik ben daar niet zo ongerust in, omdat ik de kwaliteit bij ons tot nu toe alleen maar heb zien stijgen. Je moet ook de mensen van bij ons toch de kans geven om ervaring op te doen. Je kunt wel heel beroemde bouwers uit het buitenland halen, maar op die manier bouw je niets op.

Nee, het aanbod aan bouwers en adviseurs is zelfs erg verschaald de laatste tientallen jaren.

Spijtig genoeg, ik vraag niet liever dan dat er in Vlaanderen een paar bedrijven zouden zijn die hun aantal werknemers zouden kunnen doen toenemen.

Een vraag die daarmee samenhangt: het aantal aanbestedingen is de laatste jaren fel gedaald.

Daar ben ik het helemaal niet mee eens. Integendeel, er zijn de laatste jaren elk jaar minstens vijf opleveringen geweest. Sinds de jaren zeventig is het in stijgende lijn gegaan, en voor de eerste helft van 2009 zitten we zelfs aan een record van negen aanbestedingen.

Dan is het moeilijk te verklaren waarom orgelbedrijven in ademnood geraken. Wat je hoe dan ook ziet is dat bepaalde orgelbouwers in bepaalde periodes veel werk hebben, in andere dan weer minder. Het gaat in golven, maar de vraag is of dat aan het beleid ligt of aan die bouwers zelf.

Ik heb geen gedetailleerd beeld van het verleden, ik kan er ook niets over zeggen, maar ik zie wel dat een aantal grote firma's in Wallonië meer werk binnenhalen dan een aantal kleine firma's uit Vlaanderen, maar dat is ook logisch als die meer personeel kunnen inzetten.

Dat komt natuurlijk ook de Vlaamse orgelbouwers niet ten goede, als je spreekt over Wallonië.

Nee, maar als je negen projecten hebt lopen, moet je ook de bouwers vinden om het werk uit te voeren. De uitdaging ligt bij de Vlaamse orgelbouwers.

Ze moeten ook steeds tegen elkaar concurreren voor het behalen van opdrachten. Om werk te behouden zien zij zich soms verplicht om in hun offertes met heel lage prijzen te werken, waardoor je je de vraag kunt stellen of zij dan genoeg marge overhouden om het maximum aan kwaliteit te bieden dat een restauratie vraagt.

We kunnen niet buiten de wetgeving, die bepaalt dat er mededinging moet zijn als het gaat over gesubsidieerde projecten. We houden nu al geen openbare aanbesteding meer, dit om het ambacht te kunnen beschermen. Meer kunnen we niet doen. Als iemand onregelmatig goedkoop is op bepaalde posten, is het aan de ontwerper om in te grijpen, die mogelijkheid biedt de wetgever. Het is ook een misverstand te denken dat de raming niet meer mee zou tellen in de beoordeling van prijzen.

Een formule waar vroeger al over gesproken is, is de offertevraag, i.p.v. de beperkte aanbesteding na openbare oproep tot kandidaatstelling zoals die nu bestaat. Bestaat die mogelijkheid binnen de orgelbouw?

Dit wordt niet toegepast voor orgelrestauraties, en het is evenmin gebruikelijk voor restauraties van monumenten in het algemeen. Het wettelijke kader, en specifiek het Restauratiepremiebesluit van 2001, impliceert hiervoor als meest aangewezen procedure een beperkte aanbesteding met een voorafgaandelijke oproep tot kandidaten. Belangrijk hierbij is dat er twee afzonderlijke fases zijn: een fase selec-

tie, en een fase gunning. Een orgelrestauratiebestek dient zodanig gespecificeerd en gedetailleerd te zijn dat er geen ruimte gelaten wordt voor een andere procedure.

Die twee systemen zijn dus niet te verzoenen? Je zou een deel op voorhand vast kunnen leggen en een ander deel door de orgelbouwer zelf te laten aangeven. Nu zijn bijvoorbeeld de termijnen voor de werken op voorhand vastgelegd, maar je zou er ook aan kunnen denken om dat door de orgelbouwer te laten aangeven in zijn offertes.

Het lijkt me dat er binnen dit systeem al genoeg mogelijkheden zijn om criteria te bepalen.

Eigenaardig is toch ook dat de competentie van de orgelbouwer pas in beeld komt als het lastenboek al helemaal rond is. Nu moet een adviseur tekeningen maken, terwijl dat toch bij uitstek de competentie is van een orgelbouwer.

Vanaf de restauratie zelf is die samenwerking met de orgelbouwer er wel. Hij kan dan bijvoorbeeld de tekeningen die in het ontwerp opgenomen zijn verder verfijnen. Een orgelbouwer kan ook al bij de ontwerpfasen betrokken worden, maar dan heeft hij inderdaad niet meer de kans om mee te dingen. Dat systeem heeft ook zijn reden. Stel je voor dat een adviseur bij het opmaken van een dossier systematisch zou samenwerken met een orgelbouwer en hem bovendien ook de restauratie zou gunnen, zou dat heel gemakkelijk leiden tot vriendjespolitiek.

Dat zou kunnen, maar nu zijn er noodgedwongen toch ook in de ontwerpfasen al contacten tussen adviseurs en bouwers, met vragen naar informatie.

Maar er is wel een duidelijk verschil tussen informatie vragen en systematisch samenwerken met een bouwer.

Mijn vraag is dan ook altijd: waar leert een adviseur zijn vak? Die ervaring kan hij toch maar alleen bij orgelmakers of-adviseurs opdoen? Er zijn nu bijna geen jonge adviseurs meer, waardoor het aanbod sterk verschaalt.

Ik betreur dat. Een oorzaak is ook dat het geen financiële vetpot is, als je het goed wil doen. Het vraagt veel inzet, doorzettingsvermogen en idealisme, dat financieel slechts na langere tijd begint te renderen. In het begin zie je vaak zwarte sneeuw.

Je zou criteria kunnen vastleggen waaraan orgeldeskundigen moeten voldoen, maar het gevaar bestaat dat je dat zo strikt gaat reglementeren, dat het verstikkend werkt en juist het omgekeerde effect krijgt.

Hoe kan een jonge aspirant-adviseur het vak nu leren?

Het zou niet slecht zijn als die een tijd lang met een gevestigde adviseur zou samenwerken. Het is uiteindelijk het systeem van meester-gezel zoals het in de orgelbouw altijd bestaan heeft.

Het blijkt in elk geval niet meer aantrekkelijk te zijn voor jonge mensen.

Nee, ik constateer dat ook, en het is een algemene maatschappelijke trend: met al de werkloosheid die er is, zijn er nog altijd vacatures die niet opgevuld geraken, met name die van de grote specialisaties.

Welke accenten zou u de komende tijd willen leggen in het beleid?

Ik denk niet dat mijn beleid zo verschillend zal zijn van wat het voordien was, alleen is mijn karakter verschillend, zoals het bij iedereen anders is. Het zal in belangrijke mate een kwaliteitsbewaking, of misschien beter gezegd: kwaliteitsbegeleiding, inhouden in alle fasen, te beginnen met het dossier en nadien ook de uitvoering, vooral ook wat betreft de intonatie, die heel belangrijk is. Ik wil ook aansluiten bij de verworvenheden op technisch en wetenschappelijk gebied, bijvoorbeeld op het gebied van stratigrafisch kleuronderzoek. Ook het esthetisch denken wil ik in een breder kader zien. Dat kan het visueel esthetische zijn, of de akoestiek, enz.

Je moet daarbij realistisch zijn door te zeggen: we willen minimaal die bepaalde kwaliteit. Orgels van eenzelfde bouwer, gerestaureerd door verschillende orgelmakers, geven toch een verschillend beeld. Zolang er een bepaalde kwaliteit gehaald is, moeten we ook die verschillen kunnen toestaan. Het blijft altijd een soort herinterpretatie. Na de restauratie van de Sixtijnse kapel was er ook bij velen de vraag: "is dat nu Michelangelo?" Dat kan men zich inderdaad altijd afvragen. Het betekent ook dat men terughoudend moet zijn in het restaureren. Als we bijvoorbeeld niet zeker weten of een opsnede verlaagd moet worden, moeten we er afblijven. Zelfkritiek is dan ook heel belangrijk.

Is het beleid meer dan het ontvangen en sturen van dossiers?

Dossiers zijn slechts een materieel gegeven. We zijn met mensen bezig, dus communicatie is heel belangrijk. Daardoor krijg je vaak een beter begrip van de zaak dan door wat er op papier staat. Uiteindelijk is kwaliteit altijd het einddoel.

Wat ik meer bedoelde: zet het beleid ook in kaart wat er gerestaureerd is en nog zou moeten worden? Kan het beleid daarin sturen? Een frappant voorbeeld: in de Sint-Jacobskerk in Antwerpen, een grote kerk in het centrum van de stad, staan twee belangrijke orgels, waaronder een Forceville. Het lijkt me dat een restauratie daar meer op haar plaats is dan voor een klein orgel ergens op het platteland. Nemen jullie daar een standpunt in?

Dat is moeilijk. Je zit daar al vlug met de autonomie van de openbare besturen en met geldkwesties. Sommige gemeenten hebben grote financiële problemen. Soms tonen ze interesse, maar ontbreken de middelen.

Je hebt nog enkele centra waar op orgelgebied veel gebeurt, en die meer middelen zouden verdienen, terwijl op andere plaatsen orgels worden gerestaureerd, waar achteraf weinig mee gebeurt. Kan het beleid bijvoorbeeld ook voorwaarden koppelen aan een restauratie, bijvoorbeeld dat er een professionele organist aangesteld wordt die alles opvolgt, of dat het instrument voor culturele activiteiten ingezet wordt? Voor privé-personen geldt trouwens een dergelijke regeling. Veel gerestaureerde orgels heb ik zelf nooit horen klinken. Is het dan wel zinvol om ze te laten restaureren?

Het enige wat wij kunnen vragen is dat kerkfabrieken als goede huisvaders met hun orgels omgaan en regelmatig onderhoud plegen. Je moet het hier ook in zijn brede context zien: het is hierbij niet anders als voor andere monumenten.

Behalve dat je een gebouw nog kunt herbestemmen. Voor orgels geldt dat niet, ze moeten kunnen klinken. Je zou je toch kunnen voorstellen dat bijvoorbeeld politici de maatschappelijk relevantie van het restaureren anders in vraag gaan stellen?

In het besluit van 2001 wordt er verplichtend een bestemmingsnota voorzien, waarin je aangeeft waarvoor je het instrument wilt gebruiken. Maar in de feiten zou dat op een hoger niveau moeten aangepakt worden. Het is goed dat ik nu dit signaal krijg.

Al moeten we het ook niet te negatief zien. Zeker in grote centra worden toch heel wat concertcycli opgezet.

Je zou er bijvoorbeeld aan kunnen denken om in elke provincie een aantrekkingspool te hebben, een orgelcentrum, waarbij het beleid zegt: we gaan bij voorkeur hier investeren in restauraties.

Ik denk dat je daarbij de rol van het agentschap toch niet mag overroepen. Het is nu al heel hard werken om alles rond te krijgen. De nazorg er ook nog bijnemen is moeilijk. Bovendien moeten wij daarin dus de autonomie van de kerken gemeentebesturen respecteren. In verband met het gebruik van instrumenten kunnen wij na de restauratie weinig eisen stellen. Maar ik vind inderdaad dat u principieel gelijk hebt, en dat orgels moeten kunnen klinken. Anderzijds is een restauratie soms al zinvol op zichzelf, bijvoorbeeld omdat men er veel van leert voor latere restauraties.

Denkt u dat kerkfabrieken wel genoeg informatie krijgen over restauratieaangelegenheden?

Ik denk dat ik mag zeggen er heel veel communicatie is van ons uit. Zelf ga ik bijvoorbeeld zeer vaak in gesprek met kerkfabrieken. Daarnaast is er nog Monumentenwacht. Bovendien is er ook de afdeling Binnenlands Bestuur Vlaanderen, die over een website beschikt waar heel de procedure zeer gedetailleerd uitgelegd staat. Natuurlijk is die zo gecompliceerd geworden, dat we van de kerk- en gemeentebesturen een zekere professionaliteit moeten verwachten.

Zou het niet goed zijn om eens een folder uit te brengen, die deze materie in bevattelijke taal uiteenzet?

Zo'n folder is geprogrammeerd, maar door de werkdruk hier zal die pas over een paar jaar gerealiseerd kunnen worden.

Terugkomend op het vorige punt: het in kaart brengen van orgelrestauraties, het opsporen van hiaten en het stimuleren van kerkbesturen om bepaalde restauratiedossiers in gang te zetten, ligt daar een mogelijke taak voor het agentschap?

We stoten daarbij, zoals gezegd, te snel op de autonomie van de openbare besturen. Ik heb het idee dat hier meer een taak ligt voor plaatselijke organisten of orgelverenigingen. Ook al gezien onze personeelsbeperkingen zijn wij vooral op concrete dossiers gericht.

Gebeurt het ook dat jullie orgels absoluut niet restaureren?

Zeker, als het orgel artistiek niet relevant is, ook al is het dan misschien 70 jaar oud.

Er wordt vaak gesteld dat er in de 20ste eeuw artistiek niet heel veel goede orgels gemaakt zijn, maar we hebben anderzijds zoveel literatuur uit die tijd waarvoor we die instrumenten nodig hebben. Bovendien is het meestal dat type orgels dat hedendaagse componisten nog aantrekt.

Ik denk dat we van elke tijd een aantal exemplaren moeten bewaren, zodat we er minstens een beeld van hebben. Twintig jaar geleden was het ondenkbaar dat we orgels van bijvoorbeeld Kerkhoff of Geurts, laat staan latere instrumenten met een elektrische tractuur, zouden restaureren. Vaak zijn het instrumenten met veel mankementen in de structuur, maar het klankbeeld blijkt dan eventueel toch interessant te zijn. Onlangs nog werd trouwens een restauratie van een orgel van Geurts opgeleverd.

We moeten ook niet alles wat onmiddellijk achter ons ligt veroordelen.

Dat is inderdaad het gevaar, omdat men zich wil afzetten tegen het onmiddellijke verleden en zich een nieuwe identiteit wil aanmeten. Het is alleen moeilijk om wat dichtbij ligt te beoordelen; de geschiedenis heeft nog niet gefilterd, er zijn allerlei persoonlijke relaties en kleinmenselijkheden die kunnen spelen enz. Maar we zijn nu toch al bezig met de orgels van de jaren twintig en dertig.

Frappant is bijvoorbeeld het orgel van de kathedraal van Mechelen, waar de grootste Vlaamse 20ste-eeuwse organist Flor Peeters werkzaam was. Kunnen wij, los van wat we over dit instrument denken, zomaar oordelen dat zo'n instrument niet behouden hoeft te blijven?

Zonder op dat concrete voorbeeld in te gaan, denk ik dat we moeten zien of er een voldoende basiskwaliteit aanwezig is. Bij sommige orgelbouwers uit die tijd is dat niet het geval en loont het behoud niet de moeite, maar als dat wel zo is, moet

je ernaar streven om van elk type minstens een exemplaar te behouden.

Kan het precies omschreven worden wat dat betekent: kwaliteit? Dat lijkt me heel moeilijk.

Een van de criteria is alvast de duurzaamheid: kwaliteit van de gebruikte materialen, toegankelijkheid voor het onderhoud en het stemmen, enz. Verder moeten we rekening houden met zaken als artistieke kwaliteit, een duidelijk concept enz. Maar praten over kunst is altijd moeilijk. Misschien zullen we toch van veel van de orgels uit de naoorlogse periode, toen alles goedkoop moest zijn, moeten concluderen dat ze beter afgebroken worden. We mogen alleen niet het kind met het badwater weggooien.

Beslist u alleen over het al dan niet beschermen van orgels?

Soms wel, in negatieve zin: als een kerk beschermd moet worden en men mijn advies wil over de vraag of het zinvol is orgel mee te beschermen. De procedure was vroeger dat het orgel dan automatisch mee beschermd werd, nu wordt het afzonderlijk bekeken. Maar in algemene zin: als het agentschap een orgel wil laten beschermen in een niet-beschermde kerk, moet men de weg volgen via de bescherming door de Koninklijke Commissie en zij adviseren uiteindelijk de minister. Ik wil ook beklemtonen dat ik mijn bevoegdheden niet als persoonlijke macht beschouw, maar iets wat mij in vertrouwen gegeven is om te doen wat gedaan moet worden.

Even terug naar de adviseurs: hoe ziet u hun taak?

Een ontwerper moet integer zijn, hij is op zijn manier ook een ambtenaar en moet geloofwaardig en onafhankelijk zijn. Hij moet competent zijn natuurlijk, ruimtelijk inzicht hebben, een muzikaal gevoel hebben, inzicht hebben in de muziekgeschiedenis en in de evolutie van de orgelbouw, historisch inzicht hebben in het orgel an sich, hij moet de technische facetten daarvan beheersen, archiefonderzoek kunnen doen, een geordende manier van denken hebben zodat hij in staat is een ordelijk dossier op te stellen dat duidelijk is, administratief op de hoogte zijn, kritisch t.o.v. zichzelf en de anderen; en hij moet kunnen samenwerken, menselijke kwaliteiten hebben om problemen mee te helpen oplossen. Een hele lijst dus.

Kunnen orgelspelen?

In principe is dat zo, al zijn er intonateurs en bouwers, ook internationaal bekende, die zelf geen orgel spelen.

Er zijn in het buitenland anderzijds veel orgeladviseurs die tegelijk grote organisten zijn.

Toch blijven orgelbouw en orgelspel twee verschillende dingen. Het zou heel goed zijn als er steeds een competente organist bij het project betrokken is, maar dat lukt niet altijd, soms ook omdat de opdrachtgever het gewoon niet toelaat.

Bij een restauratie kom je hoe dan ook altijd in een overlegmodel terecht, met heel veel actoren, en het is vaak zeer moeilijk om iedereen op een lijn te krijgen.

Kan het agentschap een rol spelen in het bewaren van historische orgelonderdelen die na restauraties niet meer gebruikt worden?

Allereerst zou ik ernaar streven om zoveel mogelijk materiaal in een restauratie te integreren. Als er dan toch herbesteding moet worden, is de vraag of dat de taak is van de overheid en of dat niet beter een privé-initiatief is, waarbij orgelbouwers materiaal opslaan en opnieuw verkopen. Het probleem is wel dat dat materiaal ook beschermd is geweest en dus gebonden was aan het kadastrale gegeven van die kerk of dat gebouw, maar als je in het lastenboek voorziet dat materialen die niet hergebruikt worden, wegens niet essentieel, in het bezit komen van de orgelbouwer, behoren ze niet meer tot het monument.

Een ander probleem is wel dat bij sommige restauraties bepaald materiaal opnieuw moet gemaakt worden, omdat niemand zicht heeft op het materiaal dat bij andere restauraties is vrijgekomen. Met een centraal depot of een inventarisatie zou dat opgelost kunnen worden.

Dat vraagt weer extra middelen en mankracht, terwijl de orgelbouwwereld zo klein is dat die dat onderling door rechtstreekse contacten ook zou kunnen organiseren. In principe kan dat systeem goed functioneren.

Toch garandeert dat nog niet de vlotte uitwisseling van materiaal. Als er ergens op de zolder van een pastorie een register bewaard is dat gebruikt zou kunnen worden, is dat vaak nauwelijks te traceren. En, voor zover het bewaard is en niet door slordigheid verdwenen, in welke toestand vinden we dat terug? Dat zou men met een inventaris toch gedeeltelijk kunnen ondervangen, waarbij men alvast weet waar alles zich bevindt en de kerkbesturen ook scherp gehouden worden in het bewaren van het materiaal.

Dat zou dan misschien een taak zijn van het VIOE, want dat valt dan buiten de bevoegdheid van het agentschap.

Orgels horen nu bij onroerend erfgoed. Zou het nuttig zijn om ze als roerend erfgoed te beschouwen, zoals losse schilderijen en losse beelhouwkunst?

Dat lijkt mij niet aangewezen om verschillende redenen. Om te beginnen is het veel moeilijker om roerend erfgoed te laten beschermen, met uitzondering van de topstukken. Indien dit daarentegen kan gekaderd worden in een als monument beschermd geheel, dan zijn de hindernissen veel minder groot. Verder mogen we niet uit het oog verliezen dat het ook moeilijker is om te voldoen aan de subsidievoorwaarden van het roerend cultureel erfgoed, dan dat het geval is voor een monument.

Hoe zit het bij de budgettering voor orgelrestauraties? Zal dat stabiel blijven?

Ik kan alleen maar zeggen dat het op dit moment goed loopt. Vroeger was er een specifiek budget voor orgels, terwijl nu de premies door de provinciale afdelingen van ons agentschap op een wachtlijst voorgesteld worden, en vervolgens op basis van een aantal criteria aan de bevoegde minister worden voorgelegd. Maar dit heeft tot nu toe niet tot minder aanbestedingen geleid.

Alleen hebt u daar voor de toekomst geen garantie voor.

Nee, maar er is wel de garantie dat voor monumentenzorg er altijd een budget zal zijn.

Voor orgels zou dat misschien anders kunnen zijn, de belangstelling neemt toch af.

Er is nog steeds een publiek voor, ik ben daar niet zo pessimistisch over. Dat geldt ook voor het probleem van de ontkerkelijking. In Frankrijk is dat proces nog verder gevorderd, maar toch koesteren de mensen hun kerken daar als heemkundig en geschiedkundig gegeven en het orgel hoort daar bij. In sommige gemeenten vervult de kerk ook steeds meer een concertfunctie. We moeten er gewoon onverdroten positief tegenaan gaan.

Orgelrestauratiepremie voor 2009 bekend

Vandaag telt Vlaanderen 1.123 beschermde orgels

De Sint-Carolus-Borromeuskerk in Antwerpen krijgt van de Vlaamse regering een premie van 610.000 euro om haar orgel te laten restaureren. Dat heeft Vlaams minister Dirk Van Mechelen, bevoegd voor het onroerend erfgoed, donderdag 16 april jl. bekendgemaakt tijdens een werkbezoek aan de kerk. Naast de Sint-Carolus-Borromeuskerk in Antwerpen krijgen nog acht andere kerken in Vlaanderen dit jaar orgelrestauratiepremie voor een totaal van ruim 2 miljoen euro. Vorig jaar kregen vijf kerken al bijna 818.000 euro toegekend voor de restauratie van hun orgels.

Volgende orgels krijgen een restauratiepremie:

- Antwerpen, Carolus-Borromeus
- Essene (Affligem), O.-L.-Vrouw-Bezoeking
- Beverlo (Beringen), Sint-Lambertus
- Melle, Sint-Martinus
- Gijzegem (Aalst), Sint-Martinus
- Stene (Oostende), Sint-Anna
- Brugge, Sint-Jacob (Hooghuys)
- Sint-Niklaas, O.-L.-Vrouw
- Ottenburg (Huldenberg), Sint-Niklaas

Voor de volgende orgels werd vorig jaar een restauratiepremie toegekend en zijn de werkzaamheden onlangs begonnen of zal men met de werkzaamheden op korte termijn starten:

- Bel (Geel), Sint-Lambertus
- Aarschot, Collegiale O.L.Vrouw (Bremser-orgel)
- Molenbeek (Bekkevoort), Sint-Laurentius
- Perk (Steenokkerzeel), Sint-Niklaas
- Koersel (Beringen), Sint-Brigida
- Viversel (Heusden-Zolder), Sint-Quirinus
- Aigem (Erpe-Mere), Sint-Niklaas
- Gontrode, Sint-Bavo

20ste-eeuwse orgelmuziek uit Wallonië

deel 1

De definiëring van het studieveld dat in dit artikel wordt behandeld, moet eerst worden verduidelijkt: wat betekent “20ste-eeuwse orgelmuziek uit Wallonië”, en bijgevolg, wat verstaan we onder een “Waalse orgelcomponist van de 20ste eeuw”? Laten we eerst de gemeenschappelijke term in beide vragen vastleggen: iedereen weet, in België tenminste, wat Wallonië is. Het zou waarschijnlijk verstandiger geweest zijn in het vorige geval te spreken over de Franstalige Gemeenschap. Beter nog, waarom spreken we niet meteen over de orgelmuziek in het hele land?

.....
Jean Ferrard (Watermaal-Bosvoorde, 1944) studeerde aan het *Conservatoire royal de Bruxelles* en aan de *ULB* waar hij een licentie musicologie behaalde.
 Jean Ferrard is leraar orgel aan het *Conservatoire royal de Bruxelles*. Voordien nam hij dezelfde functie waar aan het *Conservatoire royal de Liège*.
 Daarnaast is hij tevens orgeladviseur en publiceerde hij o.m. het *Liber Fratrum Cruciferorum Leodiensium* naast de orgelwerken van Lambert Chaumont, François Roberday en Peeter Cornet.

Dat laatste was het uitgangspunt voor Thierry Levaux en zijn medewerkers voor een naslagwerk¹ dat we in meerdere gevallen als referentie zullen aanhalen. Is het voorgaande ook niet ongeveer de dagelijkse werkelijkheid van onze collega's: hoeveel organistenbijeenkomsten vinden wel niet in twee talen plaats, waarbij ieder in zijn eigen taal het woord neemt en door iedereen perfect begrepen wordt? Hier weersta ik niet aan de verleiding om Charles Burney te citeren, die in het begin van zijn reisverslag (1773)² vertelt: "[...] it is a common thing, even at Lille, for two people to converse in two different languages; the inhabitant of Lille asks the countryman, who comes to market, the price of his commodities in French and is answered in Flemish; and both understand each other's dialect, though unable to speak it". De goede verstandhouding tussen culturen is een oude traditie, en met dit artikel willen we ons achter dat vaandel scharen.
 Los van onze communautaire en taalkundige gevoeligheden vroeg de redactie van *Orgelkunst* me dus om de Franstalige bijdrage te leveren, aansluitend bij drie artikels die reeds in het tijdschrift verschenen.³ Daarin werden reeds meerdere Brusselse musici waarover ik had willen spreken voorgesteld. Voor wat dit onderwerp betreft laat ik het hierbij, maar ik wil toch beklemtonen dat Charles Hens, die ik goed gekend heb, perfect drietalig was (want hij sprak ook het echt Brussels...): hij sprak thuis en in familieverband Frans, hij deed een deel van zijn studies in Frankrijk bij Marcel Dupré en, voordat hij orgel-docent werd aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel (waar toen maar één enkele afdeling bestond...) bekleedde hij dezelfde functie aan het Koninklijk Conservatorium in Liège (ontegensprekelijk Waals...).

Gelukkig gaf *Orgelkunst* me de gelegenheid, inmiddels vijf jaar geleden, om een zo volledig mogelijk eerbetoon te bewijzen aan mijn eerste leraar!⁴
 Vervolgens is er nog het tijdsvraagstuk. Een oplossing uit het ongerijmde is de volgende: iedere componist gestorven voor 31 december 1899 interesseert ons niet! En iedere componist geboren na 1880 is een componist uit de 20e eeuw... Die oplossing laat nog altijd onzekerheid bestaan ten aanzien van een groot aantal musici en hun composities. Het merendeel van de werken geschreven voor het begin van de Eerste Wereldoorlog ligt in het verlengde van de 19e eeuw, waardoor we enkele stukken geschreven na 1900 door Alphonse Mailly, gestorven in 1918 (en overigens reeds voorgesteld in de vorige artikels), en andere van zijn tijdgenoten opzij schuiven. Vermits het gaat over muzikale creaties, meer dan over de exacte datum van 1 januari 1900, stellen we voor om ons overzicht te laten beginnen in de vorige eeuw, namelijk op 29 mei 1913. Moet *le Sacre du Printemps*, die op die avond werd gecreëerd immers niet worden beschouwd als het eerste grote werk van de moderne muziek?
 Ten slotte rest ons nog een derde vraag: wie wordt componist genoemd (in tweede instantie: Waals of Franstalig)? Volstaat het om een werk voor orgel te hebben geschreven? Bovendien, wordt die begeerde titel gegeven op basis van een overvloedige productie van muziekstukjes? De vraag naar kwantiteit en kwaliteit kan enkel maar subjectief beantwoord worden. Niemand zal zich kanten tegen de volgende bewering: "Philippe Boesmans is met zijn unieke *Fanfare II* een belangrijk componist voor ons instrument, terwijl de zowat 70 composities van Pater Jean-Marie Plum niet meteen de deuren van het

Pantheon van de Waalse orgelmuziek wagenwijd voor hem zouden moeten openen". Beiden moeten echter worden opgenomen in deze studie. De lezer die de commentaren, los van ieder oordeel over kwaliteit, eens overloopt, kan het relatieve belang van iedere musicus zelf bepalen.

Nog een laatste woord over de manier van werken: als vertrekpunt voor ons overzicht van "Waalse orgelcomponisten" namen we de derde editie van het waardevolle werk van Klaus Beckmann.⁵ De gegevens van dit immense werk (waarbij een aantal onnauwkeurigheden en zelfs vergissingen niet konden worden vermeden) werden systematisch in overeenstemming gebracht zowel met de in de bibliografie geciteerde publicaties, als met enkele vergelijkbare referentiewerken.⁶ Er werd ook verwezen naar enkele zeer nuttige overzichten van Belgische orgelmuziek uit de 19e eeuw, die gepubliceerd werden in *Orgelkunst*.⁷

Na de naam van iedere componist volgt de verwijzing naar het naslagwerk van Levaux (TL, gevolgd door de pagina, of door de vermelding *deest*). We volgen de volgorde van Beckmann, die werkt volgens de chronologie van de geboortedata.

Door de veelvuldige verwijzing naar de muziekonderwijsinstellingen werden voor hun namen de volgende afkortingen gebruikt:

AM	Académie de musique
CrB	Conservatoire royal de Bruxelles
CrL	Conservatoire royal de Liège
CrM	Conservatoire royal de Mons
EM	École de musique
CC	Conservatoire communal
IMSM	Institut de Musique Sacrée, Malines (>Lemmensinstituut)
KCA	Koninklijk Conservatorium Antwerpen
KCG	Koninklijk Conservatorium Gent

Omwillen van de leesbaarheid worden de verschillende ondertitels of delen bij de bespreking van muziekwerken of titellijsten gescheiden door een ∙. De tonaliteit wordt tussen haakjes aangegeven door de namen van Engelse letters, in hoofdletters voor een grote-terts-toonaard, in kleine letters voor een kleine-terts-toonaard; de letter b wordt gebruikt voor mollen, het teken # voor kruisen.

Om de weergave van de gegevens niet onnodig te verzwaren, worden de verwijzingen naar uitgegeven werken in sommige reeksen verkort weergegeven:

AMKO *De Kerkorgelist, gemakkelijke orgel- of harmoniumstukken van oude en moderne meesters. L'Organiste d'église, pièces faciles de compositeurs anciens et modernes pour orgue ou harmonium.*

Der Kirchenorganist, leichte Stücke aus alter und neuer Zeit für Orgel oder Harmonium, Breitkopf, sd [1908], ed. Alfons Moortgat

AMOM *Orgelmuziek, 60 Stukken, voor groot Orgel. Musique d'orgue, 60 Pièces pour grand Orgue*, Schott, sd [1922], ed. Alfons Moortgat

AMGS *Honderd Gemakkelijke Stukken voor orgel of harmonium. Cent Pièces faciles pour orgue ou harmonium*, Schott, sd [1922], ed. Alfons Moortgat

GO *Le Grand Orgue, Nouvelle Collection de Pièces Religieuses des Meilleurs Organistes de tous les Pays* uitgegeven door de PGMR

MCO De talrijke werken gepubliceerd door E.H. Joubert in *Les maîtres contemporains de l'orgue*, uitgegeven door Senart in Parijs worden aangeduid door de vermelding "MCO" en de nummer van het deel. De jaren worden niet vermeld aangezien enkel de delen met muziek van de "buitenlandse School" voor ons van belang zijn: namelijk het derde dat opgedragen is aan Alphonse Maily (1912), het vijfde, aan Alexandre Glazounoff (1914) en het zesde aan Léon Du Bois, directeur van het CrB (1914), evenals de twee laatste, gewijd aan de *Pièces inédites pour grand orgue avec pédale obligée*: deel 7, opgedragen aan Vincent d'Indy, en deel 8, aan Louis Vierne, dateren beide uit 1914.

NCP *Nouvelle Collection de Pièces pour Grand Orgue*, uitgegeven door de PGMR

PGMR Procure Générale de Musique Religieuse, à Arras

RdO De werken uitgegeven door de Luikse uitgeefster Weduwe Léopold Muraille, in de verzameling *Répertoire de l'organiste*, werden aangeduid met de afkorting "RdO" gevolgd door het ordeningsnummer van de reeks. Deze uitgaven worden meestal niet gedateerd.

UWO Voor de muzikale bijlagen uitgegeven door het tijdschrift *L'Organiste*, wordt de afkorting "UWO" (*Union Wallonne des Organistes*) gebruikt, gevolgd door het nummer en de jaargang van het tijdschrift. Dit om alle verwarring met de uitgaven van *L'organiste* uit Nantes te vermijden. Indien de inhoud van een bundel kan worden gespecificeerd, wordt dat gedaan tussen haakjes na de titel. De uitgaven na de originele worden voorafgegaan door het teken >.

Dit gezegd zijnde, aan het werk!

1. LEVAUX, T. *Dictionnaire des compositeurs de Belgique du moyen âge à nos jours*. Ohain-Lasne, 2006.
2. BURNEY, C. *The Present State of Music in Germany, The Netherlands, and United Provinces*, London, 1773, vol. 1, blz. 11-12.
3. HANSENS, S. *Orgelmuziek in Vlaanderen tussen 1900-1940*. In: *Orgelkunst*, 2008, nr. 1, blz. 18-38; D'HOOGHE, K. *Orgelmuziek in Vlaanderen tussen 1940 en 1975*. In: *Orgelkunst*, 2008, nr. 2, blz. 60-79; PIETERS, P. *Orgelmuziek in Vlaanderen tussen 1975 en 2008*. In: *Orgelkunst*, 2008, nr. 3, blz. 139-153.
4. FERRARD, J. *Charles Hens*. In: *Orgelkunst*, 2004, nr. 1, blz. 1-27.
5. BECKMANN, K. *Repertorium Orgelmusik*. derde druk. Mainz, 2001.
6. ARNOLD, C. R. *Organ Literature: A Comprehensive Survey*. Second Edition. Metuchen and London, 1984 • FRANKEL, W. A. & NARDONE, N. K. *Organ Music in Print*. Second Edition. Philadelphia, 1984 • DAUGHERTY, F. M. *Organ Music in Print*. Supplement. Philadelphia, 1990 • HENSHAW, W. B. *A Bibliography of Organ Music*. Portsmouth, 1996 • HENDERSON, J. *A Directory of Composers for Organ*. Second Revised and Enlarged Edition, Swindon, 1999.
7. *Belgische orgelmuziek uit de 19de eeuw*: HUYS, B. *Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel*. In: *Orgelkunst*, 1997, nr. 1, blz. 20-26; 1998, nr. 2, blz. 65-69 • EECKELOO, J. *Bibliotheek Koninklijk Conservatorium Brussel*. In: *Orgelkunst*, 1997, nr. 2, blz. 18-25; nr. 4, blz. 31-38 • BASTIAENS, L. *Bibliotheek Koninklijk Muziekconservatorium te Gent*. In: *Orgelkunst*, 1999, nr. 4, blz. 220-233; *Bibliotheek Koninklijk Conservatorium Antwerpen*. In: *Orgelkunst*, 2006, nr. 1, blz. 30-33; 2007, nr. 3, blz. 126-132.

8. VAN HOLEN, J. *De orgelmuziek van Paul Gilson (1865-1942): Componeren ten dienste van...*
In: *Orgelkunst*, 1997, nr. 2, blz. 26-30.
9. EECKELOO, J. *Belgische orgelmuziek uit de 19de eeuw.*
In: *Orgelkunst*, 1997, nr. 2, blz. 23.
10. FELIX, J.-P. *Grands organistes wallons: Léandre Vilain (1855-1945).*
In: *L'Organiste*, nr. 88, 1990/4, blz. 141-150 • *Compléments sur Léandre Vilain.*
In: *L'Organiste*, nr. 89, 1991/1, blz. 33.
11. GILSON, P. *Désiré Pâque (1867-1939), compositeur liégeois méconnu.*
In: *Bulletin de la Société Liégeoise de Musicologie*, 1990, nr. 70, blz. 2-18.

Gehandtekening van Paul Gilson
Brussel, Koninklijk Conservatorium,
Bibliotheek, B Bc Patrimonium-2-43.

Dupuis, Sylvain (TL 212)

° Liège 09.10.1856, † Brugge 28.09.1931
Deze student van het CrL, Prijs van Rome, wordt in 1911 directeur van het Conservatorium in zijn geboortestad en blijft dit tot 1925.
* *Deuil*. RdO 81
* *Improvisation*. RdO 82
* *Offertoire*. Louis Guillaume

Du Bois, Léon (TL 199)

° Brussel 09.01.1859, † Bosvoorde 09.11.1935
Leerling van het CrB in de klas van Mailly (Joseph Dupont voor harmonie, Kufferath voor contrapunt en Gevaert voor compositie), Prijs van Rome in 1885. Volgt Edgar Tinel op als directeur van het CrB in 1912.
Van hem is maar één enkel orgelstuk bekend:
* *Prélude (e) à Monsieur l'abbé J. Joubert*. MCO V

Gilson, Paul⁸ (TL 274)

° Brussel 15.06.1865, † Brussel 03.04.1942
Na zijn studies aan het CrB krijgt Gilson in 1889 de Prijs van Rome met zijn cantate *Sinai* en laat hij zich in het bijzonder opmerken in 1892 met zijn grote symfonische schets *La Mer*, die zelfs in Berlijn gedirigeerd zal worden door Richard Strauss! Harmonieleraar aan het CrB in 1899, vervolgens aan het CrA in 1904. Vijf jaar later geeft hij beide opdrachten op om inspecteur te worden van het muziekonderwijs, in opvolging van Edgar Tinel. Als oprichter van de *Revue musicale belge*, sticht hij met oud-leerlingen in 1925 de groep *Les Synthétistes*.

* *Neuf Préludes faciles pour harmonium, orgue ou piano*. RdO 43

* *Dix Préludes faciles pour harmonium, orgue ou piano*. RdO 91

* *Prélude sur un ancien* [titel op de partituur: "vieux" in plaats van "ancien"] *lied flamand (a) à Edw.-Keurvels*. MCO VIII. [De registraties van dit stuk zijn van L. De Bondt, organist van Onze-Lieve-Vrouwewerk in Laken].

* A. Moortgat voorziet twee anthologieën verschenen bij Schott, van een *Prélude (G)*, een *Postlude (Sortie)* en een *Interlude*.

Het overzicht opgesteld door Johan Eeckeloo bevat details betreffende vijf manuscripten die worden bewaard in de bibliotheek van het CrB:

* *Fantaisie pour Orgue* (1889)

* *Postlude (Sortie) (B) À Mr. A. Desmet, professeur d'orgue au Conservatoire de Bruxelles*. AMOM 31

* *Interlude (F#) Hommage à Mr. le Chevalier R. de Gobart*. AMOM 32

* *Préludes d'orgue. Dix préludes pour orgue ou harmonium. Kleine voor of tusschenspelen. Kleine voorspelen*

* [22] *Préludes pour orgue* (1883-1886)

* *Scherzo, grand jeu*

Vilain, Léandre¹⁰ (TL deest)

° Trazegnies 26.02.1866, † 16.11.1945
Als leerling van Lemmens aan het IMSM, komt Léandre Vilain in de klas van Mailly aan het CrB wanneer Lemmens in 1881 sterft. In 1890, na het vertrek van Auguste Wiegand naar Australië, volgt Vilain hem na een wedstrijd op aan het Charles Anneessens-orgel van de dekanale SS.-Pieter-en-Pauluskerk van Oostende (ten gevolge van een brand in 1896, wordt het orgel vervangen door een nieuw instrument van Pierre Schyven in 1907). Vilain volgt Wiegand eveneens op als organist van het Kursaal waar hij in het seizoen dagelijks een recital geeft op het instrument (III/30) van Charles Anneessens (1888). Vilain wordt in 1902 opvolger van Joseph Tiilborghs als orgelleraar aan het KCG, maar mislukt in zijn poging om Alphonse Mailly op te volgen aan het CrB, nadat die in 1903 op rust gaat.

Door het ontbreken van een werkenlijst, kan enkel het overzicht gegeven worden met zijn eigen stukken die op enkele gekende concertprogramma's stonden: *Alleluja* • *In memoriam* • *Invocation* • *Marche pontificale* • *Marche solennelle* • *Méodies* • *Pourquoi?* • *Tristis est anima mea*
* *Treurmarsch*, opgedragen aan Alphonse Mailly, wordt in 1895 door de *Organistenbond van West-Vlaanderen* uitgegeven door Breitkopf.

Léandre Vilain aan het Anneessensorgel van de kursaal in Oostende

Daneau, Nicolas (TL 149)

° Binche 17.06.1866, † 12.07.1944

Leerling aan de Conservatoria van Charleroi, en daarna van Gent. 1896: directeur van de AM in Doornik, CC in 1913, vervolgens van het CC in Bergen (1919-1931).

Daneau heeft heel weinig gecomponeerd voor orgel:

* *Lied flamand* (F) [titel op de partituur: *Air d'après un album de musique du XVe siècle du musée de Tournai*]. MCO V

* *Prélude, Fugue* (f) (1896) *À mon ami Louis Rosoor, Organiste du Grand Orgue de la Cathédrale de Tournai*. MCO VIII

Pâque, Désiré^{II} (TL 472)

° Liège 21.05.1867, † F-Bessancourt 20.11.1939

Na zijn studies voor orgel (evenwel zonder prijs), piano en compositie aan het CrL, wordt hij er in 1889 hulpleraar notenleer. Hij geeft deze opdracht in 1897 op en vertrekt naar Bulgarije om er een conservatorium te stichten in Sofia, installeert zich vervolgens in Athene (van 1900 tot 1902), komt voor een periode van drie jaar naar Brussel terug, en vertrekt dan naar Parijs (1905), vervolgens naar Lissabon (1906-1909) alvorens zich te vestigen in Duitsland (Hamburg, Bremen, Berlijn), in Zwitserland in 1913, en uiteindelijk in Parijs in 1914, waar hij in 1927 de Franse nationaliteit krijgt. Tussen de twee oorlogen worden meerdere van zijn symfonieën opgevoerd door verschillende Parijse concertverenigingen (Lamoureux, Padeloup).

Δ In een reeks artikelen uitgegeven tussen 1930 en 1935 in de *Revue musicale* onder de titel *Notre esthétique musicale*, verduidelijkt Désiré Pâque de krachtlijnen van zijn muziek: "De constante toevoeging van nieuwe muzikale elementen om een muzikaal werk te ontwikkelen staat haaks op de thematische eenheid, maar niet op de eenheid van stijl, die niet mogen worden verward. De nieuwe manier om een muzikaal werk op te bouwen bestaat erin, niet één of twee melodieën te gebruiken, maar wel de muzikale motieven te ontplooiën (een motief is de kleinste muzikale uiting; drie geluiden waarvan één een verschillende toonhoogte heeft) naargelang het gevoel voor verhoudingen en voor ordening, met herhalingen, maar ook met weglating van iedere versnippering of thematische verwerking, en waarbij melodieën niet meer worden opgeworpen als voorwerp van muzikale retoriek. Die constante toevoeging heeft onze muzikale productie gestalte gegeven op twee niveaus.

Op het eerste niveau vindt men talrijke thema's, m.a.w. duidelijk omlinjende melodische toonkleuren, nog geen sonore lijn die volmaakt oneindig is. (op. 67 tot 70). Bijna alle constructieprocedures liggen hierin vervat; enkel – en dit is het meest betekenisvolle punt, – tijdens de muzikale actie (waaronder we het verloop van een muziekwerk verstaan), worden de thema's herhaald, getransponeerd, vergroot of verkleind, maar ze zullen nooit verminkt of misvormd worden door versnippering. Ze zijn bijna altijd volledig, gelijkend op hun eerste voorstelling of expositie. Het zijn de begeleidende stemmen die gevarieerd worden." Wat later licht de componist zijn werkwijze toe, die hem natuurlijkerwijs bij de atonaliteit brengt (en die hij liever "mode chromatique moderne" noemt: "Door het diatonisme als vertrekpunt opzij te schuiven, baseren we ons tonaal stelsel

Herrn OTTO GAUSS in aufrichtiger Freundschaft gewidmet.

ERSTE SYMPHONIE

für Orgel

Aufführungsrecht vorbehalten.

I. M. J. L. Désiré Pâque, Op. 67.

Maestoso.

MANUALE. *fff* Thème principal initial de la symphonie, 5 mesures.

PEDALE. *fff*

dim. Thème épisodique a) 2e, *ressuré*. Thème épisodique b) 2e, mesures. *express.*

10 *cresc.* Thème secondaire a) 4e mesures (avec répétition).

AU A

La construction de cette symphonie est basée sur l'adjonction constante d'éléments nouveaux, et le développement de ces éléments par enlacements et répétitions.

De style nouveau, qui est l'opposé du principe de l'unité thématique et du morcellement, n'est absolument personnel.

Berlin, Juli 1910.

Désiré Pâque.

MR. Um die Einsicht in die Gliederung der Komposition zu erleichtern, wurden genau nach Takten (numeros) abgegrenzt das jeweilige Hauptthema (thème principal), sei es ganz zu Beginn -initial- oder am Anfang der anderen Sätze, *marcato*, zweite Hauptthema (thème secondaire), Nebenthema (thème épisodique), die „unmelodische Melodie“ (su. *mf*), episodische Durchführungen (*divertissement épis.*), weitere verbindende Episoden (*fonctionne passages*) und Engführungen (*incantation thématique*).

Diese Symphonie ist auf sich stets erneuernd, immer weiter spannend und sich umschlingende Themen aufgebaut wie auch die Durchführung dieser Themen selbst. Diese neue Stilart aber ist durchaus meine persönliche Schöpfung und erscint als das Gegenteil der bis jetzt gepflegten Zerstückelung in der thematischen Einheit.

12. DEBACKER, C. *La musique dans la famille Debacker, l'orgue en particulier*. Auteur, 2008, blz. 13-18, 41. <http://sites.google.com/site/debamusica>
13. FELIX, J.-P. *La classe d'orgue et les orgues du Conservatoire Royal de Musique de Liège, de sa fondation en 1862 jusqu'au début du XXe siècle*, sl, 1996, blz. 81-84.
14. BASTIAENS, L. *Belgische orgelmuziek uit de 19de eeuw*. In: *Orgelkunst*, 2007, nr. 3, blz. 129.
15. WHITELEY, J. S. *Jongen et sa musique d'orgue*. In: *L'organiste*, 1995, nr. 106, blz. 65-70 • WHITELEY, J. S. *Joseph Jongen and His Organ Music*. Stuyvesant, NY, 1997 • RASPÉ, P. *Joseph Jongen (1873-1953). Une vie de musicien*. Bruxelles, 2003.

op het chromatisme. In plaats van zeven tonen, hebben we er nu twaalf. In plaats van zeven intervallen, zijn er nu twaalf. Bijvoorbeeld: het interval van een secunde loopt van do tot do#, twee eenvoudige akoestische waarden. Het terts-interval gaat van do tot re enzovoort, zodat ons huidige octaaf een dertiende toontrap wordt." In de lijst met 144 opusnummers neemt het orgel een beperkte plaats in :

* *Dix pièces pour grand orgue*, op. 57 (Lisbonne, 1906) [*Méditation et Pastorale* • *Fughette sur le nom "Bach"* • *Prélude-Improvisé* • *Canon à l'octave* • *Scène marine* • *Adagio* • *Capriccio* • *Mélodie variée* • *Trio à 2 claviers et pédales* • *Chant populaire*]. Simrock, 1913 > Combre, Paris > *Prélude-Improvisé* • *Canon à l'octave* > Coppenrath, 1985 (*Orgelmusik des 19. Jahrhunderts Heft X*, ed. Doppelbauer).

* *Andantino* [titel op de partituur: *Pièce pour orgue, transcription du N° 4 de l'Op. 79* (VI 1913) [NB: opus 79 is het vierde deel van een bundel pianostukken getiteld *Effusions lyriques*] • *Allegretto*, op. 80, À Monsieur l'Abbé Jos. Joubert (X 1913) [NB: E.H. Joubert geeft steeds de toonaard aan van de stukken die hij uitgeeft in de MCO. Hier geeft hij de vermelding: "zonder vaste toonaard"!]. MCO VII > Salabert, 1990.

* *Symphonie pour orgue n° 1*, op. 67, [*Maestoso* • *Adagio* • *Allegro deciso*] (Berlijn, VII 1910, gecreëerd door Otto Jans te Liège, op 02.12.1912 [dit gegeven, geleverd door Philippe Gilson moet waarschijnlijk herzien worden, rekening houdend met de naam van de persoon aan wie de opdracht is gericht, vermeld in de Coppenrathuitgave, 1990: *Herrn Otto Gauss in aufrechtiger Freundschaft gewidmet*"...] > Combre

* *Six petits préludes* [orgel of harmonium], op. 77 [*Moderato* • *Allegretto* • *Adagio* • *Capriccio* (*non troppo vivo*) • *Choral* (Extrait de la musique de scène écrite pour la "Jeanne d'Arc" de Schiller, op. 65, 1909) • *Adagio mistico* (Extrait de la "Symphonie N° 3" pour orch., op. 76, 1912)] (Berlin, février 1912). MCO VI > Salabert, 1990.

* *Cinq pièces*, op. 88 [*Prélude*, *Adagio* • *Allegro moderato* • *Fantasia* • *Caprice* • *Grave Dorien*] (Paris, 1917).

* *Prélude et Canzone*, op. 112 [orgel of harmonium] (Paris, april 1929, creatie door Radio Rabat, op 01.03.1964). > Carrara, 1929 > Bayard-Nizet, 1994.

Van Damme, Pierre (TL deest)

° Liège 22.08.1867, † ?

Studies aan het CrL vanaf 1879: piano, harmonie, fuga en orgel bij Sylvain Dupuis in 1887, vervolgens bij Charles Marie Danneels (Eerste Prijs in 1888, gouden medaille in 1890). Organist van Sainte-Foy in Liège van 1889 tot 1914.

* 2 *Pièces pour Orgue* [*Allegretto*, op. 58 •

Variations sur l'"O Filii"]. Muraille > Rouart

* *Pastorale* (A). MCO III

* *Te Deum*. Manuscript in de bibliotheek van het KCG

Debacker, Nestor¹² (TL deest)

° Tongre-Notre-Dame 18.01.1867, † Gilly 18.12.1919
Eerste Prijs voor harmonie, contrapunt en fuga aan de AM van Doornik in 1899. Eerst organist in Belœil, vervolgens, vanaf 1893 tot aan zijn dood, van Sainte-Barbe in Gilly. Hij had in Gilly een instrumentenwinkel en richtte er een uitgeverij op.

Alle werken hieronder zijn beschikbaar in pdf, in een realisatie van Claude Debacker, 2008:

* *Prélude* (14.12.1897)

* *Méditation* (22.07.1898)

* *Berceuse* (1899)

* *Andantino* (18.03.1906)

* *Prière d'enfant. À mon petit Joseph* (1918)

* *Cantilène*

* *Fugue*

* *Lent* [stuk zonder titel]

Folville, Juliette (TL 238)

° Liège 05.01.1870, † F-Castres 19.(28?)10.1946
Vioolstudies aan het CrL; leraars: Ovide Musin
en César Thomson. Pianolerares aan het CrL
van 1897 tot 1919. Verblijft vervolgens in Groot-
Brittanië.

* *Élévation (à Monsieur J. Th. Radoux)*. Gounin-
Ghidone, 1894 (*Album d'auteurs modernes: pièces
inédites pour orgue ou harmonium*, éd. H. Hazé)

* *Communion* (B) À Monsieur Danneels,
*Professeur d'orgue au Conservatoire Royal de
Liège* • *Verset, sur le thème du Tantum [Ergo], 6^e
ton*) (d) À la mémoire de J. Th. Radoux, *Directeur
du Conservatoire de Liège*. MCO III

* *Offertoire sur le thème du Lauda Sion*. RdO 83

* Beckmann geeft eveneens zonder meer aan:
24 *pièces d'orgue*.

Lekeu, Guillaume (TL 388)

° Heusy 20 .01.1870, † F-Angers 21.01.1894
Zijn familie vestigt zich in Frankrijk in 1879,
en het is in dat land dat hij zijn algemene en
muzikale vorming geniet. Leerling van César
Franck in Parijs, vervolgens van Vincent d'Indy.
Belangrijk componist, die door zijn korte leven
niet de plaats kreeg die hem toekwam. Eén van
zijn werken (om preciezer te zijn, een schrijftuur-
oefening) leent zich voor orgel :

* *Fuga a 4 voci* (1889)

Mawet, Fernand¹³ (TL 424)

° Vaux-sous-Chèvremont 07. 04.1870,
† Liège 07. 05.1945

Nog als kind is hij eerst organist van de kerk
in zijn geboortedorp en volgt hij in 1886 Émile
Dethier op als organist van Sint-Servaas in
Liège. In 1896 wordt hij titularis van het nieuwe
Schyvenorgel in de Sint-Christoffelkerk. Met een
gouden medaille voor piano en een Eerste Prijs
harmonie aan het CrL in 1890, komt hij in de
orgelklas van Charles-Marie Danneels in 1891 en
behaalt hij de Eerste Prijs in 1893 en de gouden
medaille in 1895. Hulpleraar notenleer in 1912 en
leraar notenleer in 1921, vervolgens opvolger van
Danneels als orgelleraar in 1923, een opdracht die
hij behoudt tot hij in 1935 met pensioen gaat.
Het archief van de kathedraal van Liège bevat
manuscripten van een twintigtal vocale werken
(Messes, Hymnes, Offertoires...) en enkele ge-
drukte werken, meestal van de auteur zelf. Voor
orgel is bekend:

* *Pastorale* (Ab). MCO III (verkeerdelijk aan
Lucien Mawet toegeschreven door Luk Bastiaens¹⁴)

* *Invocation* (a). GO 6, PGMR

* *Méditation*, op. 24 (Ab). GO 15, PGMR

* *Offertoire sur un thème de Noël wallon*, op. 25
(G). GO 16, PGMR

* *Rhapsodie sur des Noël*s (g). NCP 1, PGMR

* *Marche nuptiale*. *manuscript in de bibliotheek
van het CrL*

* *Thème et Variations* (g) à Monsieur Marcel
Dupré. Leduc, 1928 (*L'Organiste Moderne* 37)

* Beckmann Beckmann geeft bovendien aan:
Impromptu, op. 3 en bij PGMR: *Offertoire pour
Noël* [= op. 25?] • *Offertoire*.

Rasse, François (TL 519)

° Helchin 27.01.1873, † Elsene 04.01.1955
Komt in de vioolklas van Ysaÿe aan het CrB en
behaalt er een Eerste Prijs in 1896. Schrijftuur bij
Gustave Huberti en François-Auguste Gevaert.
Prijs van Rome in 1899. Actief als orkestleider
(de Munt, het Kapitoel van Toulouse en in
Amsterdam). Leraar zicthlezen aan het CrB
(1910), directeur van de EM van Sint-Joost-ten-
Node-Schaarbeek (1919), harmonieleraar aan
het CrB (1920), ziet af van deze drie opdrachten
in 1925, om Sylvain Dupuis op te volgen als
directeur van het CrL, een opdracht die hij blijft
uitoefenen totdat hij met pensioen gaat (1938).

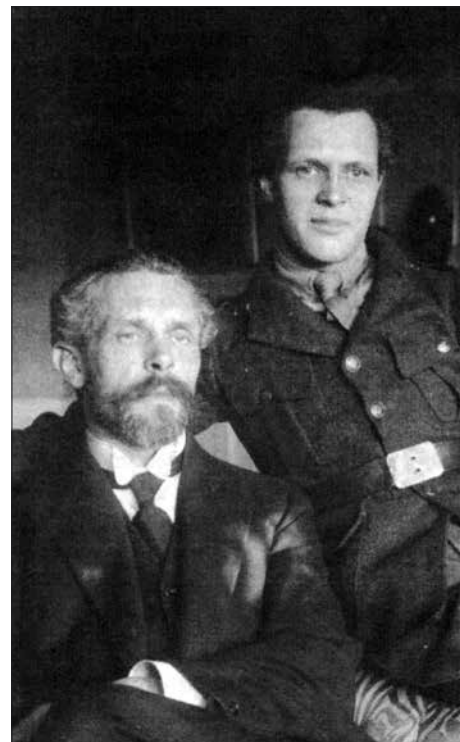
* *Entrée funèbre* [titel op de partituur:
triumphale] (g) À la mémoire de mon maître et
ami Gustave Huberti • À l'Espérance (D). MCO
VI > CeBeDeM

* *Andante religioso* (1951). CeBeDeM

Jongen, Joseph¹⁵ (TL 344)

° Liège 14.12.1873, † Sart-lez-Spa 12.07.1953
Zijn eerste pianoleraar, Alphonse Conrardy,
die eveneens organist is van de Sint-Jacobskerk,
initieert hem in het orgel. Begint aan het CrL op
zevenjarige leeftijd: medaille voor piano (1892,
klas van Jules Ghymers) en orgel (1896, klas van
Charles-Marie Danneels), hij behaalt eerste
prijzen voor harmonie (1889, klas van Sylvain
Dupuis) en fuga (1891, klas van Jean-Théodore
Radoux). Prijs van Rome in 1897, met cantate
Comala, op. 11. Zijn carrière in het onderwijs
begint heel vroeg: monitor voor harmonie aan
het CrL vanaf 1892. Jongen wordt organist-
titularis van de Sint-Jacobskerk in Liège in 1894,
als opvolger van Gaston Dethier. Van 1898 tot
1902 onderneemt hij grote reizen door muzi-
kaal Europa: Berlijn, Beiroet, München, Parijs,
Rome. Hij neemt zijn cursus harmonie aan het
CrL terug op in 1902 en wordt leraar in 1911.
Door zijn drukke activiteit als uitvoerder, in
het bijzonder in kamermuziek, gaat hij zich in

*Joseph en Léon Jongen, begin 1918
Brussel, Koninklijk Conservatorium,
bibliotheek, fonds Joseph Jongen*

Brussel vestigen in 1904, terwijl hij zijn opdracht in Liège verder zet. In juli 1903 is hij één van de onfortuinlijke kandidaten voor de opvolging van Mailly, wanneer Alphonse Desmet orgelleraar wordt aan het CrB. Zijn loopbaan gaat verder en richt zich meer en meer naar compositie en optredens als kamermusicus. Van 1914 tot 1919 wijkt Jongen uit naar Engeland, waar hij sterk actief is als concertist, onder meer aan het orgel. Na de oorlog neemt hij eerst zijn opdracht aan het CrL terug op, maar wordt in 1920 leraar fuga

aan het CrB, waar hij in 1925 Léon Du Bois zal opvolgen als directeur en dat zal blijven tot aan zijn pensioen in 1939, wanneer zijn broer Léon hem opvolgt. Hij ontplooit een intense bezigheid als orkestleider (leiding van de *Concerts spirituels*, creatie in België van *Le Roi David* van Honegger), als pianist (première in Engeland van de *Sonate pour violon et piano* van Claude Debussy, met Désiré Defauw) en als organist (wereldcreatie van zijn *Symphonie concertante* in het CrB, op 11.02.1928, van *Sonata Eroïca*, tijdens de inhuldiging van het orgel in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel op 06.11.1930).

Δ TL, p. 345: "Als belangrijkste figuur van het Belgische muzikale leven gedurende bijna een halve eeuw blijft Joseph Jongen vandaag bekend als een van de grote namen van zijn tijd, terwijl maar weinig werken van hem opgenomen bleven in de repertoria. Ook al zijn zijn kwaliteiten als componist onmiskenbaar, zijn composities staken niet genoeg af tegen die van zijn tijdgenoten om zich daadwerkelijk te vestigen. Zoals vele Belgische en Franse componisten van zijn tijd, is ook hij erfgenaam van César Franck, maar niet ongevoelig voor de bijdrage van Debussy, in het bijzonder op harmonisch vlak."

Deze waardering zal pessimistisch in de oren klinken voor veel Amerikaanse organisten, die in hun immense land bijna iedere week wel eens de gelegenheid hebben om de *Symphonie concertante* te gaan beluisteren! De lezer kan zich een duidelijk beeld vormen van zijn orgelwerk in het onmisbare werk van John Scott Whiteley (die eveneens het volledige werk voor orgel opnam: twee Priory-CD's, op het orgel van Onze-Lieve-Vrouwkerk in Laken, de kathedraal van York, Sint-Matthias in Sheffield en Detroit, Church of Saint Jude). Tenslotte kan men terecht op de volgende site voor meer informatie: *Amis de Joseph Jongen*: <http://joseph-jongen.org/>

Het volgende overzicht is gebaseerd op de algemene lijst die John Scott Whiteley in zijn boek opnam (pp. 217-235), alsook zijn thematische lijst van orgelwerken (pp. 157-173). Verscheidene opdrachten van de werken werden uit de manuscripten overgenomen en worden niet vermeld in de eerste uitgave. Na de titel van de werken en/of de delen volgt de compositiedatum, vervolgens de vermelding van de uitgever(s), aangevuld met de uitgaven die dateren van na het verschijnen van zijn boek: PPO = *Joseph Jongen, Pièces pour orgue*, éd. L. Kerremans, Bruxelles, CeBeDeM, 1997 •

A mon ami Georges Alexis.

Toccata pour Grand Orgue

*Joseph Jongen
octobre 1935*

Indication de Temps:

Aux Claviers: Fonds. Anches, Mixtures (16 ps. à la fin seulement)

Pédale: Fonds 8, 16 (anches mélodiques)

Claviers groupés

Récit très légèrement ouvert.

Péd. à Récit.

OUP 1998 = *A Jongen Organ Album*, ed. John Scott Whiteley, Oxford University Press, 1998.

* *Vingt préludes et versets* (c1890/91). PPO

* *Élévation* (Ab) (c I 1891). PPO

* *Élégie* (F) (I 1891). PPO

* *Pièce pour grand orgue* (G) (X 1892). OUP, 1998

* *Cinq pièces, op. 5* [1. *Andante Cantabile* (E) (31.01.1895) + 2. *Pastorale* (A) (19.08.1896) À Monsieur Gustave Helbig (Constantinople) + 3. *Offertoire* (Grand chœur) (G) (IX 1896) À Monsieur Ch. M. Danneels, Professeur au Conservatoire Royal de Liège + 4. *Offertoire* (G) (27.07.1893) *Hommage affectueux de l'auteur, à son frère Alphonse, Liège 4.11.94* + 5. *Communion* (Eb) (27.08.1894) *En souvenir de mon passage à la classe d'harmonie de M. Sylvain Dupuis, Professeur au Conservatoire Royal de Musique, Liège. Son élève reconnaissant. Joseph Jongen, le 30 Octobre 1894*]. 1 = OUP 1997, 2 = RdO 79, 3 = RdO 80, 4 = RdO 67, 5 = RdO 68

* *Fugue pour orgue* (dans le style de J. S. Bach) (15 VI 1897). PPO

* *Marche-Cortège, op. 13 pour orgue et orchestre* (17.06.1898) *Composé pour le mariage de Melle. Radoux et à elle dédiée. ms*

* *Pastorale* (A) (VI 1906) À mon frère Léon. Schott / Junne, c1906

* *Cantilène* (27.04.1908). Copenrath, 1909

* *Trois pièces pour harmonium* [1. *Prière du matin* (9 VII 1908) + 2. *Angélus* (12.08.1908) + 3. *Prière du soir* (25.07-08.1908)] À mon ami Émile H. t'Serstevens. Schott, 1909. N° 1 > AMGS 33

* *Huit feuilles* (harmonium) [1. (B, n° 6, 16.07.1909) + 2. (g#, n° 5, 30.11.1909) + 3. (D, n° 7, sd) + 4. (C#, sd) + 5. *Gavotte* (f#, sd)]. 3 tot 5: onafgewerkte manuscripten. Het manuscript bevat eveneens de *Marche, op. 38/4 en Offertoire sur l'Alma Redemptoris Mater*

* *Quatre pièces, op. 37* [1. *Cantabile* (G) (XII 1910) À mon frère Alphonse + 2. *Improvisation-Caprice* (e) (I 1911) À Monsieur Charles M. Danneels, Professeur au Conservatoire Royal de Liège + 3. *Prière* (B) (XII 1910) À Mademoiselle Anna Boch + 4. *Choral* (E) (17.01.1911)]. Durand, 1911

* *Deux pièces, op. 38/1 & 2* [1. *Marche religieuse* (G) (18-20 III 1911) + 2. *Larghetto* (Ab) (12.03.1911)]. PGMR, c1911 (*Parnasse des Organistes du XXe Siècle, 3 & 4*)

* *Trois pièces faciles, op. 38/3-5* (harmonium) [1. *Cantabile* (22.04.1911) + 2. *Marche* (25.04.1911) + 3. *Pastorale* (03.05.1911)]. PGMR, c1911

* *Offertoire sur l'Alma Redemptoris Mater* (harmonium) (VIII 1911). MCO III

* *Prélude funèbre* (IV 1914). ms

* *Deux pièces, op. 47* [1. *Prélude élégiaque* (e) (XII 1914 – IV 1915) To Dr. H. Walford Davies + 2. *Pensée d'automne* (g) (17.04.1915) To Dr. G. McCleary]. Augener, 1915 > OUP 1997

* *Deux pièces, op. 53* [1. *Chant de May* (Ab) (IV 1917) + 2. *Menuet-Scherzo* (d) (IV 1917)]. Chester, 1917

* *In Memoriam* (4 Improvisations) (harmonium) (15-16.09.1919) À Dom Joseph Kreps. Ledent-Malay, 1921 (*Les Voix de la douleur chrétienne*)

* *Pièces pour harmonium dans tous les tons* [1. (C, 27.07.1921) + 2. (c, 18.07.1921) + 3. (Db, 28.07.1921) + 4. (c#, 29.07.1921) + 5. (D, 1921)], ms (laatste onafgewerkt).

* *Symphonie concertante, op. 81 pour orgue et orchestre* (VIII 1926 – VIII 1927) [I. *Preludio* + II. *Divertimento* + III. *Molto Lento* + IV. *Toccata*] À mon frère Léon. Cranz, 1932

* *Légende* (V 1930). PPO

* *Sonata Eroïca, op. 94* (18-25.09.1930) À Joseph Bonnet, organiste du grand orgue de St-Eustache à Paris. Leduc, 1932

* *Toccata, op. 104* (2-7.10.1935) À mon ami Georges Alexis. Lemoine, 1937

* *Petite pièce* (Eb) (21.05.1936). OUP, 1998

* *Petit prélude* (Aria) (g) (20.05.1937). OUP, 1974 > OUP, 1998

* *Two Pieces, op. 108* [1. *Scherzetto* (b) (4-8.09.1938) + 2. *Prière* (II .09.1938)] À Madame Val Chesneau-Barberis. OUP, 1940 > OUP, 1998

* *Improvisation-Pastorale* (16.10.1941) À Monsieur le Docteur Hardy en hommage bien amical. OUP, 1998

* *Alléluia, op. 112* [voor orgel en orkest, gecomponeerd voor de inspelings van het orgel van de NIR] (II-16.04.1940). ms

* *Prélude et fugue, op. 121* (7-9.10.1941; 29.07.1943). CeBeDeM, 1974 > OUP, 1998

* *Gaudeamus: Verset pour la fête de l'Assomption* (27.06.1944). OUP, 1998

LAZARUS

Raymond MOULAERT.

Le Mauvais Riche et Lazare.

Il y avait un homme riche, qui était vêtu de pourpre et de lin, et qui se traitait magnifiquement tous les jours. Il y avait aussi un pauvre appelé Lazare, étendu à sa porte, tout couvert d'ulcères, qui eût bien voulu se rassasier des miettes qui tombaient de la table du riche; mais personne ne lui en donnait; et les chiens venaient lui lécher ses plaies. Or il arriva que ce pauvre mourut, et fut emporté par les anges dans le sein d'Abraham. (St Luc XVI. 19-20).

ORGUE

Maestoso
fff

Moulaert, Raymond (TL 452)

° Brussel 04.02.1875, † Brussel 18.01.1962

Leerling in de pianoklas van Arthur De Greef aan het CrB, waar hij theorie volgt bij Joseph Dupont, Édouard Samuel en Edgar Tinel.

Harmoniemonitor (1896), orgelmonitor (1903), leraar muziklezen en transpositie (1920), praktische harmonie (1926), contrapunt (1927-1940). Directeur van de EM van Sint-Gillis (1913-1938) en leraar aan de Muziekkapel Koningin Elisabeth.

Δ Beïnvloed door Wagner en Franck in zijn jeugd, heeft hij aandacht voor zowel de muzikale ontwikkelingen bij Stravinsky en Bartok, als voor oude muziek (hij neemt deel aan de monumentale uitgave van het werk van Lully, o.l.v. Henry Prunières). Behalve een tiental werken voor groot orkest en blazers, laat hij talrijke composities voor kamermuziek na. Maar zijn voorkeur gaat zonder enige twijfel uit naar het lied.

- * *Sonate en ré mineur* (1905). Bote, 1907 [Werk bekroond door de Koninklijke Academie, volgens E.H. Joubert (MCO III, p. 3)]
- * 2 *Pièces* (1910) [Choral (Eb) À Monsieur le Professeur Karl Straube, Organiste à St Thomas-Leipzig • Étude en forme de canon (f) À Monsieur Alphonse Desmet, Professeur d'orgue au Conservatoire Royal de Bruxelles]. Oertel, 1911
- * Choral (b) À Monsieur Alph. Mailly
- + *Méditation* (a). MCO III
- * *Andante* (Ab). MCO VI
- * *Fugue* (D) À Monsieur l'Abbé Jos. Joubert. MCO VIII
- * 3 *Poèmes bibliques* [1. *Lazarus*. À Paul de Maleingreau • 2. *La Brebis Perdue*. À Ulysse Matthey • 3. *Parabole des Vierges*. À Joseph Bonnet] (1916/20). Delvigne, 1960 > CeBeDeM
- * *Alleluia Victimæ Paschali Laudes* (1927). CeBeDeM
- * 2 *Fugues* (1929). CeBeDeM
- * *Pastorale* (1929). CeBeDeM
- * *Prélude et choral* (1948). CeBeDeM
- * E.H. Joubert vermeldt in de biografie van de MCO III ook: *Andante élégiaque* • 2 *Préludes et fugues*

Mawet, Lucien¹⁶ (TL 424)

° Chaudfontaine 13.10.1875, † 04.07.1947

De jongere broer van Fernand Mawet behaalt prijzen voor piano, schriftuur en orgel (1897) in de klas van Charles Danneels aan het CrL, waar hij pianorepetitor is (van 1895 tot 1897), begeleider van de cursus lyrische kunst (van 1897 tot 1906), hulpleraar notenleer (van 1909 tot 1919), leraar notenleer (van 1909 tot 1931) en harmonie (van 1931 tot 1941). Hij is organist van Onze-Lieve-Vrouw in Huy (Hoei), vervolgens van Sint-Jakob in Liège.

Δ De invloed van Franck in zijn muziek is overduidelijk, zoals bij zijn broer en velen van zijn tijdgenoten, maar hij bleef niet ongevoelig voor het werk van Richard Strauss. Net zoals deze laatste schreef ook hij veel programmamuziek (TL, 424).

- * *Grand chœur* (1897). CeBeDeM
- * *Introduction et fugue* (1898). CeBeDeM
- * *Rêverie* (Eb, Ab) *Dédié à mon Maître Charles Danneels, Professeur d'orgue au conservatoire royal de Liège* • *Prélude, Andante* (c#) (IX 1912). MCO VI (verkeerdelijk toegeschreven aan Ferdinand Mawet door Luk Bastiaens)¹⁷
- * *Nouveau recueil de pièces d'orgue et d'harmonium sur des thèmes de mélodies grégoriennes et d'œuvres céciliennes*. [8 *Préludes* servant d'introduction aux Introïts

• *Postlude à la Séquence "Victimæ Paschali"* •
 6 *Offertoires* • 8 *Postludes* pour l'Élévation • 3
Pièces en style libre pouvant être jouées à la
 Communion • 4 *Postludes* à l'"Ite Missa Est" •
Pièce sur le thème de "In Paradisum" • 5 *Sorties*
 [twee van E. Dethier, één van O. Depuydt, één
 van F. Witt, de laatste van L. Mawet] • De bun-
 del werd aangevuld met *Pour une psalmodie*, een
 transcriptie van een passage uit *Les Béatitudes*
 van C. Franck (nr. 4)]. Hérelle, © 1919
 * *Quatre Pièces nouvelles* [*Rêverie mystique* (1919)
 • *Pièce antique* (1915) • *Lied* (1919) • *Intermezzo*
 (1916)]. Hérelle, Fortemps & Cie, sd [1919 of 1920]
 * *Impromptu pour orgue*, op. 3. Leduc, 1922
 (*L'Orgue moderne* 31)
 * *Prélude*, op. 20 Senart, 1913 (*Le Grand Orgue*),
 ed. Delépine
 * *Prélude* (F). AMKO 111

Delune, Louis (TL 168)

° Charleroi 15.03.1876, † F-Paris 05.01.1940
 Na zijn studies aan het CrB (o.m. bij Edgar
 Tinel), behaalt hij in 1900 de Prijs van de
 Académie voor zijn *Concerto pour piano*,
 vervolgens de Prijs van Rome in 1903. In 1904
 richt hij in Brussel de *Société symphonique des*
Nouveaux Concerts op, die maar een kort bestaan
 van twee jaar beschoren is. Hij vestigt zich
 nadien in Parijs en vervolgens in Londen, waar
 hij hoofdzakelijk actief is als orkestleider. Door
 zijn naturalisatie als Fransman vindt hij dus zijn
 plaats in het eerste deel van de MCO met het
 enige orgelstuk dat van hem bekend is:
 * *L'Adoration des Bergers* (*sur un thème de Noël*
wallon) (F), À Monsieur l'abbé Joubert. MCO I

De Bondt, Louis¹⁸ (TL deest)

° Puurs, 05.07.1877, † Laken (?), 23.09.1920 (1921?)
 Studies aan het CrB (klas van Mailly: Eerste
 Prijs in 1898). Carrière aan het CrB: harmo-
 niemonitor (1899), monitor van de organisten
 (1900-1903 en 1905), orgelmonitor (1903), leraar
 orgel (1910-1921), leraar notenleer (1913-1921).
 Organist van Onze-Lieve-Vrouw in Laken van
 1904 tot aan zijn dood.
 * *Canon* (a) À mon maître Monsieur Alphonse Mailly,
Premier organiste du Roi des Belges. MCO VII

Lavoie, Louis¹⁹ (TL 376)

° Liège 13.08.1877, † Liège 29.07.1975
 Studies aan het CrL: Eerste Prijs notenleer
 (1892), Eerste Prijs harmonie (klas van Sylvain
 Dupuis, 1897) en piano (klas van Sidney Vantyn,
 1897), gouden medaille voor piano (klas Vantyn,
 1900) en voor orgel (klas Danneels, 1901), Eerste

Prijs fuga (klas Jean-Théodore Radoux, 1902).
 Louis Lavoie volgt eveneens vervolmakings-
 cursussen in Parijs bij Charles-Marie Widor.
 Loopbaan aan het CrL: hulpleraar notenleer
 (1908), leraar notenleer (1919), harmonieleraar
 (1928). Neemt de interim waar van de orgelklas
 tussen het vertrek van Charles Hens naar het
 CrB en de komst van Jeanne Demessieux in 1951.
 In 1909 wordt hij stichtend lid van de Luikse
 Vereniging voor Musicologie, waarvan hij voor-
 zitter wordt in 1945.
 * *Trois Pièces* (1899) [*Offertoire* • *Élévation* •
Communion]. Muraille > CeBeDeM
 * *Toccata* (1939). CeBeDeM > Bayard-Nizet, 1997
 * *Antienne. Réminiscence antique* (1940). CeBeDeM
 * *Regina cæli, Prélude et fugue* (1942). CeBeDeM
 * *Messe de mariage* (1955). CeBeDeM
 * *Prélude, fugue et choral* (sd). CeBeDeM
 Beckmann duidt verder nog een *Prélude* aan,
 zonder verdere gegevens.

Marsick, Armand (TL 417)

° Liège 20.09.1877, † Haine-Saint-Paul 30.04. 1959
 Na zijn vioolstudies aan het CrL vertrekt hij
 naar Nancy, waar hij in twee orkesten speelt en
 les volgt bij Guy Ropartz. Eerste viool in het
 orkest van de *Concerts Colonne* in Parijs, waarna
 hij naar Athene vertrekt in 1908 en blijft er tot
 1921. Na een verblijf in Bilbao keert hij terug
 naar Liège in 1927 en wordt hij harmonieleraar
 aan het CrL.
 * *Poème nuptial* (1910), Leduc, © 1913
 Beckmann geeft aan: *Weitere Orgelwerke*, maar
 we vonden geen enkel element om deze bewe-
 ring te staven.

Jadin, Léon²⁰ (TL 336)

° Nivelles 15.06.1878, † 1967
 Hij behaalt zijn Eerste Prijs orgel in de klas van
 Mailly aan het CrB in 1901. Organist van de
 kapittelkerk Sint-Waltrudis in Mons van 1899
 tot 1928. Is bij de onfortuinlijke kandidaten voor
 de opvolging van Mailly aan het CrB in 1903,
 wanneer Alphonse Desmet wordt aangesteld.
 * *Offertoire pascal* (C) À mon illustre Maître M.
 Alph. Mailly (sd) • *Andante* (F) Amicalement à
 Monsieur l'Abbé Désiré Demarbaix. MCO III
 * *Communion* (d) *Hommage de reconnaissance* à
 Monsieur Émile Alard. MCO V
 * *Le Forgeron de la Paix, Thème et variations*.
 UWO 118, 1998/2
 * *Interlude funèbre*. UWO 119, 1998/3
 De manuscripten van deze twee laatste stukken
 bevinden zich in de bibliotheek van het CrA,
 alsook een onuitgegeven *Fugato*.

16. FELIX, J.-P. *La classe d'orgue et les orgues du Conservatoire Royal de Musique de Liège, de sa fondation en 1862 jusqu'au début du XXe siècle*, sl, 1996, blz. 89-91.
17. BASTIAENS, L. *Belgische orgelmuziek uit de 19de eeuw*. In: *Orgelkunst*, 1999, nr. 4, blz. 226.
18. QUITIN, J. *Hommage à Louis Lavoie, Président d'Honneur de la Société Liégeoise de Musicologie, Liège, 1877-1975*. In: *Bulletin de la Société Liégeoise de Musicologie*, nr. 12, 1975, blz. 3-12
 • FELIX, J.-P. *Orgues et organistes de l'église Notre-Dame de Laeken (17e-20e s.)*, Bruxelles, 2003, blz. 45-47.
19. FELIX, J.-P. *La classe d'orgue et les orgues du Conservatoire Royal de Musique de Liège, de sa fondation en 1862 jusqu'au début du XXe siècle*, sl, 1996, blz. 89.
20. KERREMANS, L. *Léon Jadin, organiste et compositeur (1878-1967)*. In: *L'Organiste*, nr. 118, 1998, blz. 171-175.
21. BASTIAENS, L. *Belgische orgelmuziek uit de 19de eeuw*. In: *Orgelkunst*, 2007, nr. 3, blz. 127.

22. DEBACKER, C. *La musique dans la famille Debacker, l'orgue en particulier*. Auteur, 2008, blz. 19-27, 42. <http://sites.google.com/site/debamusical/>

Emile Debacker.
Met dank aan Claude en Serge Debacker.

Debacker Émile²² (TL deest)

° Tongre-Notre-Dame 23.01.1878; † Hacquegnies 08.02.1945

Priester, doctor in de Filosofie en de Letteren, leraar aan het Klein Seminarie van Bonne-Epérance, retoricaleraar en prefect aan het college van Enghien (1906-1930), organist (leerling van Mailly), pianist en componist.

Alle werken uit het volgende overzicht zijn vrij toegankelijk op het internet, in pdf-formaat, verwezenlijkt in 2008 door Claude Debacker.

- * *Ach Gott, vom Himmel sieh' darein* (09.12.1913)
- * *Mach's mit mir, Gott, nach deiner Güt'!* Choral figuré pour orgue (16.12.1913)
- * *Wer weiss wie nahe meine Ende!* (16.12.1913)
- * *Élégie* (a) (24.01.1914)
- * *Aria symphonique pour grand orgue* (22.05.1915)
- * *Cantilène vénitienne pour grand orgue* (24.01.1916)
- * *Allegro, moderato et maestoso* (29.01.1917)
- * *Souvenir. Méditation pour orgue. Patris memoria Sacrum!* (02.02.1917)
- * *Cantilène* (24.05.1917)
- * *Première pastorale* (14.07.1918)
- * *Deuxième méditation* (08.09.1918)
- * *Deuxième pastorale écrite dans le style ancien* (25.12.1918)
- * *Pourquoi? (mètre iambique)* (18.01.1919)
- * *Offertoire pour grand orgue* (10.02.1919)
- * *Prélude* (18.05.1919)
- * *Premier triptyque* [1. Thème • 2. Choral • 3. Reprise du thème] (08.07.1919)
- * *Deuxième triptyque* [1. Grand chœur (Lied) • 2. Musette • 3. Grand chœur final] (08.02.1920)
- * *Épithalame* (23.04.1920 en 01.05.1920)
- * *Andante* (12.05.1920)
- * *Conte: la mort et l'enfant. Berceuse* (03.05.1921)
- * *Ronde Wallonne (écrite dans le style ancien). Carillon* (12.05.1921)
- * *Marche solennelle* (15.05.1921) • 2e version (17.05.1921)
- * *Aria* (22.05.1921)
- * *Menuet* (14.06.1921)
- * *Tocatta* (10.07.1921)
- * *Gavotte-Musette* (23.07.1921)
- * *Première élégie* (bb) (20.09/05.10.1921)
- * *Deuxième élégie* (ab) (13.10.1921)
- * *Sortie* (22.10.1921)
- * *Ballade* (15.11.1921)
- * *Premier Noël à un nouveau né. In anniversario sexto diei natalis desideratissimi patris* (07.12.1921)
- * *Élégie* (g) (26.06.1923)
- * *Souvenance (romance sans paroles)* (18.07.1923)
- * *Carillon* (20.12.1924)
- * *Esquisse byzantine* (31.05.1929)

- * *Prière d'un jongleur à Notre-Dame* (14.06.1929)
- * *Introduction, Thème, Variations & Final* (16.04.1932)
- * *Cortège funèbre. Opus, Anghiis ininitum, a. D. 1923, in pago Hacquegniensi perfectum, die 11a januarii 1935 piaequae memoriae G. Delmotte*
- * *In memoriam. Adagio pour deux claviers et pédale (Canon à la quinte) (ad modum J. S. Bach). A la mémoire de mon frère et premier maître de musique, Nestor Debacker, organiste et compositeur.* (02.07.1942)

Guillaume, Eugène (TL 303)

- ° Namur 29.06.1882, † Schaarbeek 17.12.1953
Als leerling van het CC van Namur, voltooit Eugène Guillaume zijn studies aan het CrB en het CrL. Zijn voornaamste leraars zijn Joseph Jongen en Paul Gilson. Hij is eerst leraar aan het CC van Namur en aan de AM van Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node. Vervolgens is hij leraar notenleer aan het CrB in 1921 om er veel later harmonieleraar te worden. NB: Beckmann plaatst Eugène Guillaume tussen de Franse componerende organisten...]
Zeer productief componist (ongeveer 220 composities), hij schrijft weinig voor orgel:
* *Choral et Fugue* (g). MCO VII
* Levaux maakt eveneens melding van een *Tocatta* (Eb) en een *Fantaisie* (d)
* *Prière* (Eb). AMKO 154

Sarly, Henry (TL 553)

- ° Tienen 28.12.1883, † Brussel 03.12.1954
Eerste Prijs orgel in de klas van Alphonse Desmet aan het CrB in 1903, harmonieleraar aan datzelfde CrB, auteur van de alom bekende cursus voor praktische harmonie in zes delen, liet slechts twee composities voor orgel na:
* *Intermezzo* (F) • *Chant funèbre* (c) *À mon maître, Monsieur Léon Du Bois, directeur du Conservatoire royal de Bruxelles* (1913). MCO VIII
* *Méditation, op. 17/1* (F) *À mon maître Mr Alphonse Mailly, organiste du roi, professeur honoraire au Conservatoire de Bruxelles*. AMKO 113

Weitz, Guy (TL deest)

- ° Verviers, 05.09.1883, † GB-London, 23.03.1970
Gouden medaille voor orgel, met grootste onderscheiding, in 1907 in de klas van Danneels aan het CrL. Als beursstudent studeert hij twee jaar aan de Schola Cantorum van Parijs, bij Widor en Guilmant, alsook compositie bij d'Indy en piano bij Nin. Wanneer hij terug is in Verviers in 1909, doceert hij aan het CrL, is hij

organist van Sint-Remacle en van de jezuïetenkerk in de Romestraat.

Evenals Joseph Jongen, wijkt Weitz met zijn familie in 1914 naar Groot-Brittannië uit maar hij keert niet terug en vestigt zich in Londen waar hij organist wordt van de jezuïetenkerk van Mayfair, Onbevleete Ontvangenis, Farm Street (1917-1967) en ereorganist van de kathedraal van Westminster. Hij doceert aan het Royal College of Music en ontvouwt een internationale carrière, met concerten in de Albert Hall in Londen, maar ook in de USA en in verschillende Europese hoofdsteden. Hij vormt talrijke leerlingen, onder wie zijn opvolger in Farm Street, Nicholas Danby.

* *Christmas Rhapsody on an old Walloon Carol*. Novello, 1930

* *In Paradisum*. Novello, 1930

* *Symphony n° 1* [1. "Regina Pacis" + 2. "Mater Dolorosa" + 3. "Stella Maris"]. Chester, 1932

* *Sicilienne in A*. Chester, 1935

* *Fanfare and Gothic March*. Chester, 1937

* *Grand Chœur: Voluntary on a Gregorian Theme (5th mode)*. Chester, 1939

* *Symphony n° 2* [1. *Symphonic Movement* + 2. *Passacaille* + 3. *Prologue and scherzo* + 4. *Procession* + 5. *Finale*]. Chester, 1948

* *De Profundis Clamavi*. Novello, 1949

* *Two Pieces on Plainchant: ["Ave Regina" + "Benedicite Dominum"]*. Hinrichsen, 1962

* *Paraphrase on "Regina Caeli letare"*. Hinrichsen, 1964

* *Prière on "Salve Regina" in the 5th mode*. Hinrichsen, 1966

* *Byzantine Suite*

* *Missa de Angelis*

* *Mortify Us by Thy Grace*

Jongen, Léon (TL 346)

° Liège 02.03.1884, † Brussel 18.11.1969

De jongere broer van Joseph Jongen doet zijn studies aan het CrL (piano en schriftuur) en behaalt de Prijs van Rome in 1913. Vanaf 1898 vervangt hij Joseph aan het orgel van Sint-Jakob, wanneer die op reis is. In 1933 wordt hij leraar fuga aan het CrB, waarvan hij in 1939 na zijn broer directeur wordt. Hij behoudt die plaats tot aan zijn pensioen in 1949, wanneer Marcel Poot hem opvolgt. Rector van de Muziekkapel Koningin Elisabeth van 1956 tot 1969.

Léon Jongen laat slechts één stuk voor orgel na, gebaseerd op het Belgische nationale volkslied, ter nagedachtenis aan Koning Albert.

* *In Memoriam Regis*, op. 63. Lemoine, 1934

Guy Weitz aan het orgel van farm Street, Mayfair, Londen, 1961

Verrees, Auguste²³ (TL 686)

° Turnhout 06.04.1884, † 02.11.1957

Begint zijn studies aan het Lemmensinstituut in 1898. Organist van de kathedraal van Namur in 1906.

* *Offertoire extrait du Graduel du jour "Audi filio"* (1925). UWO 82, 1989/2

* *Finale* (1929). UWO 121, 1991/1

* *Marche solennelle* (1938). UWO 122, 1999/2

* *Marche du Sacre* (1942?). UWO 123, 1999/3

* *2 versets sur "Puer nobis"*. UWO 35, 1977/3

* *Verset sur "Adeste Fideles"*. UWO 36, 1977/4

* *Interlude au Magnificat (= Sanctus Messe IX) • Improvisation (A)*: UWO 85, 1990/1

* *Prélude. Hommage au R. P. Columba*. UWO 90, 1991/2

* *Prélude à l'Introït "Puer natus est nobis" pour grand orgue*. UWO 104, 1994/4

* *Prélude à l'Introït "Dominus dixit ad me" pour grand orgue*. UWO 104, 1994/4

* *Prélude à l'Introït de Pâques "Resurrexi" pour grand orgue*. UWO 105, 1995/1

23. [DEVOS, E.], *Auguste Verrees, titulaire à la cathédrale de Namur*. In: *L'Organiste*, nr. 82, 1989, blz. 74-79.
• KERREMANS, L., *Les œuvres pour orgue d'Auguste Verrees (1884-1957)*. In: *L'Organiste*, nr. 123, 1999, blz. 131.

24. KERREMANS, L., *Albert Floris (1885-1954)*.
In: *L'Organiste*, nr. 124, 1999, blz. 175-176).
25. BOGGESS, R. R., *The Life and Organ Works of Paul de Maleingreau*.
Dissertation, Florida State University, 1985 - MALENGREAU, T., *Paul de Maleingreau (1887-1956), Organist, leraar en Belgisch componist*.
In: *Orgelkunst*, 2000, nr. 4, blz. 194-219.

Floris, Albert²⁴ (TL 235)

° Manage 14.07.1885, Manage, † 12.07.1954
Studeert aan het Lemmensinstituut (orgel en gewijde muziek, hij krijgt er les van Edgar Tincl) vervolgens aan het CrB, waar hij alle schriftuurlessen volgt, alvorens zich te gaan vervolmaken bij Paul Gilson. Leraar aan het CrM. Dirigeert de koren van de kerk in Manage, en bespeelt er bij gelegenheid het orgel.

* *Invocation, op. 5 (D) À mon ancien professeur d'orgue, Monsieur Oscar Depuydt, organiste de la Cathédrale de Malines*. AMOM 16

* *Allegretto (a)*. In: *Voix du Sanctuaire*, Schott, ed. A. Moortgat

* *Légende*. In: *L'organiste II*, Schott, ed. A. Moortgat

* *Offertoire (d)*. In: *Devant l'Autel, 20 pièces pour orgue ou harmonium*, Ledent-Malay, ed. A. Moortgat

* *Les Mages. Esquisse pour orgue d'après deux vieux noëls*. UWO 124, 1999/4

* *Pastorale*. UWO 128, 2000/4

Albert Floris is de auteur van een groot aantal transcripties van Bach (3), Beethoven (3), Peter Benoit (2), Billi, Bizet (4), Braga, Chopin (7), Dvorak, Eilenberg, Faure (2), Fauré, Flégier, Floris, Franck, Gilson, Glasunov, Goublier, Gounod (4), Grieg (2), Lefebure-Wély, Liszt, Luigini, Mailly, Mascagni (2), Massenet (10), Méhul, Messenger, Norel, Offenbach, Pierné, Raff, Rimsky-Korsakow, Rossini, Saint-Saëns (3), Schubert (3), Sibelius, Stradella, Tinel, Tschaiikovsky (2), Wachs, Weber (4)

Maleingreau, Paul de²⁵ (TL 413)

° F-Trélon 23.II.1887, † Brussel 09.01.1956
Studies aan het CrB: Eerste Prijs orgel in de klas van Alphonse Desmet (1909), contrapunt en fuga bij Edgar Tinel. Volgt privélessen voor compositie bij Paul Gilson. Carrière als leraar aan het CrB: docent orgel in 1920, leraar zichlezen en transpositie (1926), leraar orgel, in opvolging van Alphonse Desmet (1929-1953). In Brussel was hij nergens organist-titularis, maar hij verzorgde dikwijls de diensten in Sint-Goedele, en met regelmaat bij de dominicanen in de Renaissancelaan tussen 1935 en 1939.

Δ De carrière van Paul de Maleingreau moet vanuit vier hoeken worden bekeken:

1. De concertist. Hij gaf een belangrijk aantal concerten, althans gedurende de eerste jaren van zijn carrière, zowel in de gevestigde cycli als bij privéaangelegenheden. Een jaar na de beroemde volledige uitvoering door Marcel Dupré in Parijs, speelt hij in Brussel het hele oeuvre van Bach in tien concerten tussen 1921 en 1922. Met een bijzondere interesse voor oude muziek (destijds heel weinig uitgevoerd) stelt hij aan het Brusselse publiek werken voor van zowel Bachs Duitse voorgangers, als uit het Franse en Italiaanse repertorium uit de 17e en 18e eeuw, waarbij hij meestal de programma's voorziet van eigen commentaar.

2. De pedagoog. Hier voelt men dezelfde intellectuele nieuwsgierigheid die hij zal doorgeven aan zijn leerlingen, zoals Marcel Druart, Pierre Froidebise, Charles Koenig, Robert Kohnen, Anne-Marie Louis, Camille Schmitt, Jean Van de Cauter. Het bestudeerde repertorium omvatte de hele orgelgeschiedenis, van oude tot hedendaagse muziek, met daarbij de nodige aandacht voor het

à l'organe

*Prélude et Postlude
du 1er dimanche après la Pentecôte
Mouvement modéré.*

*du par le Comité
des Bénévoles
de l'Association
des Bénévoles
de l'Association
des Bénévoles
de l'Association
des Bénévoles
de l'Association
des Bénévoles*

plaatsen van ieder werk in zijn historische context en het benaderen van iederen periode met haar eigen stijl en specifieke techniek.

3. De orgelexpert. Hij helpt bij het concipiëren van menig huiskamerorgel, maar ook aan de uitwerking van het orgel voor de Henry le Boëufzaal van het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, waarvan hij met Joseph Jongen het inspelingsconcert verzorgt op 6 november 1930. Hij definieert de door hem verdedigde stijl als "eclectisch", erop gericht om de expressieve waarde van iedere school zo nauwkeurig mogelijk weer te geven.

4. De componist. Het oeuvre van de Maleingreau is gebaseerd op de grote lijnen van het frankisme. Meerdere auteurs zien er tevens een afschaduwing van Debussy in. Maleingreau voegt er een essentieel element aan toe: de modaliteit en in het bijzonder de gregoriaanse melodie, waarop hij een groot aantal van zijn composities baseert. De invloed van Tournemire is hier voelbaar en sommige van zijn stukken zouden – echter met een minder tomeloze fantasie – deel kunnen uitmaken van *L'Orgue Mystique*. Een zeer volledige lijst met de orgelwerken van Paul de Maleingreau werd uitgegeven door Thérèse Malengreau ter aanvulling bij het artikel in *Orgelkunst* 2000, nr. 4, blz. 213-217. Men vindt er behalve een groot aantal stukken geschreven voor een éénmanualig instrument zonder pedaal (meer dan 120 stukken), ook groter opgevatte composities voor groot orgel (met pedaal, zelfs dubbel pedaal...) met een aanzienlijke technische moeilijkheidsgraad. Sommige werken, in het bijzonder de symfonieën, zijn dermate veeleisend dat organisten ze waarschijnlijk om die reden – ook al is dat geen rechtvaardiging – slechts zeer zelden uitvoeren.

Hauglustaine, Victor (TL *deest*)

° Bilstein 1888, † 07.12.1947

De naam van deze organist, onvindbaar in de geraadpleegde literatuur, duikt tweemaal op in deel 7 van de inventaris *Orgues de Wallonie*, gewijd aan het arrondissement Verviers: als orgelleraar aan het CC van Verviers speelt hij er het nieuwe Reygaertorgel in op 19.12.1937 (p. 312); als titularis van het orgel van Sint-Remacle in Verviers, speelt hij op 28.10.1928 het orgel (François Joris & Zoon) in van Sint-Julienne in dezelfde stad (p. 334).

Beckmann, die aangeeft dat hij organist wordt in Verviers in 1920 (zonder het orgel te specificeren), citeert enkel:

* *Orgelwerke*

Lambotte, Lucien (TL 368)

° Hodimont 22.01.1888, † Spa 12.04.1969

Na zijn studies aan het CC van Verviers werkt hij aan de Schola Cantorum in Parijs bij Albert Roussel en Vincent d'Indy, en op privé-basis bij Raoul Pugno en Claude Debussy. Hij is leraar piano en schriftuur aan het CC in Verviers (1920) en wordt directeur van het Conservatorium van Luxemburg (1927-1953).

* *Improvisation sur un thème liturgique*. In: *Revue des Maîtrises*, 1921

* *Entrée, Air et Fughette*. In: *L'organiste*, [Nantes], 1939

* *Petit choral* [door Beckmann geciteerd zonder verdere informatie]

Barbier, René (TL 46)

° Namur 12.07.1890, † Elsenne 24. 12. 1981

Na zijn studies aan het CC van Namur vat hij zijn hogere muziekstudies aan op het CrB, waar hij werkt met onder andere Paul Gilson, en zet hij die verder op het CrL, waar hij prijzen voor schriftuur behaalt (harmonie, contrapunt, fuga) alsook zijn Eerste Prijs en vervolgens zijn gouden medaille voor orgel. Prijs van Rome in 1920 voor zijn *Légende de sœur Béatrice*. Harmonieleraar aan het CrL (1920-1949). 1923: directeur van CC van Namur. Harmonieleraar aan het CrB (1949-1955). Hij treedt op als koorleider en is heel bedrijvig als componist (120 opusnummers waarvan verscheidene werken voor groot orkest, kamermuziek en gewijde muziek).

* *Fantaisie sur un vieux Noël*, op. 30. Schott, 1923

* *Offertoire*, op. 31 (1923). CeBeDeM

* *Messe Basse*, op. 49 pour Orgue ou Harmonium [Entrée (Eb) + Offertoire (E) + Communion (a) + Sortie (G)]. Philippo, 1935

* *Diptyque, pour orgue et orchestre*, op. 68.

CeBeDeM, 1941

* *Le Chemin de la Croix, pour récitant, orgue et orchestre* (1952). CeBeDeM

* *Concerto pour orgue, cordes et timbales*, op. 113 (1967). CeBeDeM

* *Offertoire*. CeBeDeM

* *Entrée pontificale* (1964). CeBeDeM

Schoemaker, Maurice (TL 559)

° Anderlecht 27.12.1890, † 24.08.1964

Autodidact van opleiding, vervolgens harmonie (Théo Ysaÿe), contrapunt (Michel Brusselmans) en compositie (Paul Gilson). Medeoprichter van de groep *Les Synthétistes*, in 1925, vervolgens van *La Sirène*, in 1935. Schoemaker schreef voornamelijk voor orkest, maar laat ook kamermuziek, liederen en een pagina voor orgel na:

* *Pièce héroïque* (1937). CeBeDeM

26. DEBACKER, C. *La musique dans la famille Debacker, l'orgue en particulier*. Auteur, 2008, blz. 24-27, 43. <http://sites.google.com/site/debamusical/>
27. KERREMANS, L., *À propos de Léon Verrees (1893-1947)*. In: *L'Organiste*, nr. 123, 1999, blz. 131-132.
28. FERRARD, J., *Charles Hens (1898-1967)*. In: *Orgelkunst*, 2004, nr. 1, blz. 1-27.
29. FERRARD, J., *Charles Hens (1898-1967)*. In: *L'Organiste*, nr. 144, 2004/4, nr. 1, blz. 115-145.

Absil, Jean (TL 15)

° Bonsecours 23.10.1893, † Ukkel 02.02.1974
 Begint zijn muziekstudies aan de Sint-Gregoriusschool in Tournai (en geeft een eerste orgelrecital in 1912) om ze verder te zetten aan het CrB vanaf 1913: piano (Raymond Moulaert), orgel (Alphonse Desmet), harmonie (Martin Lunssens), praktische harmonie (Édouard Samuel), contrapunt en fuga (Paulin Marchand, Léon Du Bois). Hij volgt eveneens compositie bij Paul Gilson. Als directeur van de muziekschool in Etterbeek wordt hij leraar praktische harmonie aan het CrB (1930), vervolgens leraar fuga (1939-1959). Als heel belangrijk figuur in het muzikale leven neemt hij deel aan de oprichting van de groep *La Sirène*, met René Bernier, Raymond Chevreuille, Albert Huybrechts, Marcel Poot, Fernand Quinet en André Souris. In 1945 richt hij SABAM op, waarvan hij beheerder is, vervolgens algemeen directeur en voorzitter, maar ziet af van zijn functies in 1948 om zich opnieuw te wijden aan compositie.

Δ Als belangrijk Belgisch componist ontwikkelde Jean Absil een sterk persoonlijke stijl, modern zonder overdrijven, maar met duidelijke onafhankelijkheid. Hij schreef veel voor orkest, kamermuziek en stukken voor piano. Zijn muziek voor orgel is heel beperkt:

- *Trois Pièces pour Grand Orgue*, op. 127 (1965) *À l'éminent virtuose Flor Peeters* [1. Introduction • 2. Pastorale sur un vieux Noël flamand • 3. Final]. Bijlage bij *De Praestant* 1966/3 > Van Rossum (Cantantibus Organis 5)
- *Entrée solennelle pour un Te Deum* (1968)

Strens, Jules (TL 594)

° Elsene 05.12.1893, † Brussel 19.03.1971
 Studeert viool aan het CrB, en krijgt het compositieadvies van Paul Gilson. Lid van *les Synthétistes* in 1926. Eerste viool in de Koninklijke Muntschouwburg vanaf 1922. Treedt op als organist na de oorlog van 1940-45.
 * *Variations de Noël sur un thème wallon*, op. 37. Schott, 1945
 * *Le chant des adieux. Vieux chant irlandais varié*, op. 38. Schott, 1948
 * *Belle nuit, sainte nuit. Variations*, op. 39. Schott, 1948
 * *Vixit*, op. 40. Schott, 1948
 * *Sinfonietta*, op. 42. Schott, 1950
 * *Marche provençale. Thème populaire*, op. 46. Schott, 1950
 * *Sieben Choralvorspiele*, op. 51 [Allein Gott in der Höh sei Ehr I • II • Als Jesus Christus in der Nacht • Die Zeit geht an • Freu dich sehr • Herr,

ich habe missgehandelt • Jesu, meine Freude].

CeBeDeM, 1955

* *Preludio, Aria e Toccata*, op. 52. CeBeDeM, 1956

* *Concerto pour orgue et orchestre à cordes*, op. 53. CeBeDeM, 1958

Dit overzicht moet worden vervolledigd door een werkenlijst die op de internetsite van het CeBeDeM staat, helaas schaars qua informatie:

* *Dix petits préludes*

* *Gloria, pour harmonium ou orgue, Albums I, II, III, IV, V*

* *Huit préludes de choral*, 1955 [verward met opus 51?]

* *Minuetto, aria e toccata*

* *Œuvres pour Grand Orgue*, 1917

* *Pièces pour orgue 1*, 1952

* *Pièces pour orgue 2*, 1957

* *Pièces pour orgue 3*, 1960

* *Pièces pour orgue*, 1964

* *Prélude et fugue en fa*, 1957

* *Prélude et fugue en mi mineur*

* *Prélude et fugue en sol*

* *Préludes*, 1962

* *Sonate*, 1917

Debacker, Émile²⁶ (TL deest)

° Gilly, 10.05.1893, † Mons (?) 19.02.1954

Organist in Gilly-Hayes, na de dood van zijn vader, Nestor, vervolgens van Sint-Waltrudis in Mons van 1928 tot aan zijn dood.

* *Souvenir. Méditation pour orgue* (02.02.1917) *Patri sacrum!* UWO 100, 1993/4

* *Poème lyrique. Laudat eum in chordis et organo* (27.09.1924). pdf Claude Debacker, 2008

* *Marche (extrait de La Nativité, oratorio pour orchestre symphonique, orgue, chœurs et soli)* (11.09.1939). pdf Claude Debacker, 2008

* *Pange lingua Gloriosa* (27.07.1943). pdf Claude Debacker, 2008

* *Élégie* (25.03.1945) *Doctissimo professori, desideratissimo patrio, aemilio Debacker, sacerdoti*. pdf Claude Debacker, 2008

* *Kyrie de la messe de Georgii de la Hèle*.

pdf Claude Debacker, 2008

* *"El doudou"*. pdf Claude Debacker, 2008

(bewerking op een Bergse folkloremelodie.

Onvoltooid werk: vierde variatie (schets in het manuscript).

Verrees, Léon²⁷ (TL 687)

° Turnhout, 09.12.1893, † 1947

Broer van Auguste Verrees. Vertrekt in 1920 naar de USA, waar hij zich vestigt: organist in Scranton, PA, vervolgens professor aan de Universiteit van Syracuse.

* *Choral-Improvisation on "O God, Our Help In*

Ages Past". Fischer, 1935

* Choral-Improvisation on "O For a Closer Walk with God". Gray, 1935

* Choral-Improvisation on "O Filii et Filiae". Gray, 1941

* Choral-Improvisation on "Bethany". ms

* Intermezzo. Schirmer, 1932

* Prélude • Fugue. Manuscript in de bibliotheek van het KCA

Daulie, Paul (TL 152)

° Ath 08.02.1897, Elsene † 25.12.1967

Na zijn muzikale studies aan het CrM wordt hij organist van de Paters van het Heilig-Sacrament in Elsene. Hij componeert een opera die uitgevoerd wordt in de Koninklijke Schouwburg van Mons en wijdt zich bovendien aan de schilderen beeldhouwkunst. Hij was tevens burgemeester van Cuesmes tijdens de laatste oorlog.

* Prière à mon ange gardien. À Mademoiselle Eva Champagne, très respectueusement. UWO 114, 1997/2

Quinet, Fernand (TL 509)

° Charleroi 29.01.1898, † Liège 24.10.1971

Virtuositeitsprijs voor cello aan het CrB in 1914 (klas van Édouard Jacobs), Eerste Prijs voor harmonie (Lunssens, 1913) en voor fuga (Du Bois, 1915). Prijs van Rome in 1921 met zijn cantate *La Guerre*. Directeur van het CC van Charleroi in 1924, leraar praktische harmonie aan het CrB (1927), vervolgens geschreven harmonie (1931). Directeur van het CrL (1938-1963). Als medestichter van het *Pro Arte* krijgt hij hoofdzakelijk als orkestleider en componist bekendheid.

* *Deuxième Pastorale pour orgue sans pédale*. UWO 112, 1996/4

Hens, Charles²⁸ (TL 318)

° Sint-Gillis 03.11.1898, † Ukkel 05.02.1967

Virtuositeitsdiploma orgel aan het CrB, in de klas van Desmet, in 1926. Hij volgt verschillende theoriecursussen (harmonie bij Minet, vervolgens bij Lunssens, praktische harmonie bij De Boeck, contrapunt bij Marchand, fuga bij Jongen) maar schijnt geen hogere erkenning te hebben gekregen dan de tweede prijs. Vervolgens trekt hij naar Parijs om er privéles te krijgen van Marcel Dupré. Carrière als leerkracht aan het CrB: monitor harmonie (1926-1932). Orgelleraar aan het CrL (1933-1951). Terugkeer naar het CrB: leraar praktische harmonie (1951), orgel-leraar in opvolging van Paul de Maleingreau (1953-1964). Organist van de SS.-Michiel-en-Goedelekathedraal in Brussel (1929-1955)

Voor bijkomende informatie leze men het artikel in *Orgelkunst* (of de latere Franse versie, die aangevuld werd met een aantal gegevens).²⁹

Men vindt er tevens de werkenlijst met een groot aantal liederen (Hens was getrouwd met Lina Pollard, zanglerares aan het CrB) en een groot aantal orgelstukken waarvan er veel in manuscriptvorm zijn gebleven:

* *Ostinato (Eb)*, Hinrichsen, 1970 (*Zeitgenössische Orgelmusik im Gottesdienst*)

* *Passacaglia [sur "Gaudeamus"]*. (1951) Bijlage bij *De Praestant*, 1952 > Van Rossum, 1957

* *Offertoire pour une profession (1958) dédié à Léon Dayez*. Bijlage bij *De Praestant*, 1961

* *Scherzo, op. 10. À son maître et ami Paul de Maleingreau*. UWO 144, 2004/4

* *Troisième Symphonie: Prélude*. Fac-similé: UWO 65, 1985/1

Manuscript Charles Hens
Maredsous, bibliotheek abdij

Als manuscript bewaard in de abdij van Maredsous:

* *Symphonie de la Nativité* [Alleluia de la Vigile (C) • Puer natus est (D) • Viderunt omnes (D) • Alleluia (g)]

* *Deuxième Symphonie: Final* (Ab)

* *Troisième Symphonie: Prélude* (e) • *Final* (E) (bestaat in twee versies)

* *Quatrième Symphonie: Final* (F) (bestaat ook onder de titel *Toccata pour grand orgue*)

* *Choral* (c)

* *Final* (F)

* *Concerto pour orgue et orchestre, op. 20* (1931) [Allegro décidé • Andante cantabile • Final]

Ten slotte citeert Beckmann zonder meer gegevens: 2 Chorals variés • 2 Préludes et Fugues • 2 Suites • Poème lyrique

Huybrechts, Albert (TL 329)

° Dinant 12.02.1899, † St.-Peters-Woluwe 21.02.1938

Vangt zijn studies aan op het CrB op elfjarige leeftijd: schrijftuur bij Lunssens, Marchand, Du Bois en Jongen, en Eerste Prijs voor hobo (1915). Verwerft heel vroeg bekendheid als componist, dankzij twee prijzen die hij behaalt in 1926 in de

USA. Lid van *La Sirène* in 1935. Harmonieleraar aan het CrB in 1937, maar door zijn vroege dood verliest België een groot componist.

Δ Het Choral van Albert Huybrechts is een werk van kapitaal belang voor de orgelliteratuur, hoewel het maar zelden wordt uitgevoerd. Het dramatische, zelfs wanhopige karakter van het oeuvre, met afwisselend passages die reële en voelbare emoties oproepen, doet denken aan de *Trois Danses* van Jehan Alain, of is er veeleer de voorbode van, want het meesterwerk van de Fransman ontstaat pas negen jaar later...

Albert Huybrechts was geen organist, wat zeer verwonderlijk is gezien de originele en geraffineerde manier waarop hij het klankpotentieel van het instrument gebruikt. Mogelijk zijn de registraties op het autografisch manuscript te danken aan het klankkleurentalent van de persoon voor wie het werk werd geschreven, Charles Hens?

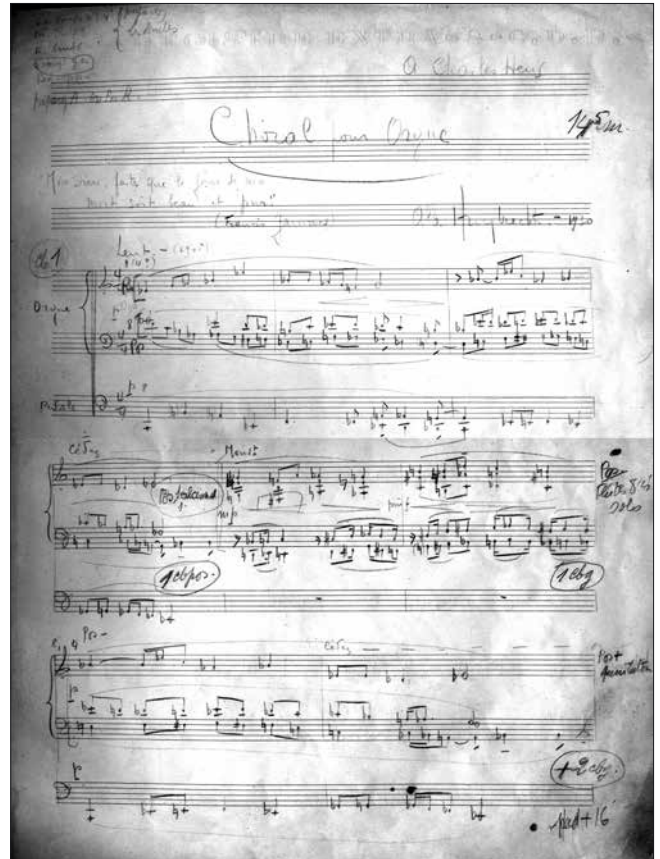
* *Choral pour orgue* (Décembre 1930). "Mon Dieu, faites que le jour de ma mort soit beau et pur". À Charles Hens. CeBeDem, 1967

* *Deux pièces dans le style ancien: Aria* [in werkelijkheid een stuk voor piano]. UWO 102, 1994/2

Charles Hens en Jean Ferrard voor het huis in Sosoye
collectie Jean Ferrard

A. Huybrechts, *Choral pour orgue*, manuscript
collectie Jean Ferrard

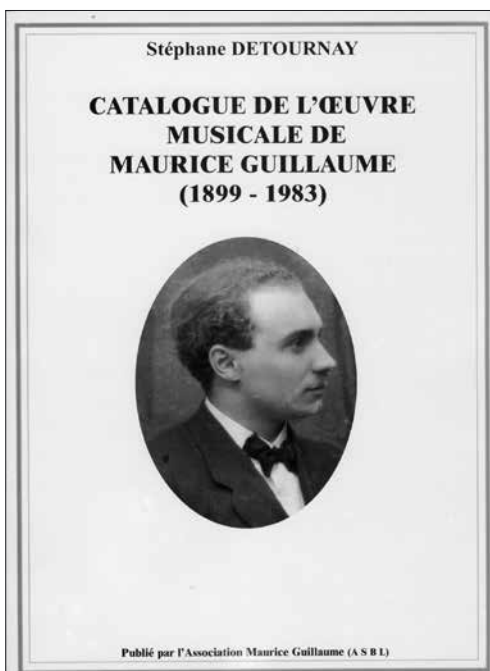
Guillaume, Maurice³⁰ (TL 303)

° Mazy 05.02.1899, † Fosses-la-Ville 07.03.1983

Begint zijn muzikale vorming aan het CC van Namur, en gaat naar het CrB in 1919 waar hij in de klas van Desmet in 1927 een virtuositeitsdiploma behaalt na zijn Eerste Prijs contrapunt (1922) en fuga (1924). Organist van Sint-Sulpitius in Jumet vanaf 1920. De ontmoeting met Charles Tournemire, in de zomer van 1930, maakt een diepe indruk op hem. In 1943 wordt hij organist van Sint-Pieter-en-Paulus in Châtelet, waar hij blijft tot 1980. Leraar notenleer en harmonie aan de AM van Châtelet.

Δ In zijn *Catalogue...*, p. 4, schrijft Stéphane Detournay: "Respectvol ten opzichte van de oude erfenis, met aandacht voor de ontwikkeling van een kunst die integreert en verderzet zonder zich te laten verleiden tot een breuk, uiteindelijk ook humanistisch, in een tijd waarin deze doctrine reeds scheuren begint te vertonen: zo was Maurice Guillaume, organist, improvisator, componist en pedagoog. Door de kleine tijdsafstand die ons van hem scheidt, begrijpen we beter waarom hij het voorwerp van marginaliteit was – en dit los van de bescheidenheid die één van zijn belangrijkste karaktertrekken was."

De Association Maurice Guillaume, asbl (www.a-m-g.be) stelt zich tot doel zijn werk bekend te maken. Ze gaf een CD uit die opgenomen werd door Jean-Philippe Merckaert aan het Delmotteorgel van de Sint-Victorkerk in Auvélais (Le Chant de Linos 0819) en nam de uitgave van zijn werkenlijst op zich, waarin Stéphane Detournay 144 originele stukken

opsomt (83 ervan dragen een opusnummer), een tiende is bestemd voor orgel:

* *Nocturne*, op. 2 (1919) *À la mémoire de Madame Lambelé Van den Borren*. UWO 3, 1969/3

* *Prière*, op. 5 (VI 1925) *À mon cher Maître Mr. Joseph Jongen*. ms

* *Première Symphonie*, op. 6 (1929) [slechts twee delen zijn bekend: 2. *Allegro Vivace* + 3 [of 4?] *Final*]. ms

* *Prière du matin*, op. 11/2 [oorspronkelijke titel: *Adoration*] (01.05.1933) *A mon élève et cher ami, Jules Charbonnel*. UWO 9, 1971/1

* *Berceuse marine*, op. 24 (1939) *À mon amie Jehanne Paris organiste de Ste Eugénie. En souvenir des heures inoubliables passées à Biarritz. Servir*, 1991/4

* *Hommage à César Franck*, op. 25 (1939) [1. *Prélude* (25.01.1939) *À mon ami Léon Leyder* + 2. *Allegro vivace* (15.02.1939) + 3. *Grave* (27.01.1939) *Au Maître Charles Tournemire* + 4. *Final* (VI 1939) *À mon ami Maurice Hosdain*]. ms. *Prélude: Servir*, 1990/3

* *In simplicitate cordis mei*, op. 34/2 (1942) *A mon excellente élève, Andrée Igot*. ms

* *Deux pièces d'orgue pour la Fête-Dieu*, op. 36 (1944) [1. *Interlude* + 2. *Postlude*] *À Monsieur le Chanoine Magnies, Révérend Doyen. Schola Cantorum et Procure Générale de Musique*

* *Suite pascalle*, op. 54. [1. *Resurrexi* (V 1954) *Au cher ami Camille Duculot, docteur en sciences physiques*. + 2. *Hæc Dies. À mon cher élève et très cher ami José Macq* + 3. *Sanctus* + 4. *Victimæ Paschali. À mon cher élève et ami Claude Roland, avec toute mon admiration pour son grand talent*]. ms

* *Graduels et Offertoires* (17.04.1916). ms

* *Choral varié sur "Alma Redemptoris Mater"* (1922). UWO 54, 1982/2

* *Choral: "Ich danke dir für deinen Tod"* (1922). *Concours de contrepoint 1922. Premier Prix, classe de Mr Paulin Marchand. Conservatoire Royal de Bruxelles*. UWO 60, 1983/4

* *Fugue* (10.07.1923). *Concours du 9 au 10 juillet 1923. 17 points. Premier Prix*. ms

* *Dominante sol, pour l'office* (28.01.1927)

Bien affectueusement à ma Sœur Jeanne. ms

* *Li tchant des Walons* (1980). ms [Bewerking voor orgel op vraag van Thierry Smets, zijn opvolger in de kerk van Châtelet; laatste werk van Maurice Guillaume]

* *Élévation* (interlude de la messe "In honorem Beatæ Mariæ", op. 21A, 1937) *À ma chère Maman. Servir*, 1986/1 et 1999/3

30. ROLAND, C.-R. *Maurice Guillaume: un grand artiste de chez nous*.

In: *Musique vivante* nr. 1, 1975 •

Maurice Guillaume, compositeur.

In: *L'Organiste*, nr. 60, 1983,

blz. 182-185 • DETOURNAY, S. *Catalogue*

de l'œuvre musicale de Maurice

Guillaume (1899-1983). Presles, 2006.

[deel 2 verschijnt in september 2009]

Sailing on the waves of time

nieuw orgelwerk van Jurgen De Pillecyn

Sailing on the waves of time is het tweede grote werk voor symfonisch orgel van componist Jurgen De Pillecyn, na *Preludio 'Per gli laudes'* uit 2001.¹ In 2007 gaf ik ter promotie van het orgel en de Vlaamse orgelmuziek de opdracht voor deze nieuwe compositie die in de loop van 2008 werd voltooid. De creatie vond plaats op 2 november 2008 op het Schyven/Van Bever-orgel in de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Laken. Eerst volgt een impressie voor alle liefhebbers, daarna wat meer specifieke informatie voor de kenners.

Alhoewel de componist het in dit nieuwe werk over een andere boeg wou gooien en stilistische aanknopings bij het *Preludio* wou vermijden, is de pen van de componist toch duidelijk herkenbaar, o.m. in de afwezigheid van avant-garde en andere modernismen, een tot in detail verzorgde compositie en de opbouw aan de hand van duidelijke motieven die terugkeren en ontwikkeld worden. Ondanks de grote verscheidenheid in sferen is er toch een grote eenheid in het basismateriaal. Verder worden er worden kleurrijke registraties verondersteld, die de verschillende sferen moeten verduidelijken, zonder daarbij te vervallen in goedkope effecten.

Waar *Preludio* eerder aansloot bij de grote Duitse orgeltraditie, waarin *thema* en *contrapunt* een centrale plaats innemen, wordt hier eerder naar een transparante en vooral lichtere toonzetting gezocht, in een ietwat Angelsaksische trant, vandaar ook de Engelse titel. Het *Sailing on the waves of time* is met zijn ritmische speeldrift en stuwende motoriek een wat 'atypisch' orgelwerk geworden, zonder al te veel pathos en polyfone complexiteit, en is vooral uit op optimistisch klankplezier. Uiteraard is het ontcijferen van een groot hedendaags werk altijd een intensieve klus, maar als ik bij het schrijven van dit artikel de partituur opnieuw onder ogen krijg, voel ik de energie weer opborrelen.

Alhoewel muziek in eerste instantie niet bedoeld is om in woorden om te zetten, wil ik toch graag een poging doen u mee te voeren in de sfeer van dit meeslepende stuk.

Ik weet niet of de aanleiding voor dit nieuwe orgelwerk (mijn 40ste verjaardag) de componist bewust heeft beïnvloed, maar het centrale thema is het tikken van de tijd. Het begin verklankt op obsessieve wijze het verstrijken van de tijd, met de duidelijke pulsatie van een uurwerk of wekker. Gedurende ettelijke bladzijden woedt er een strijd met de tijd, of de wekker. Allerlei motieven (o.a. gesyncopeerde akkoorden) weigeren zich te laten meevoeren op het ritme van de dwingende puls, vandaar de suggestie van de titel: het *omzeilen* van de eeuwig tikkende tijd, zoals een surfer die zich behendig tussen de golven manoeuvreert in een poging deze te beheersen.

Zoals hierboven gesteld is de grote diversiteit aan sferen, die desondanks alle gebaseerd zijn op hetzelfde basismateriaal, typisch voor de stijl van De Pillecyn.

Ter illustratie enkele voorbeelden:

Het begin met de herhaalde noot en de gesyncopeerde akkoorden, wat door het hoge tempo resulteert in een swingende ritmiek.

Na de syncopen worden de herhaalde noten vergezeld van een vrij onstuimig melodisch gegeven, een soort arabesk.

Een halsstarrig volgehouden aanzwellende akkoordenreeks resulteert in een opzweepende dans.

Alhoewel dit een eendelig doorgecomponeerd werk is (dat bij de creatie 21'30" duurde), zijn er toch onderdelen te onderscheiden. De hoekdelen zijn snel en wervelend, het middendeel is een variatiereeks die nu eens rustig, dan weer dromerig of rapsodisch is. De tijd lijkt als het ware in slaap gewiegd, of zijn wij gewoon meegevoerd met onze dromen? De onveranderlijkheid is hier op een andere manier verwerkt: het repetitief element is nu niet ritmisch maar melodisch, in de vorm van een (vrije) Passacaglia met het thema in het pedaal. Een vijftal variaties (comodo, ben ritmato, piu mosso, rapsodico, maestoso ma con moto) gaan de confrontatie sportief aan. Eerst leidt dit tot een climax, waarna dit deel uitsterft tot "quasi niente". Dan worden we tot de realiteit van de tijd teruggebracht door het wekker-motief.

Voor de meer geschoolde lezer volgen nog enkele bijzonderheden. In dit stuk zitten enkele atypische orgel-elementen.

Het meest opmerkelijke is het veelvuldig gebruik van wat ik als een "tenuto-techniek" zou willen omschrijven, vergelijkbaar met het sostenuto-pedaal van de piano, maar dan gerealiseerd door het vasthouden van de toetsen. Door de opeenstapeling van noten, zorgt dit voor een interessant crescendo-effect. Een ander element dat eerder aansluit bij een pianotechniek, zijn de loopjes in quasi gebroken akkoorden.

Daarnaast is er de stuwung van de herhaalde noot en de herhaalde akkoorden. In de orgelliteratuur zijn er wel meer verschillende voorbeelden van langdurig herhaalde noten (denken we maar aan *Elégie* van F. Peeters of *L'Apparition de l'Eglise éternelle* van O. Messiaen), maar door het vrij snelle tempo is het effect hier toch fundamenteel anders.

Het hoge tempo zorgt voor onverwacht swingende muziek. Voor de luisteraar ontstaat een vorm van polyritmiek, die op het eerste gezicht niet visueel in de partituur aanwezig is. Van de uitvoerder eist dit behoorlijk wat virtuositeit en interpretatiekunst. Een andere technische uitdaging zijn de dikbezette schuivende akkoorden, die quasi-chromatisch verdergaan, maar telkens anders zijn ingekleurd (een beetje zoals de *strands*-techniek van Lutoslawsky).

In dit stuk staan (voorlopig?) geen registratie-aanwijzingen en ook de dynamische tekens zijn eerder zeldzaam. Daarentegen breidt De Pillecyn regelmatig de tessituur in de hoogte uit door op 4'-basis te registreren. Alle schakeringen tussen duisternis (door middel van lage met zachte tongwerken geregistreerde akkoorden) en uitermate heldere klanken (hoge akkoorden met 4') komen aan bod. Nu eens zijn de akkoorden lief, dan weer snoeihard. Soms wordt het 4'-klavier zacht gebruikt, maar soms ook vrij present, wat het uitgebalanceerd registreren bemoeilijkt. Een orgel tot c⁴ zou hiervoor een oplossing kunnen bieden. Wie dit stuk wil spelen, moet beschikken over een kwalitatief hoogstaand instrument met drie klavieren en twee uitstekende registranten of een programmeerbare registratie.

Sailing on the waves of time mag niet in de kast blijven liggen. Ik hoop dat andere organisten het zullen instuderen, ondanks de relatief hoge technische eisen. Wie een partituur wenst of wie eerst een live-opname van de creatie wil horen, mag mij altijd contacteren via helmut@online.be.

1 DE BACKER Helmut, *Preludio 'Per gli laudesi' van Jurgen de Pillecyn*, in *Orgelkunst* XXVII, 2004 nr. 3.

Jurgen De Pillecyn (° Hamme, 1965) studeerde aan de KU Leuven (licentiaat musicologie met grootste onderscheiding) en aan het Koninklijk Conservatorium Brussel (o.a. Meesterdiploma Muziekschriftuur en Compositie bij R. D'Haene, eveneens met grootste onderscheiding). Als componist schreef hij naast enkele kamermuziek- en orkestwerken ook voor piano, orgel en stem. Zo werd in 2007 een liedcyclus voor sopraan en piano gecreëerd, op tekst van zijn grootoom, Filip De Pillecyn. Sedert 1988 onderwijst hij aan de Muziekacademie van Schaarbeek en sedert 1989 aan het Conservatorium te Brussel waar hij o.a. docent compositie is. Hij is er ook als onderzoeker verbonden aan de cel 'Trobador' – de onderzoeksprojecten in het kader van de academisering van het hoger onderwijs.

nieuwe uitgaven

boek

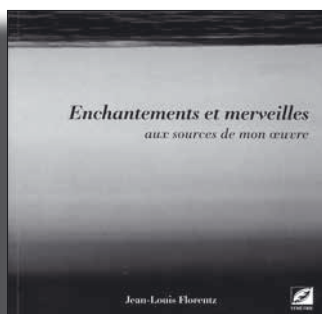
Martin Balz
Göttliche Musik
Orgeln in Deutschland
Uitgave: Konrad Theiss Verlag, Stuttgart
ISBN 978-3-8062-2062-9

In een erg fraaie uitgave stelt auteur Martin Balz, hoofdredacteur van het Duitse orgelblad *Ars Organi*, 80 orgels uit Duitsland voor. Deze instrumenten geven ons een beeld van de grote diversiteit in het Duitse orgellandschap: instrumenten uit zowel Noord-Duitsland, Sachsen en Thüringen, West- en Zuidwest-Duitsland, als Zuid-Duitsland passeren de revue. De keuze is bovendien niet enkel beperkt tot historische orgels: ook 20e-eeuwse instrumenten tot 1990 komen aan bod.

In een uitgebreide inleiding maakt Martin Balz de orgelliefhebber en -kenner wegwijs in de herkomst en de geschiedenis van het orgel tot in de 20e eeuw. Treffend wordt dit hoofdstuk besloten met een illustratie uit de studeerkamer van Helmut Walcha met daarin o.m. een studie-orgel van Förster en Nicolaus (Lich) uit 1956.

Bij elk orgel uit de diverse regio's schreef Balz een inleiding over de bouwgeschiedenis en wordt de dispositie weergegeven. Eén of meerdere fraaie foto's laten ons ten volle genieten van de indrukwekkendste en beroemdste Duitse orgels van de prille 17de tot de 20e eeuw. Belangrijk te weten is dat al de afgebeelde instrumenten nog in originele toestand bewaard zijn gebleven.

Een glossarium van de gehanteerde orgelvaktermen, een beknopt overzicht van verdere aanbevolen literatuur en vaktijdschriften (in het Duits) alsook een orgelbouwersregister besluiten deze erg mooie uitgave met 140 afbeeldingen in kleur, bevat in 208 pagina's. [LB]

Jean-Louis Florentz
Enchantements et merveilles
aux sources de mon œuvre
Uitgave: Symétrie | ISBN 978-2-914373-40-1

Deze publicatie stelt het oeuvre van de Franse toondichter Jean-Louis Florentz (1947-2004) voor door middel van foto's en teksten van zijn hand. Elk van zijn composities is immers geboren uit een poëtische en mystieke verbeelding die gevoed werd door zijn vele, veelal Afrikaanse reizen, aangevuld met talrijke menselijke en muzikale ontmoetingen, ornitologische en visuele indrukken, literaire exploraties, apocriefe en mystieke oosterse, christelijke, joodse en Arabische teksten.

Het voorliggend fotoboek toont geen toeristische plaatjes, maar wel hoogstaande kwalitatieve en rake foto's met veel expressie.

Met de uitgave van dit album gaat een wens van Florentz deels in vervulling. Graag had hij een selectie van 520 foto's uit ongeveer 15000 (!) dia's willen publiceren, die een voedingsbodemp voor zijn compositorisch oeuvre betekenden en die elk gerelateerd waren aan literaire referenties uit boeken van zijn bibliotheek.

Zijn overlijden in 2004 heeft deze droom voortijdig afgebroken. Toeval heeft echter gewild dat vrienden en oud-studenten de uitgave van *Enchantements et merveilles* hebben mogelijk gemaakt.

Dit werk kan de luisteraar vergezellen bij het beluisteren van Florentz' composities en hem helpen binnen te dringen in de onmetelijke inspiratiebronnen die er aan ten grondslag liggen. [LB]

partituur

Liber Fratrum Cruciferorum Leodiensium, 1617

Jean Ferrard [ed.]

Uitgave: Ut Orpheus Edizione ES 63 (www.utorpheus.com)

ISMN 979-0-2153-1580-8

In de bronnen van de klaviermuziek uit de 17de eeuw neemt het *Liber Fratrum Cruciferorum Leodiensium* (Luiks boek van de kruisherenbroeders), bewaard in de bibliotheek van de Luikse universiteit, uit 1617 een bijzondere plaats in. Zo bevinden zich in het handschrift een aantal unica van Jan Pieterszoon Sweelinck en Peter Philips. Bovendien vindt men er precieze registratie-aanwijzingen. Het werk werd voor de eerste maal gepubliceerd in 1910 door Alexandre Guilmant als laatste deel in de reeks *Archives des Maîtres de l'Orgue*. Deze reeks werd door Schott meermaals herdrukt (vele uitgaven zijn nog steeds verkrijgbaar) evenwel met uitzondering van dit laatste deel. Dankzij de steun van de stad Luik realiseerde Jean Ferrard in 2008 de heruitgave van dit manuscript in 290 bladzijden, aangevuld met een uitvoerige tweetalige inleiding (F,E).

De inhoud van dit Liber bevat werken van William Brown, Christian Erbach, Vincenzo Pellegrini, Paul Siefert, Peter Philips, Claudio Merulo, Jan Pieterszoon Sweelinck en Andrea Gabrieli. Het manuscript werd destijds wellicht geredigeerd door Gerardus Scronx, die twee echo's heeft toegevoegd en aan wie waarschijnlijk de 26 anoniem overgeleverde werken toe te schrijven zijn.

Jean-Baptiste Robin

Regard vers L'Air, songe méditatif

Uitgave: Gérard Billaudot G 8222 B | ISMN M-043-08222-4

De muzikale inhoud van dit louter imaginaire werk evoceert het bergmassief van L'Air in Nigeria. Na een lage, statische noot Es, met vele mogelijke registratiewisselingen, volgt een innerlijke, mysterieuze melodie die steeds meer getormenteerd wordt. Deze inleiding bereikt een hoogtepunt in het tutti. Een ritmische passage samen met een eerder beknopte melodische lijn en een alternerende vrijere, geïmproviseerde arabesque sluiten aan. Deze muzikale elementen worden herhaald en geïntensifieerd alvorens zij plots terugkeren naar de initiële melos, nu met een volledig ander karakter en met echowerking. Na een kort moment van stilte worden alle elementen verenigd om het orgel in al zijn kracht te doen klinken. Een laatste harmonie concentreert de klank en projecteert deze zo ver mogelijk in de ruimte.

Het werk duurt ca. 11 minuten en heeft een hoge moeilijkheidsgraad. De componist geeft aan dat het dubbel pedaal eventueel door een assistent op een ander klavier kan worden uitgevoerd.

Jean-Baptiste Robin (°1976) is organist van het befaamde Clicquot-orgel van de kathedraal te Poitiers en docent orgel aan het *Conservatoire National de Région van Versailles*.

Johann Sebastian Bach | Orgelwerke

Orgelchoräle aus unterschiedlicher Überlieferung

Uitgave: Bärenreiter BA 5251 | ISMN 979-0-006-53753-2

Von Bach? Nicht von Bach? Deze bundel bevat korraalgebonden orgelwerken uit diverse bronnen. Sommige van deze composities werden voordien niet opgenomen in de *Neue Bach-Ausgabe* omdat men twijfelde aan de authenticiteit of omdat ze tot hertoe onbekend waren. Twee stukken hieruit - beide bewerkingen op *Wie schön leuchtet der Morgenstern* BWV 739 en 764 zijn in Bachs handschrift overgeleverd en werden vroeger eveneens om redenen van authenticiteit niet gepubliceerd. Nader onderzoek heeft deze twijfels weggenomen. De overige werken worden aan Bach toegeschreven of zijn anoniem. Bachs auteurschap is hier ernstig in overweging genomen. De editie bevat een voorwoord (D,E) en acht pagina's met facsimilés en vervolledigt de *praktische Ausgabe* die eerder in negen delen verscheen.

Norddeutsche Orgelmusik aus klassisch-romantischer Zeit (1790-1860)

1. Arp Schnitgers Erben (18.026/10)
2. Andreas Sabelon, Choralvorspiele: Kleine praktische Orgelschule (1822) (18.026/20)
3. Organisten zum Jürgen Marcussen (18.026/30)

Uitgave: Carus

Carus Verlag publiceert voor de eerste maal een driedelige uitgave met orgelmuziek die in Noord-Duitsland is ontstaan na 1780 en die erg verwant is met de tradities van de 17de eeuw. Centraal in deze muziek staat Arp Schnitger (1648-1719), als symbool van de Noord-Duitse orgelbouw. Zijn instrumenten met barokke disposities die als model in de orgelbouw over de hele wereld zijn verspreid, inspireerden vele organisten, ook deze uit de klassiek-romantische tijd. De drie bundels, elk toegespitst op een bepaald item, maken een caleidoscoop van kleinere en grotere werken uit de Noord-Duitse orgeltraditie die gecomponeerd zijn door generaties organisten na Dietrich Buxtehude, toegankelijk en zijn zowel concertant als in de eredienst bruikbaar.

Thomas Daniel Schlee
Tre Preghiere di San Francesco opus 58
 voor hoge zangstem en orgel

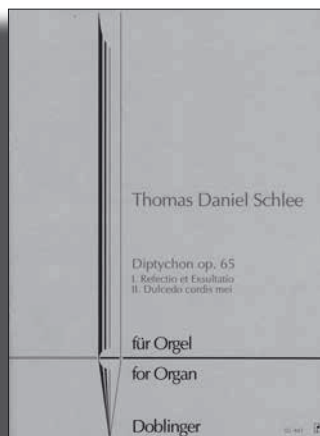
Uitgave: Doblinger 02457 | ISMN M-012-19586-3

Op Pasen 1996 verzorgde de Oostenrijkse organist en componist Thomas Daniel Schlee op uitnodiging van tenor Guiseppe Morino een orgelconcert in de Basiliek van Assisi. Op het programma stonden ondermeer delen uit Charles Tournemires *Sei Fioretti*, een zesdelig orgelwerk gebaseerd op teksten van Franciscus van Assisi. Deze ervaring liet een beklijvende indruk na op de uitvoerder hetgeen resulteerde in deze *Tre Preghiere di San Francesco* voor hoge zangstem en orgel. Met het werk treedt de componist in de voetsporen van o.a. F. Liszt, Ch. Tournemire en zijn eigen leraar O. Messiaen die eveneens in deze Italiaanse heilige een bron van inspiratie vonden. De drie *gebeden* op teksten van Franciscus hebben een gezamenlijke duur van ongeveer negen minuten en ademen een serene sfeer uit. Hierbij ontwikkelen de technisch niet altijd eenvoudige zanglijnen zich zelfstandig van de kleurende orgelpartij. De registratieaanduidingen werden heel beperkt gehouden waardoor uitvoering op verschillende orgeltypen mogelijk wordt. [SH]

Thomas Daniel Schlee
Diptychon opus 65

Uitgave: Doblinger 02461 | ISMN M-012-19705-8

Thomas Daniel Schlee schreef twee orgelwerken die in 2006 als plichtwerk voor respectievelijk de *Bach und die Moderne* wedstrijd in Graz en de *Grand Prix Bach de Lausanne* dienden. Beide werken werden onder opusnummer 65 gebundeld tot het werk *Diptychon*. Het eerste deel *Refectio et Exsultatio* wordt gekenmerkt door de combinatie van twee elementen: dalende tintelende arabesken en een eerder melodisch thema. Via een polyritmische passage en een toenemend vinnig metrum wordt de muzikale spanning opgedreven, hetgeen resulteert in een sprankelend slot dat door de componist wordt omschreven als *een verbeelding van het stadium van spirituele vervulling*. In scherp contrast staat hiermee *Dulcedo cordis mei*, het tweede deel van deze diptiek. De basis voor dit deel bestaat uit een akkoordische laag gespeeld op de Voix Céleste. Hierboven ontwikkelt zich een vloeiende beweging, verklankt op met zachte aliquoten gekleurde grondspelen. Het pedaal, op viervoetsbasis geregistreerd, vormt hierbij een luchtig tegengewicht. [SH]

Robert Helmschrott | Simbolo di Pace

Uitgave: Schott | ED 20339 | ISMN M-001-15082-8

Schweigen meint nicht nur, dass kein Wort gesprochen oder kein Ton geäußert werde, zo luidt de eerste zin uit het gedicht van de Duitse theoloog Guardini dat aan de basis ligt van de compositie *Simbolo di Pace* van Robert Helmschrott (°1938). Deze Beierse componist en organist genoot zijn opleiding o.m. aan het Luikse conservatorium bij Pierre Froidebise en is met dit merkwaardig muziekstuk zeker niet aan zijn proefstuk toe. Uit zijn pen vloeiden, naast orkestwerk en kamermuziek, reeds vele werken voor orgelsolo, 12 kerksوناتen voor verschillende bezetting met orgel en een orgelconcerto. *Simbolo di Pace* bouwt in een extreem traag tempo en vertrekkende vanuit het tertinterval een haast minimalistisch aandoende meditatie op, voorgedragen op enkel 8-voetsregistraties. De compositietechniek die hiervoor wordt gebruikt, doet sterk aan de *tintinabulum*-stijl van Arvo Pärt denken. Langzaam wordt door de verdichting van de harmonische en melodische textuur de spanning opgedreven, waarna de muziek weer haar aanvankelijke berusting vindt. De uitvoering van deze boogstructuur vraagt van de uitvoerder een enorme beheersing en wil, zowel bij de speler als bij toehoorder, een staat van innerlijke rust en vrede opwekken die volgens de componist onontbeerlijk is bij het streven naar wereldvrede. [SH]

Jan Pieterszoon Sweelinck

Sämtliche Werke für Tasteninstrumente

Band 2: Fantasiaen

Uitgave: Breitkopf 8742 | ISMN M-004-18272-7

Met dit volume besluit de Duitse muzikuitgeverij Breitkopf haar nieuwe editie van de klavierwerken van J.P. Sweelinck. Reeds bij de bespreking van vroegere delen hebben we gewezen op de relevantie van deze uitgave onder leiding van Pieter Dirksen en Harald Vogel.

De fantasia's van Jan Pieterszoon Sweelinck (1562-1621), organist van de Oude Kerk te Amsterdam, zijn echte polyfone meesterwerken. De nauwgezetheid en de vakkennis die de componist in het contrapuntische lijnenspel tentoonspreidt zijn in de klaviermuziek van de Nederlanden onovertroffen. 29 werken zijn in deze bundel opgenomen, waarvan er aan de authenticiteit van een vijftal wordt getwijfeld. Deze zijn achteraan in de uitgave als appendix opgenomen. Een uitgebreid voorwoord, enkele facsimilés, een zeer lezenswaardig artikel over het instrumentarium en een overzicht van het bronnenonderzoek completeren deze voortreffelijke bundel. [LB]

Musica Gandaviae: Organa, Artifices

Frank Heye, orgel

Uitgave: senza nome 5411499 90052 (www.pmp.be)

Programma

Orgelsymfonie in e	Adolph d'Hulst
- Moderato-allegro	
- Adagio	
- Vivo	
- Allegro	
Sonata Da Chiesa	Gabriël Verschraegen
- Allegro	
- Canzona Gregoriana - Adagio	
- Siciliano	
- Finale	
Klankstructuren	Lucien Goethals
Passacaglia en fuga in e opus 25	Julien Mestdagh

Organist Frank Heye (°Gent, 1964) is reeds geruime tijd een pleitbezorger van hedendaagse orgelmuziek. Zijn aandacht gaat daarbij in het bijzonder uit naar Vlaamse orgelwerken. Zo creëerde hij o.m. orgelcomposities van Cl. Coppens, D. Van der Harst, W. Heynen, W. Snellings, D. Blockeel, L. Goethals, J. Fontyn, W. Ceuleers en L. Geloën. De uitgave van deze CD ligt dan ook volledig in de lijn van deze bijzondere belangstelling. In de samenstelling van het programma is Frank Heye op zoek gegaan naar representatief orgelwerk van componisten die in Gent zijn geboren of er intensief verbonden mee zijn geweest en dat bovendien nooit eerder op CD of LP werd vastgelegd. Met deze originele uitgave is dan ook een belangrijke lacune in de orgeldiscografie weggewerkt. Frank Heye heeft drie Gentse orgels uitgezocht uit verschillende stijlperiodes die het best aansluiten bij de esthetiek van de opgenomen composities: de *orgelsymfonie in e-klein* van Adolph d'Hulst (1851-1916), opgedragen aan Edmond Schelpe, overstijgt ruimschoots het landelijk belang, niet het minst door de stevige structuur en de sterke, bijwijlen virtuoze, contrapuntische uitwerking. Het recent Forrestorgel van het augustijnenklooster vormt hierbij een passend klankbord. Eerder verrassend is de keuze van het Pierre Van Peteghemorgel uit 1847 in de Onze-Lieve-Vrouw-Sint-Pieterskerk voor de opname van Verschraegen (1919-1981) vierdelige

Sonata da Chiesa. De *Klankstructuren* van Lucien Goethals (1931-2006) en de *Passacaglia en fuga in e* van Julien Mestdagh (°1922), gecomponeerd in opdracht van het Festival van Vlaanderen in 1966 en gecreëerd door Gabriël Verschraegen in de St.-Baafskathedraal, werden in de Sint-Jacobskerk opgenomen op het in origine door Pieter Van Peteghem gebouwde orgel uit 1772. Van deze orgelmaker rest geen enkele pijp meer: het huidige pijpwerk is deels van Ch.(?) Anneessens en deels van Fr. Loncke uit 1956.

Het cd-boekje (NL-F-E) geeft ruime informatie en bronvermelding, waarbij *Orgelkunst* vaak wordt geciteerd.

Frank Heye is er in geslaagd om op overtuigende wijze Gentse orgelmuziek uit de 19de en 20e eeuw te promoten en dit met veel verve en overtuigingskracht. Het getuigt van moed en visie om een dergelijk repertoire op CD vast te leggen en aldus te vermijden dat deze orgelmuziek (onterecht) in de vergetelheid zou belanden. Een aanrader! [LB]

Bach Inspirations

Peter Van de Velde

Metzlerorgel (1993) en Schyvenorgel (1891)**Onze-Lieve-Vrouwekathedraal Antwerpen**

Uitgave: Aeolus AE-10661

Toen op de eerste lentedag van 1685 Johann Sebastian Bach werd geboren, stond zijn muzikale carrière in de sterren geschreven. Maar dat deze nieuwe telg uit een familie met een lange muzikale traditie zou uitgroeien tot één van de grootste en meest gewaardeerde componisten aller tijden kon niemand zich voorstellen. Zelfs vlak na zijn dood in 1750 bleef zijn bekendheid beperkt tot een betrekkelijk kleine groep aanhangers.

Maar tijden veranderen en naarmate de 19e eeuw vorderde, groeide de interesse voor zijn muziek en bereikte zijn aanzien ongekende hoogtes. Bachs oeuvre werd verplicht voer voor wie zich aan het musiceren zette, de studie van zijn polyfonie werd een must voor diegenen die het ook maar waagden zich componist te noemen. Maar uiteraard is het allerbelangrijkste dat zijn muziek nog steeds aan toehoorders en uitvoerders onvergetelijke momenten bezorgt.

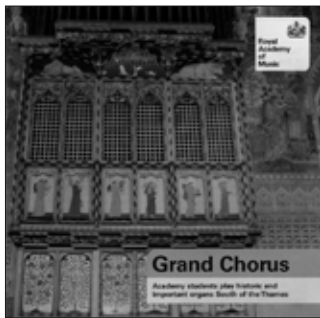
Met de CD *Bach inspirations* brengt de Antwerpse kathedraalorganist Peter Van de Velde een opmerkelijke bloemlezing van werken die door de grootmeester van de Barok zijn geïnspireerd. De manier waarop de componisten met deze inspiratie omgaan is verschillend. Zo zijn op deze opname twee werken terug te vinden die het beroemde B.A.C.H. motief als thema hebben. Origineel is hierbij dat niet de reeds zo vaak vertolkte Liszt-

of Reger-versie te horen is maar wel de minder bekende werken van A.W. Gottschalg (1827-1908) en J.A. van Eyken (1822-1868).

Andere componisten raakten zodanig gefascineerd door Bachs oeuvre dat ze trachtten zoveel mogelijk van diens werken op het orgel te laten weerklinken. Hiervan getuigen de schat aan transcripties die in de loop der tijden is ontstaan. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat deze opname rijkelijk is voorzien van werken die door F. Liszt (1811-1886), A. Guilmant (1837-1911), J. Callaerts (1830-1901), Ch.-M. Widor (1844-1937), L. Vierne (1870-1937) en F. Peeters (1903-1986) voor het orgel zijn getranscribeerd. Andere composities verwijzen naar thema's of de stijl van Bach. Zo schreef Heitor Villa-Lobos (1887-1959) tussen 1930 en 1945 negen suites waarin hij de Braziliaanse volksmuziek verwerkte in een typerende Bachstijl. Het nummer vijf van deze suites werd door de naar Amerika uitgeweken Belg Camil Van Hulse (1897-1988) voor orgel bewerkt. De CD wordt besloten met *Bachorama*, een werk van de uit Libanon afkomstige organist en componist Naji Hakim. Hierin worden een dertigtal Bach-thema's op een rapsodische wijze samengevoegd tot een soort muzikale collage.

Met deze zeer smaakvolle opname getuigt Peter Van de Velde na de geslaagde opnames van een CD met minder bekende parels uit de Franse symfonische orgelmuziek en de tweedelige reeks gewijd aan het orgelwerk van Paul de Maleingreau nogmaals dat hij van vele markten thuis is en dat het zelfs vandaag nog steeds mogelijk is op een originele wijze een boeiend en hoogstaand programma samen te stellen zonder te vervallen in clichés. Hierbij weet hij de beide orgels die de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal rijk is, volkomen te beheersen en volledig tot hun recht te laten komen. Een opname die een pluim meer dan waard is. [54]

Orgels in Nederland | Dutch Organs 1511-1896
20 CD's + boek (288 blz.)

Uitgave: www.dutchorgans.nl

In 2005 verscheen de CD-box *Orgels in Nederland | Dutch organs* voor het eerst in Nederland. Nergens ter wereld zijn zoveel fraaie historische instrumenten op zo'n kleine oppervlakte te vinden. Grote en kleine, bekende en minder bekende: allemaal met hun eigen vormgeving en klankschoonheid. Door de eeuwen heen zijn deze orgels bewaard gebleven en zijn ze nog steeds de moeite van het bekijken en beluisteren waard. Twintig jaar ervaring als programmamaker voor de Nederlandse radio stelden musicus Okke

Dijkhuizen in staat een selectie van honderd historische orgels met 45 organisten te maken: vanaf Nederlands oudst bespeelbare orgel, het kleine orgel van Jan van Covelens in de St. Laurenskerk te Alkmaar uit 1511, tot aan het Maarschalkerweerd-orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk te Zwolle uit 1896. Er zijn protestantse orgels en rooms-katholieke orgels, zelfs een concertzaalorgel. Opmerkelijk zijn ook de vijf huisorgels. Alle vijf zijn ze als kerkorgel in gebruik. Het gaat om de orgels in Gapinge, Baarland, Oosterland, Dalem en Ravenstein.

Voor een uniek project *Orgels in Nederland* is de bouwhistorie en de klank van al deze orgels gedocumenteerd. In het bijbehorende boek is van ieder orgel een fraaie kleurenfoto opgenomen. De orgelbeschrijving bevat de dispositie en de belangrijkste jaartallen met betrekking tot bouw, uitbreiding en restauratie. Bij de programmagegevens zijn de gebruikte registraties vermeld. In de inleiding maakt de organist en orgelkundige Jan Jongepier als reisgids een tocht langs vijf eeuwen orgelbouw. Opvallend: in het overzicht is geen enkel Nederlands orgel uit de 20e eeuw opgenomen. Boek en 20 CD's in een fraaie cassette vormen tezamen een boeiend panorama van het Nederlandse orgellandschap.

Belgische orgelliefhebbers kunnen deze publicatie bestellen voor slechts 59,95€+10€ verzendkosten, een tijdelijk voordeel van 15€!

Grand Chorus, academy students play historic and important organs South of the Thames

Royal Academy of Music: registered Charity No. 310007.

RAM032 (CTRS 1024)

Dit is een grootschalig project, waarin een overzicht gepresenteerd wordt van het orgellandschap ten zuiden van de Theems. De uitvoering wordt verzorgd door een aantal (oud-)studenten van de *Royal Academy of Music*, en het repertoire is uitsluitend Brits, met uitzondering van enkele werken van Mendelssohn, die, zoals bekend, een sterke band had met Groot-Brittannië. Aangezien de voorgestelde orgels niet ouder zijn dan het eind van de achttiende eeuw, is het programma ook grotendeels romantisch en twintigste-eeuws. Het is een interessante compilatie waarin men een goede dwarsdoorsnede krijgt van wat dit land aan orgels en orgelmuziek te bieden heeft. De meest belangrijke componisten, waaronder W.T. Best, Stanford, Elgar, Bridge, Howells, zijn vertegenwoordigd en daarnaast leren we nog een groot aantal andere namen kennen. Ook de toonaangevende orgelbouwers pas-

seren de revue: Harisson, Willis, Hill, enz. De orgels en de muziek worden door de uitvoerders over het algemeen heel goed verdedigd, ofschoon de omstandigheden van de opnames, waaronder de akoestiek, niet altijd even gunstig bleken te zijn. Het CD-boekje is goed gestoffeerd, met onder andere een uitgebreid biografisch overzicht en een zeer boeiend verhaal over de orkestdiapason in het negentiende-eeuwse Engeland, een onderwerp dat oneindig veel ingewikkelder blijkt dan men zou vermoeden. Meer uitgebreide informatie over de orgels moet men vreemd genoeg dan weer op de desbetreffende website zoeken (www.ram.ac.uk/SSLSO), terwijl die paar bladzijden er in het boekje toch nog wel hadden bijgekund. Hoe dan ook is deze CD een nuttig document voor het verkennen van een bij ons vrijwel onbekend orgellandschap. [MVD]

Theo Visser

**Hooglandse Kerk Leiden | de Swart/Van Hagerbeer orgel
Tuliprecords.nl | Ture 185001**

Deze CD presenteert aan de hand van muziek uit de barokperiode een reis doorheen verschillende Europese landen als Spanje, Engeland, Nederland en Duitsland. Hierbij wisselen de verschillende stijlen en vormen elkaar af. Het fraaie historische orgel uit de Hooglandse kerk te Leiden en organist Theo Visser blazen deze oude muziek op een schitterende wijze nieuw leven in.

De opname wordt afgerond met Salamanca van de hedendaagse componist Guy Bovet. Een werk dat volledig baadt in de Spaanse sfeer. [SH]

Marcel Dupré (1886-1971)

Les Vêpres de la Ste. Vierge, opus 18

**Jean-Pierre Steijvers, Willibrord-orgel St. Bavo Haarlem
Schola Cantorum van het Ward-instituut o.l.v. Louis Krekelberg
uitgave: www.schola-wardinstituut.nl**

De alternatimpraktijk leverde het orgelrepertoire een heel aantal waardevolle werken op. Deze uitvoeringswijze, waarbij bepaalde verzen van de gregoriaanse gezangen werden vervangen door orgelversetten kende een lange geschiedenis die bleef doorlopen tot de eerst helft van de 20e eeuw. In 1919 woonde de Engelsman Claude Johnson, directeur van Rolls-Royce, op het feest van O.L.Vrouw ten Hemelopneming de vesperdienst in de Parijse Notre Dame bij. In deze periode liet kathedraal-organist Louis Vierne zich wegens ziekte aan het Cavallé-Collorgel vervangen door Marcel Dupré. Getroffen door de schoonheid en originaliteit van de versetten besloot Johnson aan de organist te vragen waar hij de partituur van deze muziek kon

aanschaffen. Toen de zakenman vernam dat het hier om improvisaties en niet om neergeschreven composities ging, kreeg Dupré prompt de opdracht deze stukken aan het papier toe te vertrouwen. Dit alles resulteerde in *Vêpres des commun des fêtes de la Ste. Vierge*: vijftien korte op gregoriaans gebaseerde orgelwerken telkens met een verschillende en aangepaste sfeer. Deze verzorgde en mooi uitgegeven opname plaatst de versetten in zijn oorspronkelijke context, nl. alternerend met de overeenkomstige gregoriaanse gezangen. [SH]

Yfynke Hoogeveen (Clarinet) / Erwin Wiersinga (Orgel)

Poulenc, Ravel, Schumann, Ginastera

Hamburg, Evang. Luth. St. Johanniskirche Altona

Uitgave: Boeijenga BECD001

Om het orgel meer onder de aandacht te brengen, combineert men het tegenwoordig vaak met andere instrumenten. Yfynke Hoogeveen en Erwin Wiersinga waagden zich aan de combinatie orgel en klarinet, een tot nog toe in Vlaanderen weinig gehoorde bezetting. Het resultaat mag er zijn, want de klarinet en het orgel versmelten heel mooi.

Op deze cd zijn de orgelpartijen steeds transcripties, gemaakt door Erwin Wiersinga.

De sonate voor klarinet van Poulenc lijkt voor het orgel gemaakt. De klarinet heeft de hoofdrol en het orgel vult perfect aan. Bij de *Fantasiestücke* van R. Schumann is het orgel meer nadrukkelijk aanwezig. De klarinetpartij is zeer muzikaal gebracht, van uiterst intiem tot zeer uitbundig. Bij de vertolking van de orgelpartij is sterk gezocht naar de passende klankkleuren. Soms is het onderscheid tussen klarinet en orgel bijna niet te horen.

Naast deze werken met klarinet vinden we ook twee solowerken voor orgel terug, waaronder de *Sonata* op. 22 van de Zuid-Amerikaanse Alberto Ginastera. Voor organisten is dit een eerder onbekende naam, maar onder pianisten is hij zeer bekend, want deze *Sonata* heeft een vaste plaats verworven binnen het pianorepertoire. Het is zeker de moeite waard om te leren kennen. Mijn voorkeur gaat echter uit naar de transcriptie van *Le Tombeau de Couperin* van Ravel. Van dit pianowerk werden vier delen bewerkt tot een orkestsuite, die Wiersinga gebruikte als uitgangspunt voor zijn transcriptie, maar deze bewerking omvat alle zes delen van de oorspronkelijke compositie. De rijke orkestratie van Ravel komt zeer goed tot zijn recht in deze bewerking en op het gekozen orgel. Deze transcriptie is ook uitgegeven bij Boeijenga.

Een zeer verzorgd en uitgebreid booklet maken deze cd mede tot een echte aanrader. [AB]

agenda orgelconcerten

juni

di	02	20:00	Averbode	abdijkerk	Bart Jacobs
do	04	20:00	Roeseare	Godelievekerk	Roberto Padoin
vr	05	20:30	Antwerpen	kathedraal	Leo van Doeselaar
za	06	15:00	Hasselt	kathedraal	Ignace Michiels
zo	07	11:00	Ieper	O.L.V.-Middelareskerk	Ludo Geloën
zo	07	15:00	Grimbergen	abdijkerk	Gustav Leonhardt
zo	07	16:00	Jette	St.-Pieterskerk	Peter Jeurissen
zo	07	17:00	Kortrijk	St.-Maartenskerk	Ben Van Nespen
vr	12	20:30	Antwerpen	kathedraal	Olivier Eseinmann
za	13	17:00	Roeselare	Sint-Michielskerk	Eric Hallein
zo	14	15:00	Grimbergen	abdijkerk	Guy Bovet
zo	14	16:00	Jette	St.-Pieterskerk	Lieve Van de Rostyne
zo	14	16:00	Gent	St.-Niklaaskerk	Bart Jacobs
zo	14	17:00	Kortrijk	St.-Maartenskerk	Koen Maris
vr	19	20:30	Antwerpen	kathedraal	Ines Maidre
za	20	20:00	Moere (Gistel)	kerk	Frederik Van Rampelbergh
za	20	20:15	Grimbergen	abdijkerk	Bart Naessens & Koen Wellens
zo	21	16:00	Jette	St.-Pieterskerk	Stijn Hanssens & Annelynn Ballieu
zo	21	16:00	Destelbergen	O.L.V. Ter Sneeuw	Wouter Vankeirsbilck
zo	21	17:00	Kortrijk	St.-Maartenskerk	Laure Dermaut
zo	21	19:00	Ledeberg	St.-Lievenskerk	Ines Maidre
zo	21	20:00	Stavele	Sint-Jan-Onthoofdingskerk	Katerina Chrobokova
do	25	17:00	Roeselare	Sint-Michielskerk	Ed Zimmerman
vr	26	20:30	Antwerpen	kathedraal	Thierry Escaich
za	27	20:30	Brugge	kathedraal	Ignace Michiels
zo	28	15:00	Grimbergen	abdijkerk	Kamiel D'Hooghe
zo	28	16:00	Herentals	St.-Waldetrudiskerk	Jef Vloemans
zo	28	16:00	Gent	St.-Niklaaskerk	Sandra Van der Gucht

juli

do	02	20:00	Gent	kathedraal	Iréna Chribkova
do	02	20:00	Oostende	Hazegraskapel (Graaf de Smet de Naeyerlaan 24)	Gerrie Meijers
vr	03	20:00	Haringe	St.-Martinuskerk	Ton Koopman en Tini Mathot
vr	03	20:30	Antwerpen	kathedraal	Peter Van de Velde
za	04	15:00	Hasselt	kathedraal	Daniel Zaretsky
za	04	20:30	Tombeek	St.-Bernarduskerk	Annelynn Ballieu en Michel Goossens
zo	05	11:00	Ieper	OLV Middelareskerk	Ludo Geloën
zo	05	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Jan Vermeire
zo	05	15:00	Dendermonde	St.-Gillis-Binnen-kerk	Katrien Mannaert
zo	05	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Johan Moreau
zo	05	16:00	Antwerpen	St.-Jacobskerk	Daniel Zaretsky
ma	06	08:00	Tongeren	(parking de Motten)	ORGELTRIP - M. Clement & L. Ponet
ma	06	20:00	Tongeren	basiliek	Francesco Di Lernia
do	09	20:00	Gent	kathedraal	Serge Schoonbroodt
do	09	20:00	De Panne	O.L.V.-kerk	Bart Wuilms
do	09	20:00	Oostende	H.H. Petrus- en Pauluskerk	Peter Ledaine
vr	10	12:45	Antwerpen	kathedraal	Peter Jeurissen
vr	10	20:00	Tienen	O.-L.-V.-ten Poel	Marc Van Driessen

vr	10	20:30	Brugge	kathedraal	Bas de Vroome
zo	12	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Stijn Hanssens
zo	12	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Duo "Michels Taudges"
do	16	20:00	Nieuwpoort	O.L.V.-kerk	Edward De Geest
do	16	20:00	Gent	kathedraal	Marieke Stoel
do	16	20:00	Oostende	H.H. Petrus- en Pauluskerk	Alan Spedding
vr	17	12:45	Antwerpen	kathedraal	Iris Eysermans
vr	17	20:30	Brugge	kathedraal	Przemyslaw Kapitula
za	18	20:00	Esen	kerk	Nico Ronsse
zo	19	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Aad Zoutendijk
zo	19	15:00	Dendermonde	O.L.V.-kerk	Günther Keustermans
zo	19	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Thomas Nipp
zo	19	16:30	Gent	St.-Jacobskerk	Michael De Geest
di	21	16:30	Gent	St.-Jacobskerk	Marcel Magnus
do	23	12:45	Gent	kathedraal	Arno Hartmann
do	23	16:30	Gent	St.-Jacobskerk	Arno Hartmann
do	23	20:00	Veurne	St.-Walburgakerk	Esteban Elizondo
do	23	20:00	Oostende	H.H. Petrus- en Pauluskerk	Christian Bacheley
vr	24	12:45	Antwerpen	kathedraal	Marie-Noëlle Bette
vr	24	20:30	Brugge	kathedraal	Ignace Michiels
zo	26	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Jan Vermeire
zo	26	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Nicolas De Troyer
zo	26	16:30	Gent	St.-Jacobskerk	Ignace Michiels
do	30	20:00	Gent	kathedraal	Philip Crozier
do	30	20:00	Veurne	St.-Walburgakerk	Gerhard Gnann
do	30	20:00	Oostende	Hazegraskapel (Graaf de Smet de Naeyerlaan 24)	Luk Bastiaens
vr	31	12:45	Antwerpen	kathedraal	Kris De Witte
vr	31	20:00	Haringe	St.-Martinuskerk	Lorenzo Ghielmi

augustus

za	01	15:00	Hasselt	kathedraal	Philip Crozier
zo	02	11:00	Ieper	OLV Middelaeskerk	Ludo Geloën
zo	02	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Denis Roosen
zo	02	15:00	Dendermonde	St.-Gillis-Binnen-kerk	Johan Eyckerman
zo	02	18:00	Watervliet	O.L.V.-kerk	Ad Van de Wege
ma	03	20:00	Hasselt	kathedraal	Colin Andrews
do	06	20:00	Gent	kathedraal	George Chittenden
vr	07	12:45	Antwerpen	kathedraal	Nicolas De Troyer
zo	09	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Hera Wyckers
zo	09	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Stijn Hanssens
ma	10	20:00	Hasselt	kathedraal	Matthias Giesen
di	11	20:30	Brugge	kathedraal	Frederica Ianella & Guilinana Maccaroni
do	13	20:00	Gent	kathedraal	Paul De Maeyer
do	13	20:00	Veurne	St.-Walburgakerk	Jan Vermeire
vr	14	12:45	Antwerpen	kathedraal	Wouter Dekoninck
vr	14	20:30	Brugge	kathedraal	Ignace Michiels
za	15	15:00	Tongeren	basiliek	Luc Ponet
za	15	18:00	Haringe	St.-Martinuskerk	Mirek Couttigny
zo	16	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Jan Vermeire
zo	16	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Tom Hoornaert
ma	17	20:30	Brugge	kathedraal	Juan de la Rubia
do	20	20:00	Bilzen	slotkerk Alden Biesen	Jan Van Landeghem
do	20	20:00	Gent	kathedraal	Maurice Clerc

vr/za	21/22		Tongeren	info: www.orgelinvlaanderen.be	VLAAMSE ORGELDAGEN
vr	21	12:45	Antwerpen	kathedraal	Stijn Hanssens
vr	21	20:00	Haringe	St.-Martinuskerk	Pieter Dirksen
vr	21	20:00	Tongeren	basiliek	Ad Van Sleuwen
za	22	20:00	Houthulst	huize Cassiers	Ludo Geloën
zo	23	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Gert Amerlinck
zo	23	15:00	Dendermonde	O.L.V.-kerk	Lorenz Meulebroeck
zo	23	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	François Houtart
ma	24	20:00	Hasselt	kathedraal	Mario Verdicchio
do	27	20:00	Gent	kathedraal	Edward De Geest
vr	28	12:45	Antwerpen	kathedraal	Emmanuel Van Kerckhoven
vr	28	16:00	Zonhoven	kapel Ter Eyckenen	Remy Syrier
vr	28	20:30	Ieper	St.-Pieterskerk	Jan Van Mol
zo	30	11:15	Veurne	St.-Walburgakerk	Nicolas De Troyer
zo	30	16:00	Laken	O.L.V.-kerk	Xavier Deprez & Momoyo Kokobu
zo	30	20:00	Hasselt	Virga-Jessebasiliek	Johan Hermans en Denis Roosen

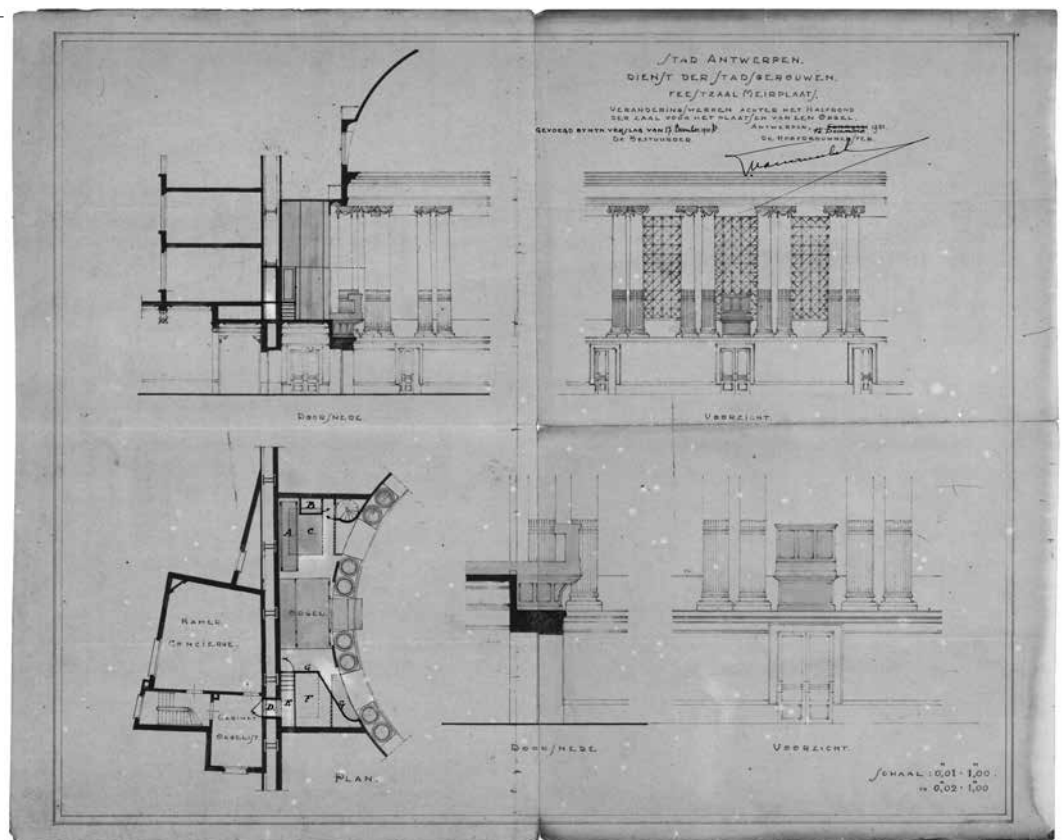
rechtzetting

In het maartnummer van 2009 werd bij het artikel *De zwerftocht van de "heimatloze" - het verdwenen stadsfeestzaal-orgel in Antwerpen* van Annelies Focquaert op blz. 32 een verkeerde ontwerp-tekening geplaatst.

Hieronder vindt u de juiste afbeelding.

© Antwerpen, Stadsarchief, MA 11793. Dat plan bestaat uit 5 delen, in wijzerzin vanaf linksboven te beginnen:

1. grote dwarsdoorsnede met koepel
2. groot vooraanzicht met ramen, + handtekening architect en datum
3. kleiner vooraanzicht zonder ramen
4. kleinere dwarsdoorsnede
5. grondplan

NIEUW TE BESTELLEN OP
WWW.ORGUE-HARMONIUM.NET

HARMONIUM HANDBOEK
 JORIS VERDIN

HET EERSTE
 HISTORISCH GEDOCUMENTEERDE
 REFERENTIEWERK
 OVER HET HARMONIUM
 EN ZIJN SPEELTECHNIEK

Op zoek naar een goede
 én betaalbare
 opname van uw uitvoering?

www.recordluyckx.be

Onze specialiteit:

- live opnames (orgel, koor, hofabra, ...)
- aan een betaalbare prijs
- met professionele apparatuur
- door een gediplomeerd geluidstechnicus én muzikant!

Meer info? **RECORD • LUYCKX**
 @telenet.be

0475 34 11 65

manufacture d'orgues
THOMAS

nieuwbouw en restauratie van pijporgels
 rue Mathieu Nisen, 338
 B-4970 STER-FRANCORCHAMPS
 tel.: +32 (0)87/27.50.68
 fax: +32 (0)87/27.57.97
 e-mail: info@orgues-thomas.com
<http://www.orgues-thomas.com>

Boeijenga

Hoofdweg 156 | 9341 BM Veenhuizen | Tel. 0592 - 304142 | Fax 0592 - 304143

NIEUWE & RECENT VERSCHENEN UITGAVEN

Johan G. Koers (1953)
Triptyque Grégorienne - Nocturne - Versus Alleluatici - BE 1060 - € 14,95 (met luistervoorbeeld op onze website)
Choral pour Orgue & Hymnus Veni Redemptor Gentium - BE 1061 - € 14,95 (met luistervoorbeeld op onze website)

Jacques van Oortmerssen
Fata Morgana for Organ - BE 1053 - € 12,95
Fantasie für Eine Orgelwalze, KV 608, W.A. Mozart tr. Jacques van Oortmerssen - BE 1045 - € 14,95 (met luistervoorbeeld op onze website)

Pro Organo Pleno - Essays in Honor of Ewald Kooiman
 met bijdragen van o.m. Hermann J. Busch, Peter van Dijk, Hans Fidom, Piet Kee, Marie-Louise Langlais, Jan Luth, George B. Stanffer & Christoph Wolff - BE 1070 - € 30,00 (inclusief de partituur van de compositie '70 Chord for Ewald Kooiman' van Piet Kee)

Chr.Fr. Ruppe (1753 - 1826)
Concert voor Orgel of Piano-Forte in C gr.terts - herdruk eind 2008 - BE 902 - € 9,50

Yfynke Hoogeveen, klarinet & Erwin Wiersinga, orgel
Poulenc, Ravel, Schumann & Ginastera - transcripties voor klarinet & orgel en voor orgel van Erwin Wiersinga - BECD001 - € 17,50

 www.boeijengamusie.com

Berichten

In memoriam Henri Pousseur (1929-2009)

Componist Henri Pousseur, een boegbeeld van de nieuwe muziek, is op 80-jarige leeftijd overleden.

Henri Pousseur werd in 1929 geboren in Malmédy. Hij kreeg zijn vorming aan de conservatoria van Luik en Brussel, waar een leraar hem in contact bracht met de Franse componist Pierre Boulez. Al gauw trad Pousseur toe tot de muzikale avantgarde van de jaren vijftig, waartoe

ook Karlheinz Stockhausen, Luciano Berio en Karel Goeyvaerts behoorden. Deze jonge componisten waren van plan de muziek grondig te veranderen. Het middel daartoe was de 'seriële muziek' waarin al het muzikale materiaal (toonhoogte, toonduur, klanksterkte) nog voor het eigenlijke componeren in een systeem werd vastgelegd.

Later zou Pousseur ernaar streven de Europese muziektraditie en zelfs de etnische muziek met zijn werk te verbinden. Ook het toeval (aleatoriek) en elektronische klanken speelden een grote rol in zijn werken.

Het oeuvre van Pousseur omvat meer dan 150 composities.

Ook het muziekonderwijs genoot zijn aandacht. Pousseur was onder meer directeur van het conservatorium van Luik en leidde verscheidene centra voor experimentele muziek. Hij was gastprofessor aan de Leuvense universiteit.

Pousseur schreef ook enkele werken voor orgel:

- 1) *Deuxième vue sur les jardins interdits* (1974), voor orgelsolo, gebaseerd op een koraal van Scheidt.
- 2) *Les Ruines de Jeruzona* (1978), voor orgel, piano, contrabas en slagwerk.
- 3) *Variations-Caprice* (1982), voor fluit en klavecimbel of orgel
- 4) *L'école d'Orphée* (1989), voor orgel, recitant en tape (met mogelijkheid de orgelpartij als solostuk te spelen)
- 5) *Ombres enlacées* (1999), voor orgel manualiter.

In memoriam Gert Oost (1942-2009)

Op 30 maart overleed de Utrechtse organist, musicoloog en componist Gert Oost. Hij werd 66 jaar. Gert Oost studeerde orgel aan het Amsterdamse conservatorium waar hij in 1968 het solodiploma orgel behaalde. In 1975 promoveerde hij op het proefschrift *De Orgelmakers Bätz, een eeuw orgelbouw in Nederland*. Daarna werkte hij tot 2003 als universitair docent muziektheorie en als onderzoeker aan de Universiteit Utrecht en de Gotische Zaal van de Raad van State in Den Haag.

Yves Senden gepromoveerd

Yves Senden behaalde op 29 januari 2009 het eerste Antwerpse Doctoraat in de Kunsten in het studiegebied Muziek en Podiumkunsten. Hij bestudeerde aspecten van semiotiek met betrekking tot muziek en werkte zijn conclusies uit in twee podiumproducties en een doctoraatsscriptie. Yves Senden wordt hiermee de eerste Doctor in de Kunsten van de Universiteit Antwerpen en het Koninklijk Conservatorium, Artesis Hogeschool Antwerpen in het kader van de Associatiefaculteit Kunsten van de AUHA (Associatie van Universiteit en Hogescholen Antwerpen).

Yves Senden (geb. 1965) is licentiaat in de Klassieke Filologie. Hij maakte in 1987 zijn eindverhandeling over de plaats van Moira in de Ilias en de Odyssee van Homeros.

Tussen 1987 en 1991 behaalde hij aan het conservatorium van Antwerpen

het eindexamen nieuwe cyclus voor orgel bij Stanislas Deriemaeker, evenals eerste prijzen voor harmonie, praktische harmonie, muziekgeschiedenis, kamermuziek en het getuigschrift voor analyse. In 1995 behaalde hij aan het conservatorium van Den Haag het eindexamen Uitvoerend Musicus bij Leo Van Doeselaar. Als organist geeft hij concerten in binnen- en buitenland en verzorgde hij radio-opnames. Als voordrachthouder spreekt hij over componisten, maar ook over muziekfilosofisch geïnspireerde onderwerpen. Als pedagoog is hij verbonden aan het Koninklijk Conservatorium van de Artesis Hogeschool Antwerpen. Als onderzoeker richt hij zijn aandacht op de banden tussen semiotiek en muzikanalyse.

02.04.2009-21.06.2009 Tentoonstelling Brusselse Orgels

In *Het Huis van Folklore en Tradities*, Eikstraat 19 te Brussel organiseert de *vzw Brusselse Orgels* een tentoonstelling over het Brusselse orgelgebeuren: een unieke gelegenheid voor het grote publiek om

kennis te maken met de geschiedenis, de diversiteit en de rijkdom van dit patrimonium.

Theorie en praktijk gaan op deze uitzonderlijke tentoonstelling hand in hand: privé- en publieke archiefstukken, gravures, tekeningen, foto's, portretten, kaarten, originele teksten en persuittreksels evoceren oude instrumenten, verdwenen orgels, de restauratieproblematiek en de actieve Brusselse orgelmakers. Bezoekers kunnen aan de hand van een schaalmodel zelf de windvoorziening, de

registers en enkele toetsen bedienen zodat ze de visu en de auditu het functioneren van de belangrijkste delen van een orgel kunnen begrijpen. Een klein historisch instrument zal op de tentoonstelling bespeeld worden door Brusselse organisten die de bezoekers ook graag te woord zullen staan.

De tentoonstelling is gratis toegankelijk van donderdag tot zondag telkens van 13.00 tot 18.00u en dit van 2 april tot 21 juni 2009.

01.06.2009 Persjoenkelen in Oudenaarde

Van 29 mei tot 1 juni slaat Radio Klara zijn tenten op in Oudenaarde. Het festival *Klara in de stad* zal tijdens deze driedaagse een brede waaier aan evenementen ontvouwen: concerten, optredens, happenings, tentoonstellingen, wandelingen, ...

Op Pinkstermaandag 1 juni vindt naar analogie met de vorige jaren een orgelwandeling plaats.

Er worden vier kerken bezocht. Stadsgidsen geven een telkens korte toelichting over de stad, de kerkgebouwen en de orgels. De organisten Koenraad Verstichel en Léon Bierens bespelen de orgels.

Toegang gratis. Info: www.klara.be

07.07.2009 Orgeltrip doorheen het Land zonder grens

Maurice Clement en Luc Ponet gidsen een cultuur-toeristische daguitstap naar orgels in Luxemburg: de kathedraal, de concertzaal van de Filharmonie en de Michaëlerkerk in Luxemburg-stad, het Thomas-orgel in Gilsdorf en de Trinitariërkerk in Vianden.

Opstapplaats: Tongeren (parking 'de Motten', op wandelafstand van het station) Vertrek: 08:00 - Terug: 22:00.

Deelname in de kosten voor de reis, concerten, 1 warme maaltijd (excl. dranken), 1 broodmaaltijd en programmabrochure: € 75, red. € 65. Annulatie indien minder dan 40 inschrijvingen (betaalde tickets worden integraal terugbetaald)

Inschrijven door overschrijving vermelding 'orgeltrip' op rekening nummer 751-2001009-36 van Forum Musicale – Tongeren.

Info en reservatie: Basilica Festival van Vlaanderen, Vlasmarkt 4, B-3700 Tongeren [t] +32 (0)12 23 93 99 / info@basilica.be

10.07.2009-14.07.2009 24e congres van het FFAO "Orgues en Lorraine"

Info: www.ffa0.com | gueritey@ffa0.com

26.07.2009 - 02.08.2009 Orgelstage in Saessolsheim (Elzas)

repertoire: barok, Mendelssohn, improvisatie in diverse stijlen.

docenten: Eichelberger, Jacob, Jansen, Roser, Righetti

info: <http://perso.orange.fr/asamos> | assomos@orange.fr

31.07.2009 - 08.08.2009 — Internationaal orgelconcours Brugge

Info & tickets: [t] + 32 (0)50 33 22 83 [m] info@MAfestival.be [w] www.mafestival.be of www.festival.be

02.08.2009-08.08.2009 57e congres van het GDO te Praag

met orgelbezoeken, concerten, symposium, interpretatiecursussen
Info: GDO, M. Roland Behrens, Josefstrasse 8, D-66693 Mettlach

20.08.2009-22.08.2009 – Vlaamse Orgeldagen

Concerten, audities, workshops, masterclasses, tentoonstelling, orgelwedstrijd, orgelfietstocht, orgelcafé, ...

Doelgroep: liefhebbers, muziekstudenten, semi-professionelen, ... van alle leeftijden (kinderen, jongeren, volwassenen, ...)

Donderdag 20 augustus 20:00, openingsconcert Alden Biesen

Vrijdag 21 augustus: workshops en voorronde orgelwedstrijd

14:00: Basiliek, masterclass Ad Van Sleuwen

20:00: Basiliek, orgelconcert Ad Van Sleuwen

Zaterdag 22 augustus: workshops en initiaties

14:00: Basiliek, finale van de orgelwedstrijd

20:00: Basiliek, verrassingsconcert en proclamatie

Info en reservatie: Het Orgel in Vlaanderen, Lange Gasthuisstraat 45, 2000 Antwerpen. [t] 03 202 77 06

info@orgelinvlaanderen.be | www.orgelinvlaanderen.be

29.10.2009-01.11.2009 1e internationale improvisatiewedstrijd te Leipzig

jury: Stefan Engels, Thierry Escaich Lionel Rogg, Enjott Schneider, Domenico Tagliente, Jürgen Wolf

Prijzen: 5000€, 3000€, 1500€

Organisatie: Musikhochschule Leipzig, Nikolaikirche Leipzig en ORGAN-promotion.

Info: www.ORGANpromotion.org | info@ORGANpromotion.org

Nieuwe Nederlandstalige publicatie over Cavaillé-Coll

Op maandag 8 december 2008 promoveerde René Verwer (°1953) aan de Vrije Universiteit van Amsterdam met een academisch

proefschrift over "Cavaillé-Coll en Nederland: een studie naar het werk van Cavaillé-Coll en diens invloed in Nederland in de periode 1875-1924". Dit doctoraal proefschrift zal in dit najaar worden gepubliceerd door de firma Canaletto te Alphen aan de Rijn (NL).

Aristide Cavaillé-Coll (1811-1890) is één der belangrijkste orgelmakers uit de 19de eeuw en heeft een grote invloed gehad op de 19de-eeuwse orgelmakerij.

Verschillende capita selecta uit deze dissertatie overstijgen ruimschoots het landelijk belang. De Parijse organist Olivier Latty schreef bij deze uitgave het voorwoord. Het boek, genaaid en gebonden in harde kaft, zal circa 480 pagina's tellen en kost 35 Euro intekenprijs. Na publicatie is de prijs 39,95€. Belangstellenden kunnen intekenen door een mail te sturen naar info@canaletto.nl.

Raad van bestuur Orgelkunst vzw

Op de bestuursvergadering van 6 april 2009 werden de mandaten van de vzw *Orgelkunst* als volgt behouden of herschikt:

Luk Bastiaens, voorzitter; Marc Van Driessen, ondervoorzitter, Lene Vandenberghe, penningsmeester; Stijn Hanssens, secretaris en Pieter Vanhaecke, lid.

Ronny Plovie, sedert jaren trouwe medewerker als ondervoorzitter en redactielid, heeft wegens té drukke werkzaamheden ontslag genomen. Wij danken hem voor alles wat hij voor *Orgelkunst vzw* heeft betekend en wensen hem veel geluk in zijn verdere carrière.

Website Orgelkunst vzw bestaat 10 jaar

Op 25 juli 1999 publiceerde *Orgelkunst vzw* haar website die inmiddels ruim meer dan 150.000 bezoekers kreeg. Naast informatie over de vereniging en haar tijdschrift, worden vele orgelberichten gepubliceerd en is er online een orgelconcertenagenda te consulteren.

Info: www.orgelkunst.be

Een interessant orgel wordt
degelijk gemaakt, graag bespeeld
en goed onderhouden.

PIETER VANHAECKE

STEMMEN EN ONDERHOUDEN

Vissegatstraat 155

3071 Kortenberg

☐ *0473/871.341*

of 02/660.20.30

mail: pietervanhaecke@skynet.be

*Een ruime ervaring als bron van kennis
en ambacht om uw orgel
- historisch of modern -
degelijk te onderhouden.
Duidelijke en juiste prijsopgave,
zorgvuldige afwerking.*

het ORGEL

- Nederlands tijdschrift voor orgelcultuur sinds 1886
- uitgave van de Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici (KVOK)
- verschijnt zes keer per jaar (ca. 290 pagina's)
- abonnementsgeld: € 70 (= inclusief het maandelijks actualiteitenblad NOTABENE)

Voor een abonnement:
Ledenadministratie KVOK
p/a Jabbingelaan 21
9591 AL Onstwedde
Nederland
tel.: + 31 599 33 18 90
e-mail: ledenadministratieknov@hetorgel.nl

meer info: www.hetorgel.nl

vraag een
gratis
proefexemplaar via
mail@orgelkunst.be

Vlaams tijdschrift voor orgelcultuur
XXXII | 2009 | vier nummers [240 blz] + CD
abonnement: 33 €
rekeningnummer: BE09 4366 2049 9157 | bic: KREDBEBB
Overhemstraat 28 A - B-3320 Hoegaarden - België
[t]+ 32 16 765299 | mail@orgelkunst.be | www.orgelkunst.be

Het Schyven-orgel (1900) van de St.-Catharinacollegekerk te Geraardsbergen gerestaureerd

Geschiedenis van de orgels in de collegekerk

Voor de Franse revolutie bezat de collegekerk, die toen beheerd werd door de paters miniemen, een Van Peteghemorgel. Dat lezen we in een brief geschreven door Van Peteghem aan de kerkraad van Deftinge. Hij belooft de kerkmeesters voor Deftinge een orgel te bouwen *dat zeer gelyck sal syn aen het orgel van de eerwaardighe Paters Miniemen te Geersraetberghe*.¹ Tijdens of na de Franse Revolutie werd het jammer genoeg uit de collegekerk verwijderd.

Waarschijnlijk was het principaal De Carte (1897-1902) die op het einde van de 19e eeuw contact opnam met Pierre Schyven (°Elsene 1827 - + Elsene 1916) i.v.m. de levering van een orgel. Schyven was toen een beroemd Belgisch orgelbouwer. Tussen 1851 en 1872 was hij werkzaam bij de -in Brussel gevestigde- Duitse orgelbouwer Merklin-Schütze. Samen met Armand Verreyt (eveneens een meestergast bij Merklin), stichtte Schyven in 1873 een nieuwe firma "Pierre Schyven & Cie". Een groot gedeelte van de materialen, de know-how en het personeel van Merklin werden overgenomen. Schyven werkte met ongeveer 50 arbeiders. In 1878 kwam zijn zoon François (1856-1927) in dienst. Samen bouwden ze meer dan 200 orgels verspreid over de hele wereld, romantische instrumenten, vaak met een monumentaal karakter zoals het viermanualige orgel van de kathedraal te Antwerpen (1891).² In 1900 werd het instrument in de collegekerk geleverd: een eerder bescheiden romantisch orgel met twee manualen en 12 registers. Schyven past er zijn gebrevetteerd pneumatisch systeem toe.³ De tweedelige orgelkast in massieve eik is monumentaal maar zeer sober en eenvoudig.

Op dinsdag 15 mei 1900 organiseerde principaal De Corte twee orgelconcerten om de plaatsing van het nieuwe instrument te vieren. Een in de voormiddag en een in de namiddag met de organisten De Groot, (Sint-Baafskathedraal te Gent) en Dedecker, (Sint-Jacob op Coudenberg te Brussel). Het orgel kostte 10.000 BEF, een voor die tijd enorme som, die door het college niet in één keer kon worden betaald. Zo is geweten dat principaal Redant in 1903 van Pierre Schyven een betalingsherinnering kreeg. Er diende toen nog 900 BEF te worden betaald samen met 422,48 BEF verwijlinteressen. Tussen de twee wereldoorlogen werden kleine werken uitgevoerd door de gebroeders Reygaert, orgelbouwers te Geraardsbergen.⁴

De moeizame weg van restauratie

Principaal Van Kerchove, die in maart 1984 belast werd met de leiding van het college, besloot in december van dat jaar iets te ondernemen voor het orgel, dat sterk vervuild was en de laatste decennia niet onderhouden, beschadigd door ondeskundige en te hardhandige interventies, aangetast door houtworm en schimmelvorming. Hij contacteerde hiervoor de orgelbouwer Jean-Pierre Draps uit Erps-Kwerps die een eerste prijsbestek opmaakte. Het zag er naar uit dat het herstel van het collegeorgel een dure aangelegenheid zou worden en er moest dus gezocht worden naar voldoende financiën alvorens men met de restauratie kon starten.

Bovendien zou ook het kerkgebouw ingrijpend gerestaureerd worden tussen 1990 en 1992. Dit alles leidde tot een (eerste) uitstel van de orgelrestauratie.

In 1991 besloot de principaal voor de restauratie van het orgel de steun te vragen aan de Koning Boudewijnstichting. In samenwerking met de orgeldeskundige J. Braeckmans en de dienst Monumenten en Landschappen, werd een restauratieproject opgesteld dat aan de stichting werd overgemaakt. Het project werd op 19 januari 1993 door de jury geselecteerd en kwam dus in aanmerking voor financiële steun.

Met dit bedrag kon een aanvang worden genomen met de restauratie van het orgel, maar de studie van orgeldeskundige Braeckmans had aan het licht gebracht in welke erbarmelijke staat het orgel verkeerde, wat ertoe leidde dat een algehele restauratie ongeveer 5 miljoen BEF zou kosten.

Enkel het pijpwerk bleef opmerkelijk gaaf bewaard, ondanks de zeer vervallen kast en binnenwerk. Ook de pneumatiek was zeer gehavend. Daarom werd ervoor geopteerd om de pneumatische tractuur en bijhorende windladen niet meer te restaureren en een mechanische tractuur te plaatsen. Dat was zeer spijtig want een waardevol historisch en authentiek systeem werd definitief verwijderd om plaats te maken voor een tractuur die nooit heeft bestaan in dit orgel. Met de kennis en kunde van de laatste decennia zou er nu zeker voor gekozen worden om de originele pneumatische toestand te restaureren.

De werken begonnen in 1993 met een nieuwe windvoorziening, uitgevoerd door orgelbouwer J.-P. Draps. In 1994 werden enkele stomme pijpen van het front met tinfoelie belegd. De grote afstand en het vele werk maakten het onmogelijk voor J.-P. Draps om de restauratie binnen de vier jaar af te

*Geraardsbergen,
St.-Catharinacollegekerk,
orgel van Pierre Schyven
uit 1900.
Foto's: Pieter Vanhaecke*

werken. Omdat de principaal deze periode te lang vond werd uitgekeken naar een andere orgelbouwer en de keuze viel op Dierik Potvlieghe uit Oetingen. Tussen 1994 en 1996 plaatste hij een nieuwe windlade, enkele nieuwe windkanalen en een nieuw wellenbord voor het Grand-Orgue en Pédale. Hij restaureerde ook het pijpwerk van 3 registers in het Grand-Orgue. In 1998 begon de restauratie van het kerkinterieur die verdere werken aan het orgel voor bijna twee jaar onmogelijk maakte.

Omdat kardinaal Schotte de gerestaureerde collegekerk zou consacreran op 23 januari 2000, werd aan orgelbouwer Potvlieghe gevraagd om tegen die datum tenminste de niet behandelde frontpijpen van het orgel met tinfoel te beleggen. In de loop van 2001 voerde orgelbouwer Potvlieghe nog enkele kleinere werken aan het orgel uit.

In september 2003 liet D. Potvlieghe uiteindelijk weten niet langer te kunnen instaan voor de restauratie van het collegeorgel. De orgelbouwer zag zich geplaagd voor een aantal technische problemen en had een te gevuld orderboek om onmiddellijk verder te kunnen werken.

Er werd een contract afgesloten met Pieter Vanhaecke in 2003. Hij startte eind 2004 met de moeilijke voltooiing van de restauratie. De situatie was complex: stabiliteitsproblemen, reeds gerestaureerde delen op nog volledig te restaureren delen afstemmen, moeilijke tractuurombouw van een pneumatische naar een mechanische... Als voorbeeld werden enkele mechanische Schyvenorgels genomen. Deze voorbeelden waren meer dan nodig om op een verantwoorde wijze de restauratie van het collegeorgel te voltooien, o.m. om een juist inzicht te krijgen in de wijze waarop Schyven mechanische orgels bouwde. Het college ging op zoek naar sponsors, want buiten de Koning Boudewijnstichting waren er geen subsidies.

Tussen 2004 en 2008 maakte P. Vanhaecke een volledig nieuwe mechanische speeltafel, naar het voorbeeld van het Schyvenorgel in de St.-Hubertuskerk te Bosvoorde. De manualen, bakstukken, pedaal en bank zijn origineel van Schyven. Koppelingen, winkelhaken en balansen zijn nieuw. De volledige tractuur, wellenbord en windlade van het Pédale en Grand-Orgue werden door D. Potvlieghe al gemaakt; deze van het Récit werden door P. Vanhaecke gemaakt evenals de apparaten voor de twee pedaalregisters (die gemeenschappelijk zijn met de Bourdon 16' en de Montre 8' van het Grand-Orgue), naar het voorbeeld van Cavallé-Coll. Het aankoppelen van de tractuur, het stabiliseren en restaureren van de kast en de verdere herstellingen aan het pijpwerk werden door Vanhaecke verzorgd. Zonder dat er veel gewijzigd werd aan de originele klankkleur, klinkt dit romantisch orgel opmerkelijk mooi in deze kleine kerk, wat doet vermoeden dat de akoestiek erg gelijkend is met die van 1900. Om de winddruk te bepalen werden voorbeelden bestudeerd van kleinere pneumatische orgels van Schyven en proeven ge-

daan met de toonhoogte. Bij veel pijpwerk was de stemkrul heel diep ingestemd, vermoedelijk omdat de lekke pneumatiek in vele stokgaten voor onvoldoende windtoevoer zorgde. Toch bleven er voldoende pijpen over (o.a. in de strijkers en de Fourniture) waarvan de steminrichting op een normale plaats stonden, vergelijkbaar met originele Schyvenpijpen. Met deze pijpen is er een evenwicht gevonden tussen toonhoogte - winddruk en akoestiek. Alle 772 orgelpijpen zijn origineel. Enkelen kregen een nieuw corpusgedeelte, maar 95 % werden enkel gereinigd, uitgeblutst, terug gerecht en gerond. De knoppen en stemkrukken van de tongwerken werden vernieuwd. Een egalisatie van de intonatie gebeurde i.s.m. Gert Van Buuren.

Op 10 oktober 2008, 24 jaar na de eerste initiatieven voor restauratie, werd het orgel feestelijk ingespeeld door Jozef Sluys, organist titularis van de kathedraal te Brussel en gewijd door Mgr. Van Looy sdb, bisschop van Gent, met een volle collegekerk van sympathisanten en milde sponsors.

Met deze is Geraardsbergen een klein waardevol romantisch orgel rijker.

Voor het grote publiek was er een open deur dag op 25 april 2009, met 's avonds een concert, verzorgd door Peter Thomas, organist te Aalst.

Dispositie

Grand-Orgue		Récit Expressif	Pédale (Transmissies GO)	
Bourdon	16	Flûte Harmonique	8	Sousbasse 16
Bourdon	8	Flûte Octaviante	4	Basse 8
Montre	8	Salicional	8	
Gambe	8	Voix Céleste	8	
Prestant	4	Basson Hautbois	8	
Fourniture	III			
Trompette	8			

Réunion Grand Orgue au Pédalier

Réunion Récit au Pédalier

Réunion Récit au Grand Orgue

Trémolo

Winddruk 85 mm WK

- 1 Brief gedateerd op 7 november 1779, bewaard in het Rijksarchief te Gent.
- 2 Voor meer info over het Schyvenorgel in de Antwerpse kathedraal, zie: VAN DE VELDE Peter, *Het Schyven-orgel (1891) in de Antwerpse kathedraal*. In *Orgelkunst* XXIX, 2006, nr. 4, blz. 215
- 3 STEENBRUGGE Dirk, *Het Pierre Schyven-orgel in de Gentse Sint-Annakerk*. In *Orgelkunst*, XXVIII, 2005, nr. 4, blz. 202-205. In deze bijdrage wordt de werking van het pneumatisch systeem uitgelegd.
- 4 Gegevens gevonden in het collegearchief

Bij de achterplaat

De orgels van het Elzenveld te Antwerpen

Het Onze-Lieve-Vrouwgasthuis

De kapel maakt deel uit van een historisch pand bestaande uit een gasthuis, een klooster met kapel en een pastorie. Deze historische site is vandaag een cultureel congrescentrum waar ook een hotel is ondergebracht.

Het oudste gedeelte van de kapel van Elzenveld, gelegen aan de Gasthuisstraat te Antwerpen, is het schip dat dateert van omstreeks 1400. Het ruime koorgedeelte werd in de jaren 1442-1460 toegevoegd. Nadien volgde de bouw van de nu nog bestaande gasthuiszaal.

Het complex werd in de loop der tijden verder uitgebreid. De gotische inrichting van de kapel werd gewijzigd in een barokinterieur. Artus Quellinus is de ontwerper van het hoofdaltaar. Hij was de kleinzoon van Erasmus Quellinus I, stamvader van de kunstenaarsfamilie.

Orgelhistoriek

Bouw van het orgel : Blasius Bremser, 1675

In 1675 bouwde Blasius Bremser (1646-1679) een nieuw orgel voor het Elisabethgasthuis van Antwerpen. De kostprijs bedroeg 525 gulden. Dit bedrag had enkel betrekking op het eigenlijke orgel en dus niet op het orgelmeubel. Volgens het gilderecht tijdens het *Ancien Régime* was het vervaardigen van orgelkasten immers niet toegelaten aan orgelmakers, maar behoorde dit exclusief tot het domein van de meubelmakers. Voor het Elisabethgasthuis deed men hiervoor een beroep op een vooraanstaand ambachtsman: Gisbertus Cosijns, deken van de Antwerpse meubelmakersgilde. Het vervaardigen van de beelden werd ook beschouwd als een apart vakmanschap en hiervoor deed men een beroep op Peeter Verbruggen de Oude (1615-1686). Het bouwcontract voor het Bremserorgel, waarvan melding gemaakt wordt in de rekeningen, bleef niet bewaard. Zo werden we niet ingelicht over de gedetailleerde kenmerken van het orgel. Wel konden we uit de huidige opbouw duidelijk afleiden dat het een balustradeorgel betrof, met de speeltafel aan de achterzijde van het meubel.

Ook al werd het meubel niet door orgelmaker Bremser zelf vervaardigd, toch kunnen er frappante stilistische overeenkomsten met orgelkasten van andere Bremserorgels vastgesteld worden.

Men zou zich de vraag kunnen stellen of de huidige locatie van het orgel, aan de westzijde van de kapel, wel de originele is. Zo is dit instrument door zijn type als balustradeorgel essentieel verbonden met een doksaal. Het huidige doksaal is echter 19^e-eeuws en dateert vermoedelijk uit 1866: dit

jaartal vinden we terug op de centraal geplaatste cartouche. Voorts bevindt zich in de zuidelijke muur van het koor, op de overgang naar het schip, een deurtje, dat via een spiltrap verbonden is met het gelijkvloerse niveau. Het lijkt er dus op dat er zich vroeger in deze kapel een koordoksaal bevond, als een afscherming tussen het koor, waar de gasthuiszusters plaatsnamen, en het schip, waar de leken gezeten waren.

Uit de archivalia blijkt echter dat het orgel in 1675 wellicht niet gebouwd werd op het koordoksaal, maar wel op een portaal aan de westgevel, dat tegelijkertijd met de installatie van het orgel nieuw vervaardigd werd. Zeer gedetailleerde informatie geven de archivalia niet prijs, maar in de rekeningen uit 1682 worden de uitgaven voor orgel en portaal wel in één adem genoemd, hetgeen toelaat te vermoeden dat beide meubelstukken als één geheel geconcipeerd werden. Het Bremserorgel werd dus reeds in 1675 als een portaalorgel gebouwd. Er zijn geen afbeeldingen van dit oude portaal beschikbaar. Evenmin zijn er gegevens over de vervanging van deze oude constructie door het huidige portaal.

De periode 1683-1839

Over de hele verdere geschiedenis van het orgel tot in het midden van de 19^e eeuw leveren de archivalia, ondanks de beschikbaarheid van rekeningenboeken, niet de minste informatie. De ironie wil dat de enige vermelding van een orgelactiviteit uit deze periode niet uit de archivalia stamt, maar uit het orgel zelf, en dat die vermelding niet afkomstig is van de hand van een administrator, maar wel van een orgelmaker. In de hoofdwerkkast werd namelijk tegen de rechter zijkant een papier gekleefd, waarop orgelmaker Louis II Delhaye (1696-1781) uit Antwerpen melding maakte van zijn werken: *hij maakte zowel de groote als de klijne orgel schoon*; dit moeten we begrijpen als het Hoofdwerk en het Onderpositief van het Bremserorgel.

Een project van Theodoor Smet, 1840

In 1840 deed orgelmaker Theodoor Smet uit Duffel een voorstel voor de plaatsing van een nieuw positief of viervoets werk in de bestaande orgelkast van de gasthuiskapel. Het blijft echter de vraag of dit project wel daadwerkelijk uitgevoerd werd. De rekeningen geven absoluut geen uitsluitsel, want ze bevatten nauwelijks vermeldingen van orgelactiviteiten. Zelfs over Lorets nieuwbouw uit 1844 is in de rekeningen niets terug te vinden.

De enige orgelactiviteit uit de periode 1808-1900 die wél in de rekeningen figureert is die voor het *kuijsschen, repareren*

en stemmen der orgel in het jaar 1842 door de Antwerpse orgelmaker Jean-Joseph Delhaye (1786-1845), kleinzoon van de eerder genoemde Louis II Delhaye.

Renovatie door François-Bernard Loret, 1844

In 1844 werd een beroep gedaan op weer een andere orgelmaker: François-Bernard Loret uit Mechelen. De pastoor van het gasthuis verzocht hem een renovatie van het orgel uit te voeren. In tegenstelling tot het project van Theodoor Smet uit 1840, dat slechts in de vernieuwing van het Positief voorzag, opteerde Loret resoluut voor een integrale vernieuwing van het hele binnenwerk van het orgel. Bijgevolg werd in 1844 zowel het bestaande Hoofdwerk als het Onderpositief uit de orgelkast verwijderd, om de plaats te ruimen voor een geheel nieuw tweeklaviersorgel, in de typische stijl van François-Bernard Loret uit diens eerste periode. Hoofdwerk en Positief werden nu beide op het hoogste niveau in het orgelmeubel opgesteld, op één gemeenschappelijke windlade.

Het oude binnenwerk van het gasthuisorgel werd verkocht aan de Sint-Annakerk van Oudergem bij Brussel. De hermontage van dit Antwerpse binnenwerk te Oudergem werd door Loret zelf uitgevoerd. Voor die ruimte vervaardigde hij ook een nieuwe orgelkast. Men kan zich afvragen of deze te Oudergem herbestemde orgelkern nog veel materiaal van Bremser uit de 17^e eeuw bevatte. Het antwoord hierop is afhankelijk van het feit of het orgelproject van Theodoor Smet uit 1840 al dan niet was uitgevoerd. Indien dit wel het geval was, dan was het gasthuisorgel al sterk vernieuwd vooraleer het aan Oudergem verkocht werd. In het andere geval zou de mogelijkheid wel reëel zijn dat dit binnenwerk nog grotendeels uit de 17^e eeuw stamde. Hoe dan ook, het orgelbestand dat zich thans in de Sint-Annakerk van Oudergem bevindt, is integraal 19^e-eeuws, en bevat geen onderdelen van nog oudere datum.

1964 - 2005

In 1964 besloot Mevrouw Pais-Minne, archivaris van het OCMW, het orgel van de kapel te laten herstellen. Het werd echter een parcours met hindernissen, waaronder een malafide orgelbouwer die met de noorderzon - en heel wat geld - verdween en het orgel onbespeelbaar achterliet. Na dit avontuur zat er niets anders op dan het orgel opnieuw te laten herstellen. Deze maal werd de opdracht toevertrouwd aan de firma Aerts & Castrel uit Duffel. De werken werden uitgevoerd in 1967 en resulteerden in een transformatie, die hoegenaamd geen rekening hield met de historische gegevens van het instrument. De windlade uit 1844 werd ingrijpend gewijzigd, het pijpwerk sterk getransformeerd, en de dispositie aangepast aan de neobarokke smaak van die tijd. In feite betekende dit een verminking van het aanwezige historische bestand. Het is in deze toestand dat het orgel tot in deze tijd bewaard bleef, want sindsdien werden er geen wijzigingen meer aangebracht en werd het orgel enkel nog geregeld gestemd.

De toestand van het orgel in de kapel van het voormalige Sint-Elisabethgasthuis was dus hybride. Enerzijds was er de schitterende orgelkast uit 1675 in vroeg-barokke stijl, anderzijds bevond zich hierin een 19^e-eeuws instrument, dat volkomen losstond van de logica en eigenheden van het orgelmeubel. François-Bernard Loret verzuimde immers om een hechte band te creëren tussen het eigenlijke instrument en het orgelmeubel. Om economische redenen en om vlotte levertijden te kunnen garanderen, hanteerde Loret zelfs bij volledig nieuwe instrumenten een aantal vaste modellen van orgelmeubels. Het eigenlijke instrument werd los van het meubel geconcipieerd en deels op voorhand vervaardigd, zodat de keuze voor het type orgelkast bepaald kon worden door de smaak van de opdrachtgever en niet door de logica van het inwendige. Op die manier werd het orgelmeubel gedegradeerd tot slechts een omhulsel van het eigenlijke instrument, en werd geen organische eenheid gecreëerd tussen meubel en instrument.

Zo'n manier van werken had enkele ingrijpende gevolgen. Het instrument en het pijpenfront werden niet verenigd, Loret verwijderde zelfs het oude hoofdwerkfront en verving het door stomme houten pijpen. Het gebrek aan respect van Loret voor het oude orgelmeubel blijkt nog duidelijker uit het feit dat Loret de oorspronkelijke achterwand geheel verwijderde, om de diepte van het meubel te kunnen uitbreiden. Doordat ook dit Loretinstrument wellicht reeds grotendeels op voorhand vervaardigd werd, zonder dat de bestemming van deze orgelkast bekend was, ontstond een onlogische structuur, die zeer kwalijke gevolgen had voor het normale onderhoud en de instandhouding van het orgel.

Daarbij komt nog dat het inwendige van het Loretorgel uit 1844 allesbehalve ongeschonden bewaard bleef. Tijdens de transformatiecampagnes uit 1964 en 1967 werd de samenstelling van de registers grondig gewijzigd door verplaatsing, inkorting en transformatie van de pijpen, de verdwijning van oude pijpen en de komst van nieuwe. Bij die gelegenheid werd ook de windlade zwaar getransformeerd: originele pijpstukken en -roosters verdwenen en zelfs het originele fundament of tafel werd vervangen door kunststofplaat.

Door al deze moeilijkheden werd na rijp beraad en met een team van deskundigen uit verschillende disciplines besloten om voor de restauratie over te gaan tot een ontdebelling van beide entiteiten, en ze elk te restaureren en herwaarderen naar hun eigenheid.

Voor het 17^e-eeuwse orgelmeubel resulteerde dit in een restauratie volgens de regels van de kunst, en in de creatie van een orgelstructuur zoals die aangegeven werd door het meubel. Doordat de precieze maatvoering der orgelpijpen geënt werd op het orgelmeubel werd een instrument gecreëerd in hechte harmonie met het orgelmeubel. De precieze, originele dispositie is niet bekend. Van twee gelijkaardige Bremserorgels bleven de bouwcontracten, beiden met vermelding van een dispositie van 19 registers, wel bewaard. Mede op basis van deze overeenkomsten werd een dispositie

voor het te reconstrueren Bremserorgel samengesteld. Voor het nieuwe binnenwerk, is uitgegaan van het nog bijna volledig authentiek orgel van vader Jan Bremser (ca. 1610-1669) in de hoofdkerk van Aarschot omdat van Blasius Bremser zelf onvoldoende restanten zijn bewaard. Opvallende stijlkenmerken die Jan Bremser heeft toegepast zijn de grote compactheid van meubel en instrument en het gebruik van zeer enge pijpmensuren.

De genomen optie bood de mogelijkheid ook het Loret-orgel in zijn specifieke eigenheid te herwaarderen, door de creatie van een nieuwe orgelkast rond het instrument uit 1844. Zo is op de meest geëigende wijze de logica van het Loret-instrument gerespecteerd. De ingrijpende transformaties van het Loret-orgel werden teniet gedaan en alle verloren gegane Loret-materialen werden zorgvuldig gereconstrueerd.

Het Bremser-orgel bevindt zich op zijn aloude plaats, namelijk op het doksaal aan de westkant van de kapel. Het Loret-pijpwerk heeft een geheel nieuwe kast gekregen op een doksaal dat in de hoge scheidingmuur tussen het koor en het schip van de kapel werd gebouwd. De trap die ernaar toe leidt is de reeds vermelde bestaande oude stenen spiltrap, die lange tijd buiten gebruik is geweest en nu een nieuwe bestemming heeft gekregen.

De reconstructie/restauratie van beide orgels werd gerealiseerd door de *Manufacture d'orgues Thomas* uit Francorchamps naar een ontwerp van *Spectrum N.V.* uit Hasselt.

Het Loretorgel (1844) in een nieuwe orgelkast.

Dispositie reconstructie Bremser-orgel (2007)

Principaell

Nachtegalen	Bourdon 8	Prestant 8
Tramblant	Octaëff 4	Cornet III
Trommel	Superoctaëff 2	Fluyt 4
	Tierse 1 3/5	Quintefluyt 3
	Mixtuer III	Superoctaëff 1
	Trompet 8	Cimbael II

Stoelwerck

Holpijp 8	Sexquialtera II sup
Fluyt 4	Scharpe quint 1 1/2
Octaëff 2	Superoctaëff 1
Duytsche Fluyt 2	Cromhoren 8
Mixtuer II	

Toonhoogte: a'=405 Hz

Klavieromvang: CDEFGA – c³ (45 toetsen)

Pedaal: CDEFGA – c⁰ (9 toetsen), aangehangen aan het Principaell

Manuaalkoppeling d.m.v. schuifkoppeling

Stemming: gemodificeerde middentoonstemming

Winddruk: 75mm wk

Dispositie Loret-orgel (1844/2007)

Bourdon 8 (P)	Fluyt 4 (P)
Dolcina 8 (P)	Fugara 4/8 (H)
Tremolo (H)	Prestant 4 (H)
Doublette 2 (H)	Cornet III (H)
Clairon 4 bas (H)	Trompette 8 sup (H)

P = positief

H = hoofdwerk

Bron: Conceptnota Orgelrestauratieproject Kapel St.-Elisabethgasthuis (Elzenveld) te Antwerpen, opgesteld door Spectrum NV.

Archiefonderzoek: Philip Delarbre in opdracht van Spectrum NV.

Foto's: Luk Bastiaens

Verdere info over Bremser:

MERTENS, W. *Jan en Blasius Bremser (ca1610-1679) "Oirgelmaecker woonende binnen Mechelen"*. In *Orgelkunst*, XXIV, 2001, nr. 3, blz. 129-162.

K L I N K

K L A N K

K L A A R

B E T E R

Topmusici gingen u voor

Kies voor de kwaliteitsopnamen van Animato Music Productions. Vele Vlaamse toporganisten gingen u voor! (Luk Bastiaens, Els Biesemans, Kamiel D'Hooghe, Paul de Maeyer, Chris Dubois, Ignace Michiels, Ronny Plovie, Lieve Van De Rostyne, Marc Van Driessen) Wie volgt?

Voor musici, door musici

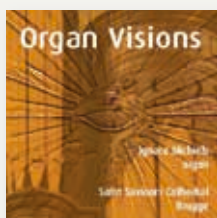
Marien Stouten (technicus) studeert orgel bij Ignace Michiels aan het Conservatorium te Gent. In 2009 studeert hij af. Marien Stouten verzorgde reeds vele opnamen in zowel België als Nederland. Niet verwonderlijk. De beste opname's worden immers gemaakt door musici! Dat hoor je.

Kamiel D'Hooghe
presentatie 28 juni

Kamiel D'Hooghe
presentatie 28 juni

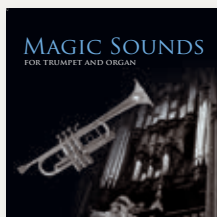
Ignace Michiels
orgel

Els Biesemans
orgel

Rachel Fabry sopraan
Marc Van Driessen orgel

Bart Coppé trompet
Ignace Michiels orgel

Ook verzorgden wij de auditieve bijlages van Orgelkunst!

Animato Music Productions

Marien Stouten
Heuvelsweg 6
4321 TG Kerkwerpe
T +31(0)622395937
E info@animatomusicproductions.nl
I www.animatomusicproductions.nl

Kwaliteitsopnamen
van Animato
Je hoort het verschil

I. Positief (C-c''''', in zwelkast)

1. Monter 8'
2. Gemshoorn 8'
3. Gedekt 8'
4. Octaaf 4'
5. Blokfluit 4'
6. Doublette 2'
7. Nasard 2 2/3'
8. Tierce 1 3/5'
9. Scherp III-IV
10. Basson 8'

Tremulant

II. Hoofdwerk (C-c''''')

11. Prestant 16'
12. Principaal 8'
13. Salicional 8'
14. Flûte harmonique 8'
15. Roerfluit 8'
16. Octaaf 4'
17. Spitfluit 4'
18. Kwint 2 2/3'
19. Superoctaaf 2'
20. Mixtuur IV-VI
21. Cornet V
22. Bazuin 16'
23. Trompet 8'
24. Clairon 4'

III. Reciet (C-c''''', in zwelkast)

25. Bourdon 16'
26. Vioolprincipeaal 8'
27. Bourdon 8'
28. Gamba 8'
29. Voix céleste 8'
30. Prestant 4'
31. Dwarsfluit 4'
32. Octavin 2'
33. Fourniture III-IV
34. Basson 16'
35. Trompette harm. 8'
36. Hobo 8'
37. Kromhoorn 8'

Tremulant

IV. Chamade (C-c''''')

38. Trompete real 16'
39. Trompete real 8' (tr.)
40. Trompeta real 4' (tr.)
41. Klokkenspel (c'-c''''')

Pedaal (C-g')

42. Monter 32'
43. Bourdon 32'
44. Subbas 16' (tr.)
45. Prestant 16' (tr.)
46. Gedekt 16' (tr.)
47. Kwint 10 2/3' (tr.)
48. Octaafbas 8'
49. Gedektbas 8'
50. Violoncelle 8'
51. Koraalbas 4'
52. Contrabazuin 32'
53. Bombarde 16'
54. Bazuin 16' (tr.)
55. Basson 16' (tr.)
56. Trompette 8'

III, III/II, III/I

I/IV, II/IV, III/IV

I/P, II/P, III/P

Mechanische toetstructuur
Elektrische registerstructuur
Pedaal, chamade en klokkenspel:
elektrische tractuur

PELS & D'HONDT

ORGELBOUWERS
SINDS 1892

Ontwerp
voor een eigentijds orgel
in de Sint-Pieterskerk
van Leuven

Gerard Pels
orgelbouwer

Frédéric Vander Laenen
architect

m.m.v.
Caspar von Glatter-Götz (D)
Mañuel Rosales (USA)

Overzicht tijdschriften

Ars Organi — 2009, jg. 57, nr. 1, maart

A. Reichling, *Walter Supper zum 100. Geburtstag*; J. Kocourek, *Orgelland Böhmen*; A. Hahn, *Die Michael-Engler-Orgel in Grüssau (Krzeszow/Polen), Restaurierung und Rekonstruktion*, C. Ahrens, *Die Orgel von Wolfgang Heinrich Nordt in der Schlosskapelle zu Sondershausen*; J. Grönwald, *Hat Johann Sebastian Bach gleichschwebend gestimmt?*

Arte Organaria Organistica — 2008, september

F. Ruffatti, *L'organo dell'oratorio della Concattedrale di S. Giovanni a La Valletta, Malta*; F. Tasini, "Ferrara a Gerolamo Frescobaldi, 1908"; C. Stella, *Un talento non comune: Quella del lusitano Carlos de Seias (1704-42) fu una vita breve ma costellata di importanti incarichi. E Domenico Scarlatti ne riconobbe subito il genio.*

Choir & Organ — 2009, januari - februari

M. Power, *Royal Canadian College of Organists, Chronicling a century of the national institution*; J. Ambrosino, *Orgues Létourneau, The organ company's swift rise to an international portfolio*; D. Goode, [tutorial] 'Les Bergers' from Olivier Messiaen's *La Nativité du Seigneur*. — **2009, maart - april** A. Canning, [nieuw Ruffatti-orgel in de kathedraal van Uppsala]; S. Ratcliffe, *Samuel Quatermaine Smith: 'Shards'* [nieuw orgelwerk]; A. Page & A. Stewart, *Cambridge Academy of Organ Studies*; D. Hollick, *Recent research into the restoration of a Baroque organ in Sweden reveals links with the north German style*; D. Goode, [tutorial] *Mendelssohn's Sonata no. 6 in D minor op. 65 no. 6.*

De Orgelvriend — 2009, jg. 51, nr. 2, februari

J. van der Kooy, *In memoriam Cees van Oostenbrugge (1947-2008)*; G. Schaap, *Hans Elbertse 40 jaar orgelmaker*; W. van der Ros, *Van Oeckelen-orgel in Waalwijk stijlvol gerestaureerd*; B. Westerhof, *Het orgel van de Kogerkerk (Koog aan Zaan)*; H. Koenders, *Stellwagen-orgel in Stralsund gerestaureerd*; G. Schaap, *Joseph Bonnet (1884-1944)*. — **nr. 3/maart** G. Schaap, *In memoriam Ewald Kooiman (1938-2009)*; C. Bragg & C. Harvey, *het laatste project van Stephen Bicknell*; J. van der Kooy, *De orgelsonates van Felix Mendelssohn Bartholdy (1)*.

Het Orgel — 2009, jg. 105, nr. 2

V. Timmer, *Verheyen en Philbert: een ontmoeting met gevolgen - deel 1*; H. Fidom, *Het Orgelpark stelt scherp op improvisatie*; J. den Hertog, *Jan Adam Reincken en zijn muziektuin*.

La tribune de l'orgue — 2009, jg. 61, nr. 1

J. Verdin, *Aspects de la musique d'orgue symphonique française*; S. Taylor, *Cherchez les mixtures! Compositeurs allemands néo-classiques*; M. Bosio, *Notes pour une histoire de la réception de la musique d'orgue de la 1re moitié du 20e siècle en Italie: les concerts d'Ulisse Matthéy à Cremona et dans le Crémonais (I)*; E. Le Divillec, *Le quart d'heure d'improvisation: Les notes qui traînent & autres raffinements.*

L'organiste — 2008, jg. 40, nr. 160

L. Kerremans, *Gaston-Marie Dethier (1875-1958) un musicien wallon émigré aux Etats-Unis?*; Cl. & S. Debacker, *La musique dans la famille Debacker, l'orgue en particulier.*

L'orgue — 2008-II, nr. 282

P. D'Anchald, *Les premières applications de l'électricité à l'orgue: contribution à l'histoire d'une invention controversée*; J.D.C. Hemsley, *Le développement de la traction électrique au milieu du XIXe siècle.*

Muziek & liturgie — 2009, jg. 78, nr. 1, februari

M. Havinga, *Het orgel in de diaspora* [geschiedenis van het orgel in de liberaal-joodse synagogecultuur].

Orgues nouvelles — 2009, nr. 1 + cd-rom

Québec: *Une brève histoire de la musique dans la Belle Province*; Québec: *Orgues et facteurs historiques*; *Le Studio de musique ancienne de Montréal*; *European Cities of Historical Organs/ Alkmaar*; *Piano trois étoiles: Louis Vierne, Marcel Dupré et...* Clara Haskil: R. Machart, *Henriette Puig-Roget, Avec Tournemire du piano à l'orgue*; G. Delvallée, *Le parcours sinueux d'un organiste et pianiste*; S. Falcinelli, *Du piano chez Marcel Dupré...à celui de Rolande Falcinelli*; T. Lacôte, *Ce que nous devons à Jean-Pierre Leguay.*

The American Organist — 2009, januari

A. Reesor, *A heritage organ in Canada's smallest province*; Wm. A. Little, *Mendelssohn's dilemma: "the collection of chorale preludes or the passacaille?"*; V. Wolverton, *The resurgence of sacred music in the post-Soviet Baltic republics: Krstina Vasiliauskaitė, Lithuania*, A. Marsdan *Thomas's Organ Lesson XXXV: Olivier Messiaen: Le Banquet céleste*. — **februari** L. Ciampa, *Learn to Improvise in 15 Minutes a Day*; R. Smith, *Pipe organs of the rich and famous Frederick G. Bourne's Aeolian organ at Indian Neck Hall*; [the last page], *Three American Mendelssohn editions*. — **maart** R.W. Thompson, *Promoting the organ in our techno-visual culture*; T. Brantigan, *The tyranny of memorization*; D. Palmer, *Organs of Canada*; Wm. A. Little, *Mendelssohn in Birmingham*; J.B. Hall, *Ten tips on sight-reading.*

The Diapason — 2008, oktober

B. Goethe, *a concert organ for the Béla Bartok Hall in Budapest*; D.L. McKinney, *celebrating Hugo Distler: 100 year anniversary of the birth of a genius*. — **november** R.P. Rapp, *historic Aeolian-Skinner installed in Amarillo, Texas*; D'Arcy Trinkwon: *the legend of Jeanne Demessieux: a study*. — **december** J.H. Kuznik, *BWV 1128: a recently discovered Bach organ work*; D. Palmer, *Olivier Messiaen (1908-1992) 100th year anniversary*. — **2009, januari** L. Palmer, *William Dowd (1922-2008) an appreciation.*

Ontwerp en uitvoering van
mechanische pijporgels
voor concertruimten en kerken
huisorgels, positieven en
portatieven
restauratie, onderhoud en verhuur

Verhuur van orgelpositieven

Florimond De Pauwstraat 61
B-1070 Brussel
Tel. 02/522 64 63
e-mail: info@deblieck.org
www.deblieck.org

U zoekt een orgel-cd?

Keus uit een ruim assortiment!

U kunt bij ons terecht voor cd's van o.a.
**Motette | Aeolus | Syrius BNL
Festivo | MDG | JAV Recordings
Raven | IFO | Divox | Prospect
Edition Lade | Prezioso
Prophone | Thorofon**
Cd's van andere labels op aanvraag

Kijk én koop op

www.orgelcd.nl

Landgoed Gerianna | Kruisstraat 12 | 4251 CW Werkendam
T +31 (0)183 509 491 | E info@landgoedgerianna.nl

ETIENNE DE MUNCK

orgelmaker
C.V.B.A.

**Heistraat 2
9100 Sint-Niklaas
Tel. + fax: 03/776 46 83**

ANDRIESEN

orgelbouw b.v.b.a.

(ANNESESSENS)

sinds 1830

nieuwbouw, onderhoud, herstel,
restauratie, verbouwing

zaakvoerder: Ing. Paul Andriessen

Moorselestraat 79

B-8930 Menen

Tel. & fax: 056/51.13.82
gsm: 0479/66.21.83
andriessenorgelbouw@skynet.be
www.andriessenorgelbouw.be

